

Мінрегіон України
Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного

Діяльність
Державної наукової архітектурно-будівельної
бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2011 році
Інформаційно-аналітичний огляд

Київ
ДНАББ ім. В. Г. Заболотного
2012

УДК 026(06)

Д 509 Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2011 році : інформ.-аналіт. огляд / уклад. : Г. А. Войцехівська, О. В. Жидецька ; редкол. : Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. Б. Рудич. – К.: ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2012. – 111 с.

Видання підготовлене за матеріалами звітів про діяльність структурних підрозділів бібліотеки.

Розраховане на працівників бібліотек та інформаційних структур різного відомчого підпорядкування, фахівців архітектурно-будівельного комплексу та житлово-комунального господарства України.

Укладачі: Г. А. Войцехівська, О. В. Жидецька

Редакційна колегія: Г. А. Войцехівська (відп. ред.),
Д. О. Мироненко, О. Б. Рудич

УДК 026(06)

З М І С Т

	стор.
Передмова	4
БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	5
Організаційна структура та кадрові питання	5
Фінансове та господарське забезпечення діяльності	5
Основні завдання та напрями роботи	5
Бібліотечний фонд	6
Довідково-пошуковий апарат	6
Обслуговування користувачів бібліотеки	7
Бібліографічна та довідково-інформаційна робота. Книжкові виставки	7
Комп'ютеризація бібліотечних процесів	20
Наукова та видавнича діяльність. Публікації про діяльність бібліотеки	20
Організаційно-методична робота	31
НАУКОВІ ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ЗАХОДИ	31
Восьмі Заболотнівські читання. Тема: «Роль особистості в архітектурі України: Меленський Андрій Іванович (1766-1833) – перший головний архітектор Києва (1799-1829)»	32
Засідання бібліотечного клубу «Національні святині»	44
Тема: «Історія малих міст України: місто Волноваха Донецької області»	44
Тема: «Історія малих міст України: місто Овруч Житомирської області»	48
Тема: «Історія малих міст України: місто Свалява Закарпатської області»	54
Тема: «Історія малих міст України: місто Цюрупинськ Херсонської області»	58
Тема: «Історія малих міст України: місто Ічня Чернігівської області»	68
Тема: «Історія малих міст України: місто Корець Рівненської області»	86
Презентації	101
Презентація книги «100 провідних будівельників та архітекторів України. Вип. 2» (2010)	101
Презентація книги Д. В. Малакова «У Києві 50-х» (2010)	101
Презентація книги Б. Єрофалова-Пилипчака «Архитектура советского Киева» (2010)	103
Презентація книги Т. Скібіцької «Київський архітектурний модерн (1900–1910-і роки)» (2011)	106
Заходи, приурочені до 130-річчя від дня народження П. Ф. Альошина	109
Презентація книжкової виставки «Український архітектор Павло Федотович Альошин (1881–1961)»	109
Презентація виставки «Проектні роботи Павла Альошина (1881–1961)»	111

«Бібліотека, що реалізує в суспільстві інформаційну, освітню та культурну функції, – універсальне явище культури... Це складна система з власними інформаційними технологіями, методологією каталогізації, бібліотечним дискурсом, прийомами ефективного обслуговування. Проектування сучасних інформаційно-культурних центрів – досить перспективний напрям архітектурної роботи.

Величезний потенціал, зосереджений у новому типі громадської будівлі, дає змогу виокремити низку позитивних соціально-культурних, фінансово-економічних наслідків»

*Н. Кондель-Пермінова**

ПЕРЕДМОВА

Для Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного 2011 р. ознаменований розвитком міжкультурних і професійних зв'язків з бібліотеками країн СНД, що насамперед пов'язано з участю в конкурсі на кращий проект з розвитку міжкультурних і професійних зв'язків бібліотек країн СНД, який проводився Бібліотечною асамблеєю Єврозії. За підсумками конкурсу соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», підготовлений працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, визнано переможцем в Україні.

Результатом упровадження нового інноваційного проекту стало розширення меж співпраці між бібліотечними працівниками й архітекторами, археологами, істориками, журналістами, місцевими дослідниками. До активного вивчення історії малих міст України, їх культури, архітектурних пам'яток, розвитку регіонального краєзнавства, туризму, збереження культурної спадщини держави залучено студентів та учнів навчальних закладів, що створило передумови для проведення фундаментальних і прикладних досліджень історії малих міст.

Упродовж року на реалізацію проекту спрямовано 6 засідань бібліотечного клубу «Національні святині», на яких досліджено міста Волноваха Донецької області, Овруч Житомирської області, Сваляву Закарпатської області, Цюрупинськ Херсонської області, Ічню Чернігівської області та Корець Рівненської області.

Протягом звітного періоду робота бібліотеки була спрямована на досягнення нового рівня обслуговування науковців і спеціалістів архітектурно-будівельної галузі, забезпечення користувачів бібліотеки необхідною інформацією на основі традиційних і новітніх інформаційних продуктів та послуг. Для якісного інформаційного обслуговування – однієї з найважливіших і в той же час найскладніших функцій бібліотеки – продовжено роботу зі створення електронних баз даних, розпочато оцифрування негативів методичного фонду НДІТІАМ.

У 2011 р. відбулося поліпшення матеріально-технічної бази бібліотеки: придбано офісну, мережеву й комп'ютерну техніку. Це дозволило створити нові робочі місця для працівників бібліотеки, підвищити стабільність та якість роботи комп'ютерної мережі, роботи баз даних.

*Архітектура України. Кн. 2 / упоряд. О. М. Самбурова, Н. Ф. Храновська ; заг. ред., вступ. ст. Н. М. Кондель-Пермінової. – К. : Оріана, 2011. – С. 26 : іл. – (Творці епохи).

БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Організаційна структура та кадрові питання

Станом на 1 січня 2012 р. в бібліотеці функціонували 10 відділів, 1 сектор та 1 філія.

Протягом року прийнято на роботу 10 працівників, звільнено з роботи 8 осіб. На кінець року в бібліотеці працювали 45 працівників, з яких жінок – 41, чоловіків – 4. Середньоспівкова чисельність працівників бібліотеки склала 38 осіб.

Відповідно до проведеного аналізу кадрового стану бібліотеки найбільша кількість працівників – 12 осіб – працює в бібліотеці від 3 до 5 років (26,7%), 11 працівників – від 1 до 3 років (24,4%), 8 працівників – до 1 року (17,8%), 6 працівників – від 10 до 15 років (13,3%), 4 працівники – від 5 років до 10 років (8,9%), по 2 працівники – від 15 до 20 років і понад 20 років (по 4,4%).

За віком найчисленнішу групу з 23 працівників становлять особи, які мають віковий ценз від 29 до 49 років – (51,1%). Групи працівників передпенсійного віку та працівників віком від 18 до 28 років налічують по 6 чоловік (13,3%), пенсійного віку – 10 чоловік (22,2%). Середній вік працівників бібліотеки зменшився порівняно з 2010 роком і становив 43,9 роки.

Працівники бібліотеки мають високу освітню підготовку: 27 осіб мають вищу освіту (60,0%), з них вищу спеціальну – 17 (37,8%), базову вищу – 15 (33,3%), загальну середню – 3 (6,7%). Вищу освіту здобуває 1 працівник (2,2%), який заочно навчається у вищому навчальному закладі, 1 працівник (2,2%) здобуває вищу освіту на денній формі навчання.

ФІНАНСОВЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

ДНАББ ім. В. Г. Заболотного заснована на державній власності й підпорядкована Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Бібліотека фінансувалася за рахунок коштів Державного бюджету України. Кошторис бібліотеки складався із загального та спеціального фондів.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМИ РОБОТИ

Основними статутними завданнями бібліотеки є систематичне поповнення, зберігання та надання для використання бібліотечних фондів користувачам бібліотеки, фахівцям будівельного комплексу з метою забезпечення їхніх інформаційних потреб, проведення науково-просвітницької роботи, розвиток комп'ютерних технологій основних бібліотечних процесів.

Протягом 2011 року основна увага приділялася таким напрямам діяльності, як формування, зберігання та збереження бібліотечного фонду, наповнення електронного каталогу бібліотеки з метою розширення інформаційних можливостей в обслуговуванні користувачів центральної бібліотеки та філії, реалізація соціальних проєктів бібліотеки, виконання науково-дослідних робіт.

Виконання основних завдань і напрямів роботи забезпечували центральна бібліотека (Контрактова пл., 4) та її філія (вул. Велика Житомирська, 9), що обслуговує працівників центрального апарату Мінрегіону України.

На основі статистичних даних визначено динаміку змін основних показників бібліотечної діяльності бібліотеки за 2011 р., таких як **обертаність** книжкового фонду, **читаність** і **книгозабезпеченість**: порівняно з 2010 р. показник **обертаності** книжкового фонду зменшився на 0,09, що пов'язано зі зменшенням книговидачі та незначним збільшенням активної частини фонду, і становив **1,07**; показник **читаності** зменшився на 1,5 за рахунок незначного зменшення користувачів та книговидачі (незважаючи на це, щорічний показник читаності є високим) і становив **27,2**; показник **книгозабезпеченості** збільшився на 0,5 за рахунок зменшення кількості читачів та незначного збільшення активної частини фонду і становив **25,4**.

БІБЛІОТЕЧНИЙ ФОНД

Структура бібліотечного фонду включає такі фонди: основний, депозитарного зберігання, рідкісної та краєзнавчої літератури, філії.

Поповнення книжкового фонду в 2011 р. здійснювалося шляхом **придбання** книг, **передплати** періодичних видань, **дарів** читачів і видавничих організацій, **обов'язкового безоплатного** примірника від видавництва і видавничих організацій.

Усього протягом 2011 р. до бібліотеки надійшло **3,7 тис. пр.** видань, що становить 39,6% від минулого звітного періоду та 112,4% відносно плану.

У 2011 р. було створено умови для доступу користувачів до всіх матеріалів, переданих з методичного фонду НДІТІАМ до фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного. Проведено систематизацію фототеки, розпочато оцифрування негативів.

У результаті проведеної роботи з оптимізації фонду бібліотеки **вилучено** з причини зношеності **1,3 тис. пр.** видань (75,0% відносно плану). З метою впорядкування обліку бібліотечного фонду центральної бібліотеки проведена реінвентаризація 2 602 пр. видань.

Станом на 01.01.2012 р. в бібліотеці налічувалося **413,3 тис. пр.** видань, з них література іноземними мовами – 50,9 тис. пр. (12,3%). Фонд депозитарного зберігання налічував 155,2 тис. пр. видань (37,6% від загальної кількості), фонд рідкісної книги та краєзнавства – 40,5 тис. пр. видань (9,8% від загальної кількості фонду).

Приріст фонду за 2011 р. становив 0,6% (2,4 тис. одиниць).

ДОВІДКОВО-ПОШУКОВИЙ АПАРАТ

Станом на 01.01.2012 р. **довідково-пошуковий апарат** бібліотеки на **паперових носіях** збільшився на **5,8 тис. карток** (0,6%) і налічував **988,5 тис. карток**.

У 2011 р. проведена активна робота з наповнення електронних баз даних (БД), що створювалися в програмі IRBIS-64. У результаті проведеної роботи з наповнення БД та їх оптимізації станом на 01.01.2012 р. **електронні БД** поповнилися на **46, 3 тис. записів**, що на 23,7% більше від запланованого. Усього **електронні БД** на кінець року становили **299,9 тис. записів**.

Кількість записів в електронному каталозі збільшилася на **55,7 тис. записів** і на кінець року становила **236,5 тис. записів**.

ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ

У звітному періоді в Єдиній реєстраційній картотеці зареєстровано **10174 читачі** (на 0,5% більше від запланованого та на 1,7% менше, ніж у минулому звітному періоді). Працівниками різних структурних підрозділів бібліотеки **сумарно обслужено 10356 читачів** (на 0,7% більше від запланованого та на 1,1% менше, ніж у минулому звітному періоді), з них за МБА – **343 абоненти** (3,3% від загальної кількості).

Протягом року послугами бібліотеки користувалися фахівці **2071 підприємства** (на 1,9% менше, ніж у 2010 р.), серед яких галузеві науково-дослідні та проектні інститути, будівельні корпорації та приватні компанії, галузеві виробничі підприємства України.

Загальна кількість **книговидач** становила **276,7 тис. пр.** видань (104,2% відносно плану та 93,6% відносно минулого року).

Також користувачі відвідували **сайт бібліотеки**, розміщений за адресою <http://www.dnabb.org>, де кількість візитів становила **25 тис. од.** (90,8% від минулого року), кількість відвідувачів за лічильником Рейтинг Mail.ru – **5,7 тис. од.** (85,0% відносно 2010 р.), за лічильником Му Counter – **20,1 тис. од.** (161,5% відносно 2010 р.).

Загальна кількість відвідувань становила **45,6 тис. од.** (113,5% відносно плану та на 6,7% менше, ніж у 2010 р.).

БІБЛІОГРАФІЧНА ТА ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА РОБОТА

У звітному періоді бібліографічна та довідково-інформаційна робота базувалася на виконанні бібліографічних довідок, підготовці тематичних добірок, веденні бібліотечних інформаційних рубрик на сторінках галузевих періодичних видань, організації різноманітних книжкових виставок, підготовці та виданні інформаційного бюлетеня, проведенні досліджень інформаційних джерел з метою підготовки та видання бібліографічних покажчиків, створенні бібліографічних баз даних.

У звітному періоді працівники бібліотеки вели бібліотечні рубрики на сторінках чотирьох галузевих періодичних видань: «Книжковий світ у Гостиному дворі» («Інформаційний бюлетень» Мінрегіону України), «На книжкових полицях ДНАББ імені В. Г. Заболотного» («Будівництво України»), «Библиографическая страница» («Строительство & реконструкция»), «Корисна література» в журналі «Міське господарство України». Усього в 26 бібліотечних рубриках у галузевій періодиці подано інформацію про 482 видання з фонду бібліотеки.

Книжкові виставки

Протягом звітного періоду в бібліотеці організовано 24 книжкові виставки, присвячені актуальним галузевим питанням, персоналіям українських архітекторів, будівельників, мистецтвознавців.

На щорічній традиційній виставці **«Дари шанувальників бібліотеки'2010»** представлено значну кількість видань, подарованих приватними особами, організаціями, видавництвами з різних галузей знань, зокрема з питань будівництва та архітектури, мистецтвознавства, історії, краєзнавства.

Частину експонованих видань становлять книжки, подаровані громадськими організаціями, зокрема благодійним фондом Бориса Колесникова, Зміївським краєзнавчим музеєм, Національним заповідником «Давній Галич», Національним заповідником «Глухів», Музеєм гетьманства.

В експозиції виставки – ілюстровані видання, подаровані вищими навчальними закладами, серед яких Національний університет «Львівська політехніка», Придніпровська академія будівництва та архітектури.

Значна кількість видань подарована протягом року читачами бібліотеки: дослідником В. Бакановим; кандидатом архітектури В. Вечерським; кандидатами мистецтвознавства Ю. Белічком, О. Строчай, С. Побожієм; киевознавцем В. Ковалинським; архітектором Б. Єрофаловим; дослідником В. Галайбою; літератором І. Корсаком; художником-реставратором, Заслуженим художником України І. Дорофійенко; киевознавцем Д. Малаковим; доктором технічних наук, завідувачем кафедри Харківської національної академії міського господарства О. Болотських; професором архітектурного факультету Санкт-Петербурзького державного академічного інституту живопису, скульптури та архітектури ім. І. Ю. Рєпіна Л. Остапчук-Петровською; докторами технічних наук М. Файнером, М. Тимофєєвим; мистецтвознавцем І. Чуліпою та ін.

Влаштовано виставкою працівники бібліотеки висловлюють подяку всім дарувальникам за підтримку бібліотеки, розуміння її потреб та призначення і цінують кожне подароване видання.

До 20-річчя незалежності України в приміщенні бібліотеки підготовлено цикл виставок, що відображали розвиток архітектурно-будівельної галузі й житлово-комунального господарства української держави впродовж її існування. Одна з виставок за назвою **«Архітектура, будівництво, житлово-комунальне господарство в Україні: роки незалежності»** присвячена розвитку архітектурно-будівельної галузі та житлово-комунальної сфери України.

Двадцять років з точки зору історії – нетривалий період. Проте за ці роки в Україні відбулися суттєві зміни в архітектурно-будівельній галузі та житлово-комунальному господарстві. У форматі книжкової виставки було розкрито актуальні питання сьогодення в архітектурі, будівництві та житлово-комунальній галузі. На виставці виділено чотири тематичні блоки: архітектура, будівництво, житлово-комунальне господарство, галузеві періодичні видання. У цих блоках представлено видання, що розкрили основні віхи еволюції відповідних галузей.

Одним з напрямів розвитку архітектури в незалежній Україні є тенденція до проектування складних висотних об'ємно-просторових та інженерно-технічних споруд, що є свідченням інтеграції у світовий архітектурний процес. Власне, реконструкція та модернізація житлових кварталів, зведення багатоквартирних будинків, формування багатофункціональних комплексів є характерною рисою архітектурно-містобудівельної діяльності в Україні. Для інвесторів цивільного будівництва підвищення висотності споруд є засобом раціонального освоєння міських територій, економії ресурсів на спорудження інженерних і транспортних мереж.

Ще одним важливим напрямом у галузі архітектури є садово-паркова й ландшафтна архітектура. Сутність державної екологічної політики полягає

у збереженні, примноженні й сталому використанні різноманіття організмів, екосистем і ландшафтів. Як зазначено у виданнях, президентськими указами постійно розширюється мережа державного природно-заповідного фонду й збільшується його площа, статус заповідних отримують нові території.

Ще одним питанням, що набуло актуальності в роки незалежності України, стало питання підвищення енергоощадності архітектурних об'єктів. Україна використовує досвід розвинених країн світу. За розрахунковими прогнозами до 2030 р. в Україні споживання нетрадиційних відновлювальних джерел енергії зросте приблизно в 3 рази.

Незалежна Україна успадкувала розвинену будівельну галузь, зокрема у сфері монтажу споруд зі збірних великорозмірних вузлів і деталей з високим ступенем заводської готовності. У роки незалежності почало розвиватися транспортне будівництво, розгорнулася мережа автомобільних шляхів, залізниць, розвивався водний і повітряний транспорт.

Характерною рисою будівельної діяльності в Україні стала реконструкція й модернізація житлових кварталів, спорудження багатоквартирних будинків, створення нових типів закладів обслуговування, формування багатофункціональних житлово-громадських комплексів тощо.

Змінювалися й будівельні технології. Так, нині в будівництві широко застосовуються полегшені металеві й залізобетонні конструкції.

У житлово-комунальній сфері в роки незалежності України розвивалися практично всі напрями, що продемонстровано виданнями на виставці. Книжкові видання розкрили питання проектування й реконструкції систем транспортування стічних вод, інженерного обладнання будівель, технології будівельного виробництва в житлово-комунальному господарстві, питання каналізації, водопостачання та водовідведення тощо.

Також на виставці були широко представлені вітчизняні галузеві періодичні видання, в яких висвітлюються оперативні й актуальні питання архітектури, будівництва й житлово-комунального господарства.

Друга книжкова виставка циклу – **«Будівництво бібліотек в Україні: сучасний стан і перспективи»** – присвячена питанням спорудження будівель бібліотек, зокрема аналізу нормативно-правової бази, проектуванню, архітектурним конкурсам тощо. Функціонування бібліотек наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. є надзвичайно актуальним питанням в контексті формування інформаційного суспільства в Україні, його медіакультури. Адже саме книгозбірні покликані акумулювати, зберігати й поширювати найбільшу цінність нового типу суспільства – інформацію. Підтвердженням цьому є те, що в останні роки розвинуті країни світу велику увагу приділяють спорудженню бібліотечних споруд нового типу – багатофункціональних інформаційних культурно-освітніх комплексів.

Упродовж останніх десяти років ДНАББ ім. В. Г. Заболотного постійно порушує питання спорудження бібліотечних будівель в Україні, зведення бібліотек нового типу.

Співробітники бібліотеки проаналізували власний фонд, що відображає стан розвитку будівництва бібліотечних споруд у часи незалежної України, наслідком чого

стало видання бібліографічного покажчика «Будівлі бібліотек: проектування, будівництво, реконструкція», який експоновано на виставці.

Наразі в Україні немає спеціального нормативного документа щодо проектування й будівництва бібліотек. Саме тому на книжковій виставці експоновано будівельні норми, як радянські, так і українські, (СНІП, ДБН), присвячені забудові міських територій, громадським будівлям, культурно-видовищним закладам, житловим будинкам, навчальним закладам, частина приміщень яких може бути пристосована для бібліотечних потреб.

Серед видань, що розкривали питання проектування й планування бібліотек, на виставці експоновано розроблені ще за радянських часів «Нормали планировочных элементов жилых и общественных зданий. Библиотеки» (1976), а також СН 548-82 «Инструкция по проектированию библиотек» (1982). Очевидно, на часі прийняття нових національних нормативних документів (державних будівельних норм), що встановлювали б вимоги до проектування бібліотечних будівель в Україні.

Значна частина іноземних періодичних видань, представлена на виставці, розкривала питання зарубіжного досвіду з проектування та дизайну бібліотечних будівель у різних країнах світу.

Книжкова виставка **«Сучасний стан та розвиток архітектурно-будівельної науки в незалежній Україні»** присвячена питанням становлення й розвитку архітектурно-будівельної науки в Україні.

На виставці представлено видання, що розкрили вектори розвитку сучасної архітектурно-будівельної науки в Україні. Наукову діяльність у сучасній державі провадять відповідні галузеві організації – наукові й навчальні заклади, громадські організації тощо. Результати їх розвідок публікуються у вісниках, збірниках наукових праць та ін., що видаються цими ж організаціями.

Експоновані видання засвідчили інтерес сучасних науковців до вивчення архітектурно-будівельної спадщини, діяльності визначних вітчизняних майстрів. У ДНАББ ім. В. Г. Заболотного впродовж останніх років видано бібліографічні покажчики, присвячені знаним українським архітекторам (В. Заболотному, П. Альошину, О. Тацію, В. Городецькому, Й. Каракісу та ін.). У збірниках наукових праць також з'явилися численні статті, присвячені особистостям: наприклад, Л. Бачинська дослідила життя та діяльність архітектора В. Єжова, що відобразилося в збірнику «Сучасні проблеми архітектури та містобудування» (2010, Вип. 25), у цьому ж збірнику надруковано статтю О. Моркляника та О. Курець «Український архітектор Роман Грицай: творчий та життєвий шлях», а у збірнику «Містобудування та територіальне планування» вміщено біографічну статтю «До 75-річчя з дня народження професора кафедри міського будівництва КНУБА Рейцена Євгена Олександровича» (2010, Вип. 38).

Крім дослідження окремих особистостей, сучасні науковці вивчають історію зведення споруд чи архітектурних ансамблів, що відобразилося у значній кількості статей, присвячених сакральним і культовим спорудам різних міст України. Також у сучасній архітектурній науці досліджуються питання використання новітніх інформаційних технологій і програмного забезпечення під час проектування чи моделювання майбутніх споруд.

Ще однією темою, активно досліджуваною в галузі містобудування в період незалежності України, стала забудова історичних центрів міст. Також вивчався вплив природно-ландшафтних характеристик на формування об'ємно-просторової структури міста, принципи проектування екологічно-безпечних висотних споруд та ін.

Науковці проводили розвідки про доступне житло, обґрунтування вибору місця розташування об'єктів житлового комплексу, нові підходи і матеріали, що застосовувалися під час реконструкції житлових будинків тощо. Видання, представлені на виставці, також засвідчили зацікавлення науковців проблемами екології в контексті розвитку архітектури.

Будівельна наука активно досліджувала будівельні матеріали й будівельні технології, будівельні конструкції, житлове, громадське й спортивне будівництво, яке особливо поживалося в контексті підготовки України до проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Також досліджувалися будівельні й монтажні роботи, охорона праці в будівельній галузі та ін. Враховуючи активізацію світових природних катаклізмів, науковці вивчали питання сейсмостійкого і гідротехнічного будівництва, механіки ґрунтів.

Експоновані на виставці видання висвітлили найактуальніші питання сьогодення в будівельній галузі, запропонували ідеї щодо напрямів подальших досліджень для фахової науки.

На книжковій виставці **«Сучасні будівельні матеріали та будівельні конструкції: новітні технології їх застосування»** представлено видання, в яких висвітлено питання новітніх будівельних матеріалів і конструкцій, а також будівельних технологій.

Експонувалися чинні нормативні документи, що регулюють як виготовлення будівельних матеріалів та виробів, так і державний контроль за дотриманням якості їх виготовлення.

Висвітлено питання розвитку виробництва штучних кам'яних матеріалів (сілікату, цегли, азбестоцементу, шлакобетону), використання цільних конструкцій, виробів і деталей, панелей, великих панелей і блоків тощо, виготовлених на заводах.

Остання виставка циклу, присвяченого 20-річчю незалежності України, – **«Визначні особистості будівельної галузі в роки незалежності»**. Вивчення історії розвитку будівельної справи і науки розкриває для сучасних будівельників і архітекторів чимало сторінок, «написаних» працею видатних українських учених, інженерів-будівельників, архітекторів у роки незалежності нашої держави. Аналіз минулих здобутків допомагає вирішувати поточні завдання та прогнозувати подальший розвиток галузі. Саме внеску в розвиток архітектурно-будівельної галузі окремих учених, наукових установ, навчальних закладів і творчих спілок присвячена книжкова виставка.

Експозицію виставки складала декілька розділів. У першому з них – «Окремі особистості» – експонувалися книжкові та періодичні видання про діяльність знаних науковців, які працювали в часи незалежної України. Серед них В. І. Тимофієнко – архітектурознавець, дослідник української архітектури та містобудування XVIII–XX ст., доктор мистецтвознавства; В. І. Єжов – Народний архітектор, за керівництва й авторської участі якого розроблено понад 260 проєктів, за якими побудовано 80 будівель і комплексів різноманітного функціонального призначення у багатьох містах

України; М. М. Жербін – фахівець у галузі будівництва, композитор, доктор технічних наук, який, зокрема, вперше впровадив зварювання в копробудівництві, та багато ін.

Підготовка нового покоління інженерів-будівельників та архітекторів відіграє надзвичайну роль у розбудові нашої держави. Другий розділ виставки – «Навчальні заклади» – знайомить відвідувачів з діяльністю особистостей провідних наукових та навчальних закладів незалежної України: Київського національного університету будівництва і архітектури, Донбаської національної академії будівництва і архітектури, Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, Одеської державної академії будівництва і архітектури та ін.

Особливе місце серед наукових і творчих об'єднань, що працюють у галузях будівництва та архітектури, займають Українська академія архітектури, Академія будівництва України, Національна спілка архітекторів України та ін. У третьому розділі виставки «Громадські організації» представлено літературу про ці організації й особистостей, які очолюють їх.

Наукові відкриття, результати науково-дослідної роботи, творчі знахідки та геніальні проекти не цінувались би так високо людством, якби не мали свого практичного втілення. Діяльність флагманів вітчизняного будівництва висвітлено у виданнях, представлених у четвертому розділі виставки «Будівельні корпорації». Тут можна було ознайомитися з трудовими досягненнями ВАТ «Київметробуд», ТОВ «Фірма ТММ», ВАТ «Броварський завод будівельних конструкцій» та інших будівельних структур.

Протягом звітного періоду значна частина виставок була присвячена діяльності особистостей у будівництві, архітектурі, мистецтвознавстві. Під час підготовки до Восьмих Заболотнівських читань працівниками бібліотеки підготовлено книжкову виставку **«Перший головний архітектор м. Києва – Андрій Іванович Меленський (1766-1833): до 245-річчя з дня народження»**.

Серед видань, у яких виявлено відомості про життя й діяльність архітектора, є видання з історії архітектури та мистецтва кінця XIX – початку XX ст., сучасні енциклопедично-довідкові видання, путівники, збірники наукових праць тощо.

Про архітектурні твори А. І. Меленського можна прочитати в двотомнику М. Закревського «Описание Киева» (1868), виданнях М. Захарченка «Киев тепер и прежде» (1888), О. Георгієвського «Киево-Подольская церковь Николая Доброго» (1892), М. Сементовського «Киев, его святыни, достопамятности и сведения, необходимые для его почитателей и путешественников» (1900), Ф. Титова «Путеводитель при обозрении святынь и достопримечательностей Киево-Печерской лавры» (1910) та його ж «Киево-Подольские монастырские и приходские храмы сто лет тому назад: (к истории великого пожара на Киево-Подоле 9 июля 1811 г.)» (1914), Ф. Ернста «Контракты і Контрактный будинок у Києві, 1798–1923» (1923) та ін. У виданнях наводиться історія зведення будівель, спроектованих А. І. Меленським, вміщено їх малюнки або світлини, проте прізвище автора споруд не зазначається, хоча достовірно відомо, що йдеться саме про роботи головного київського зодчого цього періоду.

Про життя та діяльність А. І. Меленського можна знайти інформацію у фундаментальних виданнях з історії архітектури та мистецтва XX–XXI ст., серед яких «Історія української архітектури» (2003), «Русская и украинская архитектура XVIII –

первой трети XIX века» М. Кресального, шостий том дванадцятитомного видання «Всеобщей истории архитектуры» (1968), п'ятий том дев'ятитомного видання «Истории искусства народов СССР» (1979), книга перша четвертого тому «Історія українського мистецтва» (1969) та ін.

Короткі біографічні відомості про першого головного київського зодчого відображено у книзі Ю. Асеева «Розповіді про архітектурні скарби». Суто про роботи архітектора йдеться в архітектурно-історичному нарисі М. Шулькевича «Київ» (1982).

Про архітектурні твори А. І. Меленського, що не збереглися, можна прочитати в монографії В. В. Вечерського «Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України» (2002). Тут же наведені й давні світлини, які унаочнюють текстову інформацію.

Про роботи архітектора вміщено інформацію в путівниках по Києву. Крім уже згаданих путівників XIX ст. М. Сементовського і Ф. Титова, інформацію про праці архітектора вміщено у виданнях О. Ігнаткіна «Київ» (1964), Г. Логвина «Київ» (1982) та ін.

Життя та діяльність А. І. Меленського досліджено у таких виданнях, як «История Киева. Т. 2» (1984), «Історія міст і сіл Української РСР» (том «Київ», 1968), «Каталог документів з історії Києва XV–XIX ст.» (1982) та ін.

Серед збірників наукових праць варто відзначити фундаментальне видання Академії архітектури УРСР «Зодчество Украины, 1654–1954» (1954). Про першого київського міського архітектора згадано й у збірнику «Питання історії архітектури та будівельної техніки України» (1959). Садиба А. І. Меленського досліджена М. Виноградовою у статті «Садиба Андрія Меленського в Києві», що вміщена у збірнику «Культурна спадщина Києва: дослідження та охорона історичного середовища» (2003).

У періодиці XX–XXI ст. виходили статті, переважно приурочені до ювілейних дат А. І. Меленського. Це статті С. Грабара, М. Дегтярьова, Г. Десятника і Л. Федорової, Т. Кулешової, О. Фісун, М. Холостенка та ін.

У галузевих виданнях із середини до кінця XX ст. – початку XXI ст. опубліковано статті, у яких досліджувалися окремі проекти архітектора А. І. Меленського, серед яких статті Є. Горбенко, М. Дегтярьова, М. Кресального, П. Мусієнка, Н. Приступко, Л. Свідрик, Л. Таран, Р. Бондаренка, І. Ігнаткіна та ін.

На жаль, у наявних публікаціях та виданнях виявлено лакуни щодо біографічних даних першого міського архітектора м. Києва. Зокрема, досі не встановлено точну дату народження зодчого, мало відомо про дитинство та юнацькі роки, невідомий його портрет, немає відомостей про місцезнаходження поховання А. І. Меленського. Ці лакуни потребують проведення додаткових досліджень.

У 2011 р. виповнилося 100 років від дня народження видатного архітектора XX ст., який зробив значний внесок у розвиток архітектурного обліку столиці України – м. Києва – Віктора Дмитровича Єлізарова, заслуженого архітектора УРСР (1970), народного архітектора СРСР (з 1973), шанованого багатьма нагородами СРСР. До цієї дати в бібліотеці відкрито книжкову виставку «**Єлізаров Віктор Дмитрович (1911–1987)**» і зроблено публікацію (див розділ «Наукова та видавнича діяльність. Публікації про діяльність бібліотеки», п. 25).

До 100-річчя від дня народження Михайла Михайловича Жербіна відкрито книжкову виставку **«Український будівельник і композитор Михайло Михайлович Жербін (1911–2004): до 100-річчя від дня народження»**.

Михайло Михайлович Жербін – видатний учений, інженер-будівельник, всесвітньо відомий фахівець у галузі сталевих конструкцій, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки УРСР, лауреат Державної премії СРСР першого ступеня, лауреат премії ім. академіка М. С. Буднікова Академії будівництва України, композитор.

На виставці було представлено видання, в яких вміщено біографічну інформацію про вченого, а також його власні праці. Про життя та діяльність М. М. Жербіна йдеться, зокрема, в енциклопедичних і довідкових виданнях, серед яких «Енциклопедія Сучасної України», «Митці України», «Мистецтво України», «Профессор Михаил Жербин», «Кияни», «Імена України» тощо.

М. М. Жербін народився 11 (24) грудня 1911 р. в м. Санкт-Петербурзі. У 1929 р. закінчив Ленінградський музичний технікум.

Протягом 1930–1941 рр. працював у Ленінградському проектному інституті «Діпрошахт». Паралельно навчався в Ленінградському інженерно-будівельному інституті, який закінчив у 1935 р. за спеціальністю інженер-будівельник-конструктор. Тоді ж був призначений керівником групи металевих конструкцій, пізніше – керівником будівельного відділу інституту «Діпрошахт».

У 1940 р. (за даними «Енциклопедії Сучасної України» – у 1939 р.) закінчив музичне училище при Ленінградській консерваторії. Пізніше навчався на композиторському факультеті Ленінградської консерваторії.

У роки Другої світової війни (1941–1943 рр.) – головний інженер проекту й будівництва заводу важких авіаційних бомб у селищі Александровськ (Пермська область, Російська Федерація). За цю роботу був нагороджений орденом «Трудового Червоного Знамени».

Після визволення Донбасу на початку 1944 р. від німецько-фашистських загарбників до 1947 р. працював у м. Сталіно (нині м. Донецьк), де очолював Центральне бюро копрів і шахтного обладнання (ЦБКО). Водночас активно працював як композитор, і в 1945 р. його прийняли до Спілки композиторів СРСР.

Протягом 1947–1963 рр. ЦБКО переведено до м. Києва. Пізніше на його базі створено інститут «УкрНДІпроект».

З 1963 р. діяльність М. М. Жербіна тісно пов'язана з Київським інженерно-будівельним інститутом (нині Київський національний університет будівництва і архітектури), де він протягом 1964–1967 рр. був професором, 1967–1987 рр. – завідувачем кафедри металевих і дерев'яних конструкцій, 1987–1989 рр. – професором та науковим керівником лабораторії особливо легких сталевих конструкцій.

М. М. Жербін уперше впровадив зварювання в копробудівництві, розробив універсальні циліндрові надшахтні та баштові копри. Михайло Михайлович вважав, що розробка нових марок сталей – стратегічне завдання металургійного комплексу. Він передбачив, що найперспективнішою структурою застосування українського металу є будівельна галузь. Впровадив у гірничу промисловість високоміцні сталі та тонкостінні оболонки. Крім того, вчений досліджував історію будівництва в Україні.

Результати наукових пошуків М. М. Жербіна опубліковані в численних книжкових і періодичних виданнях.

Творчий шлях ученого відзначений багатьма нагородами й почесними званнями. Він нагороджений 14 урядовими нагородами (орденами, медалями).

М. М. Жербін пішов з життя 8 червня 2004 р. Сучасна будівельна наука багатьма своїми досягненнями значною мірою зобов'язана праці талановитого й самовідданого власній справі вченого М. М. Жербіна.

На книжковій виставці **«Іван Макарович Гончар (1911–1993) – український скульптор, живописець, графік»**, приуроченій до 100-річчя з дня народження митця, представлено джерела про життя і творчість майстра.

Іван Макарович Гончар народився 27 січня 1911 р. в с. Лип'янці Чигиринського повіту на Черкащині в багатодітній селянській родині. Після закінчення семирічної школи вступив у Київську художньо-індустріальну школу (1927–1930), де опанував основи образотворчого мистецтва. У Києві він мешкав у родині свого земляка Максима Коросташа, педагога-музиканта. Під час проживання в столиці слухав лекції С. Єфремова і М. Грушевського, спілкувався з О. Пчілкою, що вплинуло на формування його світогляду.

Вищу освіту здобув у Київському інституті агрохімії та ґрунтознавства (1931–1936). У цей час Іван Гончар сформувався як митець. Перша самостійна робота – скульптура «Давид Гурамішвілі» – була виконана в 1937 р., а 1939 р. на виставці, присвяченій 125-річчю від дня народження Т. Шевченка, експонувалася його скульптура «Тарас-водоноша».

У перші дні Другої світової війни І. Гончар пішов добровольцем на фронт, був старшим лейтенантом, командиром взводу. Нагороджений орденом Вітчизняної війни другого ступеня, медаллю «За відвагу». Перемогу зустрів у Австрії, де працював декілька місяців у Віденській академії мистецтв, створюючи скульптури для виставки «Бойові епізоди Великої Вітчизняної війни у творах художників-фронтовиків», що згодом відкрилася у Відні.

У різноплановій творчості Івана Гончара постає геній українського народу. У його скульптурних роботах увічнені відомі особистості України, серед яких Г. Сковорода (1963, м. Переяслав-Хмельницький), С. Руданський (1967, с. Хомуцьє Вінницької обл.), І. Котляревський (1969, м. Полтава), І. Франко (1970, с. Копичинці, Івано-Франківської обл.), Леся Українка (1957, м. Київ, Меморіальний музей Лесі Українки), О. Гончар (1949, м. Львів, Музей українського мистецтва) та ін. Широко відома його Шевченкіана: «Молодий Тарас Шевченко» (1950), «Шевченко – художник» (1961), «Т. Г. Шевченко із сестрою» (1963), «Тарас Шевченко» (1983).

Власне призначення бачив у тому, щоб донести людям правду в складні часи заборон і брехні. Саме тому у своїй творчості він звеличував героїв козацької доби: Івана Гонту, Максима Залізняка, Івана Підкову, Богдана Хмельницького. З його картин постають етнографічні типи українців, краєвиди, архітектурні пам'ятки.

Наприкінці 1950-х рр. І. Гончар об'їхав усю Україну, збираючи зразки народної творчості. Цій подвижницькій роботі він віддав понад 40 років життя. Жодні перепони, заборони й цькування не зупинили його. Колекція зразків народної творчості І. Гончара була викликом панівній офіційній ідеології. У його приватному музеї налічувалося близько 10 тис. експонатів: тканини (рушники, килими, головні

убори), кераміка, музичні інструменти, українські народні картини та стародруки XVII–XIX ст. Іван Макарович був переконаний, що без народного мистецтва офіційне втрачає свою національну істотність. Він рятував ці скарби, щоб повернути їх українському народу-творцю.

На основі колекції І. Гончара у 1993 р. створено державний музей, якому в 1999 р. присвоєно статус Українського центру народної культури «Музей Івана Гончара», а у 2009 р. – статус національного. Заклад очолює син Івана Гончара, Петро – продовжувач справи батька зі збереження культурного надбання, скарбів українського народу. Зараз тут кипить наукова робота, ведуться дослідження сучасних проблем народного мистецтва, видаються наукові збірки та монографії.

Протягом 1970–1993 рр. І. Гончар упорядкував 18-томний історико-етнографічний альбом «Україна і українці» із зібраних фотоматеріалів початку ХХ ст.

Людина живе, доки ми пам'ятаємо про неї. Справа І. М. Гончара живе, розвивається і надихає митців на нові звершення. «Пропагуючи національну культуру, ти будеш майбутнє», – любив повторювати Іван Гончар.

Похований І. М. Гончар на Байковому цвинтарі.

До 80-річчя від дня народження українського архітектора В. М. Гречини відкрито книжкову виставку **«Український архітектор Вадим Михайлович Гречина (1931–2005)»**.

Вадим Михайлович Гречина народився 25 січня 1931 р. в м. Києві в родині архітектора Михайла Гнатовича Гречини. У 1956 р. Вадим Михайлович закінчив Київський художній інститут, після чого працював в інституті «Київпроект».

За його участі в Києві реалізовано проекти Палацу спорту (1958–1960), створено генеральний план розвитку Києва (1967), за який він отримав премію Ради Міністрів СРСР. У співавторстві також побудовано Музей В. І. Леніна (1982, нині Український дім), готель «Турист» (1980–1984), ресторан «Дубки», Центральний палац одружень (1982–1985), приміщення Національної бібліотеки України імені В. Вернадського (1980–1989), мікрорайони № 2, 21, 22 житлового району Троєщина (1985–2000), собор Святої Трійці на Троєщині (2001).

У 1965 р. В. Гречина став членом Національної спілки архітекторів України. Звання заслуженого архітектора УРСР отримав у 1982 р., а в 1985 р. – Державну премію України імені Т. Г. Шевченка.

Помер В. М. Гречина 14 квітня 2005 р. в м. Києві. Похований на Байковому кладовищі.

На виставці представлено періодичні, довідково-енциклопедичні видання, в яких висвітлено найвідоміші проекти архітектора В. М. Гречини у співавторстві з іншими архітекторами.

Архітектурну та мистецьку громадськість ознайомлено з книжковою виставкою, що розповіла **про творчість Володимира Івановича Тимофійенка (1941–2007)** – доктора мистецтвознавства, професора кафедри основ архітектури та архітектурного проектування Київського національного університету будівництва і архітектури, провідного наукового співробітника Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, завідувача відділу Інституту проблем сучасного мистецтва, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі архітектури, дійсного члена Української академії архітектури.

Народився Володимир Іванович в Одесі 5 лютого 1941 р. У 1965 р. він отримав диплом з відзнакою в Ленінградському інституті живопису, скульптури й архітектури ім. І. Рєпіна за спеціальністю «Історія та теорія образотворчих мистецтв».

У 1968 р. закінчив навчання в аспірантурі, захистивши дисертацію «Архитектурно-градостроительное развитие Одессы с конца XVIII века до 1917 г.». Володимир Іванович у цей час працював в Одеському педінституті завідувачем кафедри історії мистецтв, а згодом – у Воронежському інженерно-будівельному інституті.

Після переїзду до Києва в 1974 р. Володимир Іванович працював у НДІТІАМ, з 1979 р. – у відділі історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії НАН України. У 1987 р. перейшов до Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, що знаходився поверхом нижче в цій же будівлі на Грушевського, 4. У 2003 р. почав працювати завідувачем відділу Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. До Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. Рильського перейшов у 2006 р., де суміщав посади завідувача відділу та професора кафедри основ архітектури КНУБА.

Одночасно Володимир Іванович обіймав посаду відповідального секретаря Головної редколегії Зводу пам'яток історії та культури. 1 квітня 1993 р. захистив докторську дисертацію «Містобудівне мистецтво Північного Причорномор'я другої половини XVIII – поч. XIX століття».

Науковий доробок цієї дивовижно працюючої, творчої людини суттєво поглиблює знання сучасників з теорії, історії містобудування та архітектури, мистецтва України, особливо періоду XVII–XIX ст. Провідним напрямом досліджень Володимира Івановича була історія містобудування південних міст доби класицизму та ампіру. У 1984 р. вийшла з друку його книга «Города Северного Причерноморья во второй половине XVIII века» та «Формирование градостроительной культуры Юга Украины» (1986).

Останні двадцять років життя Володимира Івановича були особливо плідними в його творчій, науковій та видавничій діяльності. У цей час відбувалося становлення нової системи архітектурної та мистецької освіти в Україні. Ґрунтовні монографії та підручники авторства В. Тимофійенка вивчали в усіх навчальних закладах, де була архітектурна спеціальність. Це, насамперед, «Українська садибна архітектура другої половини XVIII – першої третини XIX століття» (1993), «Зодчі України кінця XVIII – початку XX століть» (1999), «Архітектура і монументальне мистецтво: терміни та поняття» (2002).

У 2003 р. вийшла ґрунтова праця «Історія української архітектури» за його редакцією, а у 2006 р. – «Історія архітектури стародавнього світу».

Людина енциклопедичних знань, він поєднував у своїй діяльності традиційну інформацію з інноваційною, його праці давали глибокі знання в галузі архітектури та мистецтва. Будучи вимогливим до себе, Володимир Іванович так само ставився до наукових праць своїх аспірантів, до їх рецензування. Водночас був завжди готовий прийти на допомогу колегам за будь-яких ідеологічних обставин, був украй толерантною та інтелігентною людиною, яку з теплом згадують колеги.

Володимир Іванович залишив помітний слід в сучасному українському архітектурознавстві.

Помер Володимир Іванович Тимофієнко 11 грудня 2007 р. Похований у м. Києві.

До 130-річчя від дня народження та 50-річчя пам'яті про дійсного члена Академії архітектури УРСР (1945–1958), почесного члена Академії будівництва та архітектури УРСР (з 1958 р.), доктора архітектури (з 1946 р.), педагога, автора багатьох київських архітектурних шедеврів Павла Федотовича Альошина підготовлено книжкову виставку **«Український архітектор Павло Федотович Альошин (1881–1961)»** (див. розділ «Презентації»).

У 2011 р. виповнилося 80 років українському архітектору, дійсному члену Української академії архітектури, заслуженому архітектору України, почесному доктору НДІ теорії та історії архітектури та містобудування Сергію Костянтиновичу Кілессо. Цій даті присвячено виставку **«Кілессо С.К. – український архітектор і мистецтвознавець (1931)»**.

Народився Сергій Костянтинович 28 березня 1931 р. у Києві в родині відомого лікаря Костянтина Григоровича Кілессо. Після закінчення Київської художньої середньої школи ім. Т. Г. Шевченка навчався на архітектурному факультеті Художнього інституту в м. Києві в майстерні В. Г. Заболотного. За дипломний проект «Критий стадіон на 10 000 місць» отримав «відмінно» і разом з колегами почав працювати над проектом Палацу спорту в «Київпроекті». Після закінчення інституту С. Кілессо направили на роботу в Києво-Печерський заповідник на посаду завідувача відділу охорони і реставрації пам'яток архітектури.

Основні архітектурні твори: реставрація Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври (1958–1962, у співавторстві з Є. Лопушинською), корпусів соборних старців і клірошан Києво-Печерської лаври (1958–1965), Свято-Троїцької церкви Мотронинського Свято-Троїцького монастиря (1965–1969), Іллінської церкви – усипальниці Б. Хмельницького в с. Суботіві (1977, іконостас – 1995); консервація й відбудова бастиону В. Дорошенка Чигиринської фортеці (1995, співавтор В. Андрущенко; нові споруди: житлові будинки в Києві – вул. Велика Житомирська, 14 (1968), вул. Січових стрільців, 70 (1975), каплиця Святої покрови в Чигирині (1995); пам'ятники Лесі Українки в Луцьку (1997, у співавторстві з архітектором В. Жигуліним, скульптори М. Обезюк і А. Німенко), Б. Хмельницькому в с. Суботіві (1995, скульптор Є. Кунцевич). Розробив проекти відродження комплексу Мотронинського Свято-Троїцького монастиря (1996–1998, у співавторстві), храмових комплексів для с. Моринці Чигиринського р-ну Черкаської обл. (1997); Володимирського собору з огорожею та дзвіницею в м. Чигирині (1999).

Сергій Костянтинович досліджував творчість архітекторів В. Городецького, В. Заболотного, Я. Сокола, О. Вербицького. Оpubлікував понад 300 наукових і науково-популярних робіт, розвідок, есе. Лауреат Державної премії України в галузі архітектури (1997–2007).

Мабуть, ще не скоро настане день, коли можна буде забути про аварію на Чорнобильській АЕС, бо «приручити» «мирний атом» людству й досі не вдалося. Про це свідчать і нещодавні події в Японії. Для України та її міжнародних партнерів найважливішим є перетворення ЧАЕС на екологічно безпечну систему. Внески країн і

міжнародних організацій на спорудження об'єкту «Укриття» становили близько 550 млн євро. Завершити добудову чорнобильських об'єктів планується у 2015 р.

До 25-ї річниці трагедії на атомній станції в приміщенні бібліотеки відкрито книжкову виставку **«Маємо пам'ятати: до 25-річчя трагедії на Чорнобильській АЕС»**. На виставці було представлено монографії, періодичні видання, спогади очевидців катастрофи, а також урядові розпорядження щодо Чорнобильської екологічної катастрофи.

Відвідувачі могли ознайомитися з книгою Г. В. Дзися «В епіцентрі людської біди», де автор на підставі власного чорнобильського щоденника описав основні події після вибуху четвертого енергоблоку Чорнобильської атомної електростанції.

Великий інтерес становило видання, призначене для широкого читацького кола, – фотокнига Михайла Загреби «Пропусти Чорнобиль крізь серце». Це розповідь про мальовничий поліський край, в якому до аварії зберігалися, як ніде в Україні, найдавніші культурні традиції, звичаї та побут давніх українців. Правдива оповідь проілюстрована чудовими світлинами, дивлячись на які, ми бачимо не тільки техногенну, але й гуманітарну катастрофу, втрату унікальної народної культури Полісся в культурному та мистецькому значенні для України. Перервався духовний зв'язок поколінь і десятки тисяч людей утратили свою малу батьківщину.

У відвідувачів викликали інтерес публікації про безпеку реакторних конструкцій і стаття про освітлення новозбудованого Храму жертвам Чорнобиля, а також науково-технічні збірники з проблемних питань Чорнобиля.

До свята Великодня підготовлено книжкову виставку **«Українська писанка як вид декоративно-вжиткового мистецтва»**.

Як відомо, українське писанкарство зародилося в сиву давнину й до певної міри відбиває язичницькі уявлення наших предків про навколишній світ, синтезуючи їх з православною християнською традицією.

Експонати книжкової виставки, серед яких каталоги художніх виставок, монографії відомих дослідників декоративно-вжиткового мистецтва, періодичні видання кінця XIX – початку XX ст., наочно продемонстрували дивовижний світ української писанки.

З нагоди національного Дня охорони праці, що відзначається 28 квітня в усіх українських установах та організаціях, підготовлено книжкову виставку **«Система управління охороною праці: шлях до постійного вдосконалення»**, експонати якої ознайомили відвідувачів з бібліотечними новинками з охорони праці.

Реалізуючи соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», працівники бібліотеки приділяли значну увагу популяризації малих міст через книжкові виставки. Так, у звітному періоді підготовлено низку виставок про малі міста України, що експонувалися у приміщенні бібліотеки та були відображені на її сайті: Волноваха Донецької області, Овруч Житомирської області, Сваляву Закарпатської області, Цюрупинськ Херсонської області, Ічню Чернігівської області, Корець Рівненської області.

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ

У 2011 р. придбано нову офісну, мережеву й комп'ютерну техніку, що дозволило створити нові робочі місця для працівників бібліотеки, підвищити стабільність та якість роботи комп'ютерної мережі, роботи баз даних.

У 2011 р. програмне забезпечення ІРБІС-64 поновлено до версії 2010.1.

З другого кварталу звітного періоду розпочато оцифрування негативи методичного фонду НДІТІАМ і створення повнотекстового електронного ресурсу «База даних негативів». На кінець року відскановано та внесено до бази даних 6240 графічних файлів.

Протягом року постійно проводилося інформаційне наповнення сайту бібліотеки: розміщено 101 статтю про діяльність установи, заходи, що проходили в бібліотеці, статті про видатних особистостей у будівництві й архітектурі, бібліографічні покажчики тощо. За 2011 рік на сайті бібліотеки зафіксовано 24988 візитів, що свідчить про зацікавленість користувачів та широкого кола науковців і фахівців до діяльності бібліотеки й користування електронним веб-каталогом.

НАУКОВА ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ. ПУБЛІКАЦІЇ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ

Для інформаційного забезпечення та вирішення галузевих питань значна увага приділялася науковій та видавничій діяльності.

Наукова діяльність у 2011 р. спрямовувалася на проведення прикладних досліджень інформаційного ресурсу з бібліотечної й галузевої тематики, організацію наукових і культурно-просвітницьких заходів, взяття участі в актуальних наукових заходах бібліотечних та науково-дослідних установ, оприлюднення галузевої інформації проблемного та інформаційного характеру.

Протягом року працівниками бібліотеки виконано 2 науково-дослідні розробки (НДР), що досліджували малі міста України.

У рамках НДР «**Джерелознавчі дослідження з історії архітектури та будівництва малих міст Дніпропетровської, Кіровоградської, Рівненської, Хмельницької, Чернігівської областей**» проведено дослідження та аналіз документальних джерел з історії 58 малих міст цих областей, з яких 14 малих міст – Дніпропетровської області, 13 – Чернігівської, 11 – Хмельницької та по 10 – Кіровоградської й Рівненської областей. Дослідження галузевого документного ресурсу проводилося з метою підготовки рекомендаційних бібліографічних видань з історії архітектури та будівництва малих міст України. Це сприятиме розвитку наукових фундаментальних і прикладних досліджень з галузевих питань в архітектурно-будівельній сфері та слугуватиме інформаційною базовою основою для локального, регіонального та національного розвитку малих міст України.

На підставі проведеного дослідження зроблено висновки про новизну та наукову цінність виконуваної роботи, а також про необхідність підготовки серії бібліографічних видань з історії малих міст України, згрупованих за адміністративно-територіальними одиницями для активізації громадськості та місцевого населення до вивчення географічного регіонального простору України, історії і культури малих міст, архітектурних пам'яток, розвитку регіонального краєзнавства, туризму, збереження історико-архітектурної спадщини держави, сприяння соціально-культурному та економічному розвитку малих міст України.

У НДР «Дослідження суспільно-географічних аспектів міст України та його інтеграція у світовий інформаційний простір (на прикладі Донецької, Київської, Львівської і Харківської областей)» досліджено 140 (28 великих і 112 малих) міст зазначених областей.

Метою даної роботи було вивчення документальних джерел з територіальної організації виробництва та невиробничої діяльності (промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, сфери обслуговування, відпочинку й туризму, а також галузевих, міжгалузевих та інтегральних територіально-господарських комплексів і систем) міст України для підготовки відповідних видань, що сприятимуть популяризації інформації про міста України серед вітчизняних і зарубіжних фахівців та пересічних громадян різних країн світу.

На основі досліджених документальних джерел та бібліотечного інтегрованого програмного забезпечення «IRBIS-64» створено потужний електронний інформаційний ресурс.

Інформація про деякі міста досліджуваних областей публікувалася в галузевих періодичних виданнях, використовувалася під час проведення культурно-просвітницьких заходів і висвітлювалася на сайті ДНАББ ім. В. Г. Заболотного <http://dnabb.org>.

Наукова цінність проведених робіт полягає в систематизації матеріалу, що поєднує в собі фактографічні, опубліковані й неопубліковані дані про кожне з малих міст досліджуваних областей, аналітично опрацьовані та викладені в історичних довідках, переліках літератури і доповнені ілюстративним матеріалом, що є базовим підґрунтям для подальших наукових розробок.

У звітному періоді значна увага приділялася участі бібліотечних працівників у наукових заходах, організованих провідними бібліотеками м. Києва, на яких працівники ДНАББ ім. В. Г. Заболотного виступали з доповідями.

Видавнича діяльність у звітному періоді здійснювалася за рахунок власних засобів бібліотеки. Так, видано брошуру «**Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2010 році**», де зібрано аналітико-статистичні дані щодо основних показників бібліотечної діяльності, вміщено аналіз виробничої діяльності структурних підрозділів бібліотеки, а також інформацію про наукові та культурно-просвітницькі заходи, які проводилися співробітниками бібліотеки протягом 2010 р.

Разом з КНУБА підготовлено до друку збірник «**Жербин М. М. Техніка і музика – основа моеї життя**» (2011), у якому опубліковано бібліографічний покажчик «**Жербін Михайло Михайлович: будівельник і композитор (1911-2004)**», куди ввійшла інформація про 367 джерел за 1945–2008 рр.

Творчий доробок М. М. Жербіна – видатного українського вченого, інженера-будівельника, визначного фахівця в галузі сталевих конструкцій, педагога, конструктора, організатора науки і техніки, композитора, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР, лауреата Державної премії СРСР першого ступеня, лауреата премії ім. академіка М. С. Буднікова Академії будівництва України, дійсного члена Академії будівництва України, почесного члена Української академії архітектури, почесного члена Міжнародної інженерної академії, почесного професора Київського національного університету будівництва і архітектури та

Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, члена Спілки композиторів УРСР та СРСР – характеризується важливими науковими дослідженнями, створенням масштабних інженерних споруд та відомих музичних творів.

Метою видання покажчика було збереження пам'яті про багатогранну діяльність цієї всебічно обдарованої особистості, розкриття його творчості через призму бібліографічних джерел.

Бібліографічний покажчик складено на основі каталогів, картотек і фондів Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного, Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, Державної науково-технічної бібліотеки України, бібліотеки Київського національного університету будівництва і архітектури. При підготовці даного бібліографічного покажчика опрацьовано два бібліографічні покажчики, один з яких видано в 1996 р. Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою Держкоммістобудування України – «Видатний український будівельник – Михайло Михайлович Жербін» (уклад. О. Шинкаренко), другий виданий Міжнародною інженерною академією у 1999 р. – «Михайл Михайлович Жербин» (уклад. В. Большаков).

Більшість бібліографічного матеріалу звірено з першоджерелами de visu, частково проанотовано, систематизовано за розділами та підрозділами. Бібліографічний покажчик складається з п'яти розділів.

Перший розділ «Друковані праці будівельника М. Жербіна» складається з трьох підрозділів. До першого підрозділу ввійшли книги, видані Жербіним особисто та в співавторстві з іншими дослідниками протягом 1955–2003 рр. Тут також вміщено інформацію про його дисертації: кандидатську (1953) та докторську (1969). У другому підрозділі подано інформацію про публікації у наукових збірниках, енциклопедичних виданнях, матеріалах науково-технічних конференцій, семінарів та нарад. До третього підрозділу ввійшла інформація про журнальні та газетні публікації, зокрема про першу публікацію М. Жербіна (1945), присвячену організації відновлення копрів на шахтах Донбасу. Матеріал у першому розділі викладено за абеткою заголовків видань.

У другому розділі «Редагування, керівництво» зібрано бібліографічну інформацію щодо видань, які редагував М. М. Жербін. Це збірники наукових праць, матеріали галузевих конференцій. Тут також вміщено інформацію про фундаментальну працю – тритомне дослідження з історії будівельної науки і техніки в Україні з давніх часів до 1987 р. «Развитие строительной науки и техники в Украинской ССР» (1989-1990), головним редактором якого був М. М. Жербін. Останні роки життя Жербін присвятив виданню серії історичних нарисів про українських учених та інженерів-будівельників. Цей матеріал викладено за абеткою заголовків видань. Також відображено інформацію про кандидатські роботи 16 науковців Київського інженерно-будівельного інституту (нині Київський національний університет будівництва і архітектури), науковим керівником яких був М. Жербін. Матеріал подано за абеткою прізвищ науковців.

Третій розділ «Дані про науково-дослідні роботи» базується на реферативній інформації про закінчені науково-дослідні роботи, що виконувалися у

вищих навчальних закладах УРСР у 1960–1970-х рр. Матеріал викладено за абеткою заголовків видань.

Четвертий розділ присвячено композиторській діяльності М. Жербіна, яка була невід’ємною частиною його життя. Бібліографічна інформація свідчить про те, що композитор писав концерти, симфонічні, вокальні, камерні, інструментальні пісні та пісні для дітей, романи на слова Лесі Українки, М. Лермонтова, О. Пушкіна. З композитором М. Жербіним співпрацювали українські та радянські поети, серед яких І. Бердник, Л. Горлач, В. Лагода, І. Муратов, Л. Ошанін, Л. Рева, Л. Титаренко, М. Упеник, Я. Хавін та ін. Багато пісень написав М. Жербін у співавторстві з Б. Дзбановським, відомим київським архітектором, поетом, з яким разом працювали на відновленні шахт Донбасу. Твори Жербіна виконував І. Козловський. Детальне дослідження композиторської діяльності М. Жербіна 1936–1975 рр. викладено у книзі Р. Стецюка «Михайло Жербін». До розділу ввійшли публікації 1956–1995 рр.

П’ятий розділ «Матеріали про життя та діяльність М. М. Жербіна» містить три підрозділи. У першому підрозділі в хронологічному порядку викладено інформацію про офіційні матеріали: присудження Державної премії СРСР, присвоєння почесного звання заслуженого діяча науки УРСР, нагородження Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, призначення президентської стипендії. У другому підрозділі «Відомості в енциклопедичних та довідкових виданнях» у хронологічному порядку подано інформацію про публікації в радянських та українських фундаментальних джерелах. До третього підрозділу «Публікації про життя та діяльність» увійшла інформація про видання, де представлено будівельну та композиторську діяльність М. Жербіна. Матеріал у цьому підрозділі подано за абеткою прізвищ авторів і заголовків видань.

Видання має допоміжні покажчики: іменний та хронологічний.

До покажчика не ввійшла інформація про винаходи М. Жербіна, яку можна знайти в бібліографічному виданні «Михаил Михайлович Жербин» (1999).

У 2011 р. працівниками бібліотеки видано 52 випуски щотижневого бюлетеня **«Будівництво, архітектура та житлово-комунальне господарство»** і 12 випусків щомісячного інформаційного бюлетеня **«Нові надходження до фондів ДНАББ ім. В. Г. Заболотного»**.

Також у звітному періоді проводилася робота з підготовки бібліографічних покажчиків, зокрема готувалася інформація для створення серії покажчиків «Малі міста України». Проведено роботу з підготовки бібліографічного покажчика «Андрій Іванович Меленський (1766–1833)».

Протягом звітного періоду зафіксовано 85 публікацій, що характеризували діяльність бібліотеки. Так, працівниками бібліотеки опубліковано 4 окремі видання: 1 брошуру, 2 інформаційні бюлетені, 1 книгу підготовлено у співпраці з КНУБА. Співробітниками бібліотеки підготовлено та опубліковано у різних періодичних виданнях та наукових збірниках 32 статті інформаційного та проблемного характеру. На сторінках галузевих періодичних видань («Будівництво України», «Інформаційний бюлетень Мінрегіонбуду», «Міське господарство України», «Строительство & реконструкция») працівники бібліотеки вели бібліотечні рубрики (вийшло 26 публікацій), де інформували про нові надходження до фонду бібліотеки. У 23

публікаціях, опублікованих журналістами, колегами з інших бібліотек, фахівцями галузі, містилася різноманітна інформація про ДНАББ ім. В. Г. Заболотного. Нижче наведено перелік публікацій.

1. *Бильк, С. И. Техника и музыка в жизни Жербина Михаила Михайловича : (к 100-летию со дня рождения) /* С. И. Бильк, Л. А. Пашун, Г. А. Войцеховская // Донбас-ресурс 2011. Якість і безпека в будівництві : міжнар. наук.-практ. конф.-вист., 19–23 верес. 2011 р., м. Маріуполь : тези доп. / ТОВ "Українсталькон ім. В. М. Шимановського". – К. : Сталь, 2011. – 115 с. : рис., табл. – Бібліогр. в кінці ст.

2. *Бойчак, М. П. Их путь в медицину начинался с Киево-Могилянской академии /* М. П. Бойчак, Р. Н. Лякина. – К. : Мединформ, 2011. – 329 с.: ил.

На с. 3 – подяка авторів книги працівникам ДНАББ ім. В. Г. Заболотного «за их безотказную творческую помощь».

3. **Будівництво, архітектура та житлово-комунальне господарство** : бюл. анот. бібліогр. інформації / уклад. : І. В. Захарова, А. Ю. Ігнатенко, Д. О. Мироненко / ДНАББ ім. В. Г. Заболотного. – К., 2001 – 2011. – № 1-52.

Щотижнева анотована інформація, що міститься в періодичних виданнях та збірниках.

4. *Власова, Т. Свято место пусто не бывает /* Т. Власова // А + С : Art + Construction : Архітектура і структура. – 2011. – № 2-3. – С. 90-95: фото.

На с. 90 вміщено фото Десятинної церкви в м. Києві з архіву ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

5. *Войцехівська, Г. Академія архітектури УРСР (1945–1956): актуалізація суспільного значення : (за матеріалами Заболотнів. читань «Архітектурна і буд. кн. в Україні» /* Г. Войцехівська // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 4. – С. 28-37.

Про Сьомі Заболотнівські читання, присвячені 65-річчю створення Академії архітектури УРСР, що відбулися у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного 12.10.2010 р.

6. *Войцехівська, Г. А. Бібліографічне дослідження історії міста Бар Вінницької області /* Г. А. Войцехівська, І. В. Войцехівська // Наукові записки / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця : [б. в.], 2011. – Вип. 19. – С. 312-316.– Бібліогр.: с. 315-316.

Досліджено історію м. Бара Вінницької обл. на базі бібліотечного фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

7. *Войцехівська, Г. До питання вивчення та популяризації історії малих міст України /* Г. Войцехівська // Культурологічна думка : щорічник наук. пр. / Нац. акад. мистецтв України, Ін-т культурології. – К. : Ін-т культурології, 2011. – № 3. – С. 177-179. – Бібліогр.: с. 179.

Про бібліотечний проект «Історія малих міст України», що реалізується в рамках бібліотечного клубу «Національні святині» ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

8. *Войцехівська, Г. А. Історія малих міст України: місто Бар Вінницької області /* Г. А. Войцехівська, О. П. Пацеля // Наукові записки / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця : [б. в.], 2011. – Вип. 19. – С. 85-89. – Бібліогр.: с. 89.

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині» ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, присвяченого м. Бару Вінницької обл., та розвиток бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

9. *Войцехівська, Г. Сучасна будівля бібліотеки України очима архітектора : (за матеріалами круглого столу) / Г. Войцехівська // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 4. – С. 37-40.*

Про круглий стіл на тему «Сучасна будівля бібліотеки України через призму архітектурно-проектувальних вирішень та нових функціональних бібліотечних особливостей», що відбувся у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного 23.09.2010 р.

10. *Войцехівська, І. Сфера ЖКГ: радимо прочитати : [бібл. рубрика] / І. Войцехівська // Міське госп-во України. – 2011. – № 1. – С. 48 (14 назв).*

Інформація про видання з житлово-комунальної тематики в бібліотечному фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

11. *Войцеховская, Г. Волноваха – знаковый город Донецкого края / Г. Войцеховская // Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 5. – С. 46-47: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Волновасі Донецької обл., що відбулося 15.03.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

12. *Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного у 2010 році : інформ.-аналіт. огляд / уклад. Г. А. Войцехівська ; редкол.: Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. П. Пацеля. – К. : ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2011. – 150 с.*

13. *Жербин, М.М. Техника и музыка – основа моей жизни : сборник / сост.: Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; редкол.: С. И. Билык, В. И. Большаков, Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; ГНАСБ им. В. И. Заболотного, НИЧП «Вартисть» . – К. : Ун-т «Україна», 2011. – 183 с.: фото. – (К 100-летию со дня рождения).*

14. *Жербин Михайло Михайлович: будівельник і композитор (1911-2004) : бібліогр. покажч. / уклад. Г. А. Войцехівська ; передм. Г. А. Войцехівська // Жербин М.М. Техника и музыка – основа моей жизни : сборник / сост.: Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; редкол.: С. И. Билык, В. И. Большаков, Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; ГНАСБ им. В. И. Заболотного, НИЧП «Вартисть». – К. : Ун-т «Україна», 2011. – С. 134-182. – Імен. покажч.: С. 175-180. – Хронол. покажч. : С. 181-182.*

Вміщено 367 анотованих джерел, що розкривають творчість українського будівельника і композитора М. М. Жербіна (1911–2004).

15. *Игнатенко, А. Книжные новости : [библ. рубрика] / А. Игнатенко, ГНАСБ им. В. И. Заболотного // Стр-во & реконструкция. – 2010. – № 3. – С. 8; № 4 – С. 9; № 5 – С. 7; № 6. – С. 9; № 7. – С. 7; № 8. – С. 5; № 9. – С. 9; № 10. – С. 4.*

Інформація про бібліотечні новинки ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

16. *К 100-летию со дня рождения Жербина Михаила Михайловича / С. И. Билык, Г. А. Войцеховская [и др.] // Жербин М. М. Техника и музыка – основа моей жизни : сборник / сост.: Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; редкол.: С. И. Билык, В. И. Большаков, Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; ГНАСБ им. В. И. Заболотного, НИЧП «Вартисть» . – К. : Ун-т «Україна», 2011. – С. 6-13.*

Коротка інформація про життя і творчість українського будівельника і композитора М. М. Жербіна (1911-2004).

17. *Кадомская, М. Архивная полка / М. Кадомская, Е. Мокроусова //*

Андреевский спуск : культуролог. путеводитель / А. Ю. Браславец [и др.] ; сост., ред. В. М. Грузин ; худож. Л. И. Рубан. – 2-е изд., доп. – К. : Амадей, 2011. – С. 209-330 : ил. – (История одной улицы ; т. 2).

На с. 217 вміщено ілюстрацію будинку на Андріївському узвозі, 1 та зазначено, що фото вміщено в альбомі, який зберігається в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

18. *Киркевич, В. Мой Андреевский спуск / В. Киркевич // А + С : Art + Construction : Архітектура і структура.* – 2011. – № 2-3. – С. 154-157: фото.

На с. 155 – фото Андріївського узвозу 1890-х рр. з фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

На с. 156 – фото фрагменту Андріївського кафедрального собору (1920-ті рр.) з фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

19. *Книжковий світ у Гостиному дворі : [бібл. рубрика] / ДНАББ ім. В. Г. Заболотного // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України.* – 1996 –

2011. – № 3. – С. 39-41; № 4. – С. 22-24; № 5. – С. 34-36; № 6. – С. 44-46; № 7. – С. 35-38; № 8. – С. 46-48; № 9. – С. 37-40; № 10. – С. 35-38; № 11. – С. 44-46.

Про нові надходження до фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

20. *Кондель-Пермінова, Н.М. До питання опрацювання теми «Барська земля Поділля: європейська спадщина та перспективи сталого розвитку / Н. М. Кондель-Пермінова // Наукові записки / Вінницьк. держ. педагог. ун-т ім. Михайла Коцюбинського.* – Вінниця, 2011. – Вип. 19. – С. 128-138.– Бібліогр.: с. 137.

На с. 137 – коротко про засідання бібліотечного клубу «Національні святині» ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, присвяченого м. Бару Вінницької обл.

21. *Кончаковский, А. П. Были и легенды дома Турбиных / А. П. Кончаковский.* – К. : Промінь, 2011. – 271 с. : ил. – (Б-ка музею історії міста Києва).

На с. 171 – подяка ДНАББ ім. В. Г. Заболотного за надання можливості провести засідання клубу «Субота у Бегемота».

22. *Мироненко, Д. Архітектурно-будівельна бібліотека для будівництва бібліотек у незалежній Україні: штрихи до реалізації / Д. Мироненко // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України.* – 2011. – № 10. – С. 39-40.

Про книжкову виставку «Будівництво бібліотек в Україні: сучасний стан і перспективи», підготовлену працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного до 20-річчя незалежності України.

23. *Мироненко, Д. Багата на історичні події доля / Д. Мироненко // Міське госп-во України.* – 2011. – № 2. – С. 29-31: іл.

Про м. Новоград-Волинський Житомирської обл., батьківщину Лесі Українки.

На с. 31 – згадка про «унікальні фонди» ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, «в яких широко розкриваються різні аспекти життя й побуту міст України».

24. *Мироненко, Д. О. Бібліографічне дослідження історії міста Волновахи Донецької області : (за матеріалами фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного) / Д. О. Мироненко // Буд-во України.* – 2011. – № 4. – С. 45-47: іл.

Про дослідження документальних джерел з історії м. Волновахи Донецької обл. у рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

25. *Мироненко, Д. Визначне перевіряється історією / Д. Мироненко // Міське госп-во України.* – 2011. – № 4. – С. 44-46: іл.

Про життя та творчість українського архітектора В. Д. Єлізарова (1911–1987) за матеріалами книжкової виставки, підготовленої працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

26. *Мироненко, Д. Восьмі Заболотнівські читання / Д. Мироненко // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 11. – С. 46-48.*

Про Восьмі Заболотнівські читання «Архітектурно-будівельна книга в Україні», присвячені першому головному архітектору м. Києва А. І. Меленському (1766–1833), що відбулися в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного 12.10.2011 р.

27. *Мироненко, Д. Город-Феникс / Д. Мироненко // Стр-во & реконструкція. – 2011. – № 9. – С. 26-27: фото.*

Про українське місто Черкаси, якому в червні 2011 р. виповнилося 725 років.

28. *Мироненко, Д. Закарпатський город Свалява / Д. Мироненко // Стр-во & реконструкція. – 2011. – № 7. – С. 26-27: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Сваляві Закарпатської обл., що відбулося 17.05.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

29. *Мироненко, Д.О. «Зодчество» // Енциклопедія Сучасної України / Д. Мироненко ; НАН України, Координац. бюро ЕСУ. – К. : [б. в.], 2010. – Т. 10. Б-Біо[ген]. – С. 649-650.*

Про перший в Україні офіційний щомісячний журнал «Зодчество», що виходив у 1928 р. у м. Харкові й висвітлював питання архітектури, інженерної та санітарної техніки, промислового та комунального будівництва.

30. *Мироненко, Д. Княжий город Старокостантинов / Д. Мироненко // Стр-во & реконструкція. – 2011. – № 10. – С. 18-19: ил.*

Про Старокостантинів – одне з малих міст Хмельниччини, якому в 2011 р. виповнилося 450 років, досліджене працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

31. *Мироненко, Д. Місто Свалява Закарпатської області / Д. Мироненко // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 7. – С. 39-42. – Бібліогр. в кінці ст.*

Про чотирнадцяте засідання бібліотечного клубу "Національні святині", що відбулося 17 травня 2011 р. в читальній залі ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках соціально-бібліотечного проекту "Історія малих міст України" і присвячене м. Сваляві Закарпатської обл.

32. *Мироненко, Д. Оригінальна атмосфера й незабутні враження / Д. Мироненко // Міське госп-во України. – 2011. – № 3. – С. 36-38: ил.*

Досліджено експонати книжкової виставки, присвяченої м. Сваляві Закарпатської обл., що експонувалась у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках проекту «Історія малих міст України».

33. *Мироненко, Д.О. Сфера ЖКГ: радимо прочитати : [бібл. рубрика] / Д. О. Мироненко // Міське госп-во України. – 2011. – № 1. – С. 48; № 2. – С. 48; – № 3. – С. 29; – № 4. – С. 47.*

Інформація про видання з житлово-комунальної тематики у бібліотечному фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

34. *На книжкових полицях ДНАББ ім. В. Г. Заболотного : [бібл. рубрика / уклад. Д. Мироненко]; ДНАББ ім. В. Г. Заболотного // Буд-во України. – 2005. –*

2011. – № 1. – 4-а с. обкл.; № 2. – 3-я с. обкл.; № 3. – 3-я с. обкл.; № 4. – 3-я с. обкл.; № 5. – 3-я с. обкл.

Інформація про нові надходження до фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

35. *Нові надходження ДНАББ ім. В. Г. Заболотного / уклад.: Н. В. Ракович, О. М. Крепиневич. – К. : ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 1998 – 2011. – Вип. 1-12.*

Щомісячна інформація про книги, брошури, монографії, альбоми, нормативні документи, що надійшли до бібліотеки.

36. *Остапчук-Петровская, Л. Б. Любимый город М. М. Жербина / Л. Б. Остапчук-Петровская // Жербин М.М. Техника и музыка – основа моей жизни : сборник / сост.: Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; редкол.: С. И. Билык, В. И. Большаков, Г. А. Войцеховская, Л. А. Пашун ; ГНАСБ им. В. И. Заболотного, НИЧП «Вартисть». – К.: Ун-т «Україна», 2011. – С. 113-128.*

Про м. Санкт-Петербург у житті українського будівельника і композитора М. М. Жербіна (1911-2004).

На с. 118-119 – коротко про презентацію книги «Профессор Михаил Жербин» (2008) в містах Києві і Дніпропетровську. Зазначено, що укладачами книги є Г. А. Войцехівська та Л. А. Пашун.

37. *Река, В. Історія, «написана» голкою і ниткою : луцький майстер Юрій Савка відтворює на полотні у портретах найяскравіші сторінки історії України / В. Река // Сусп-во і соц. політика. – 2011. – № 1. – С. 76-79: фото.*

На с. 77 – згадка про те, що виставка «Штрихи історії України у вишиваному портреті» експонувалася у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

38. *Тарновская, Т. О нашем городе узнал Киев / Т. Тарновская / Наше слово (Волноваха). – 2011. – 13 апр. (№ 29). – С. 2: ил.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Волновасі Донецької обл., що відбулося 15.03.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

39. *Щербина, Н. Архитектурный дискурс / Н. Щербина / Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 7. – С. 7: фото.*

Про презентацію книги Б. Єрофалова-Пилипчака «Архитектура советского Киева» (2010), що відбулася 12.05.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

40. *Щербина, Н. Видання про архітектуру радянського Києва / Н. Щербина // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 6. – С. 47-48.*

Про презентацію книги Б. Єрофалова-Пилипчака «Архитектура советского Киева», що відбулася в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

41. *Щербина, Н. Гадяч – співочий козацький край / Н. Щербина // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 3. – С. 42-44.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Гадячу Полтавської обл., що відбулося 16.11.2010 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

42. *Щербина, Н. Город казацкой Сечи // Н. Щербина / Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 8. – С. 24-25: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Цюрупинську Херсонської обл., що відбулося 23.06.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

43. *Щербина, Н. Древний город Очаков / Н. Щербина // Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 4. – С. 46-47: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Очакову Миколаївської обл., що відбулося 14.12.2010 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

44. *Щербина, Н. Засідання бібліотечного клубу «Національні святині».* Тема: «Історія малих міст України: місто Очаків Миколаївської області» / Н. Щербина // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 4. – С. 25-28.

Про засідання, що відбулося 14.12.2010 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

45. *Щербина, Н. Земля талантливых людей [г. Гадяч Полтав. обл.] / Н. Щербина // Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 3. – С. 38-39: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Гадячу Полтавської обл., що відбулося 16.11.2010 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

46. *Щербина, Н. Місто нащадків вільного козацького роду [м. Гадяч Полтав. обл.] / Н. Щербина // Міське госп-во України. – 2011. – № 1. – С. 43-45: фото.*

Про м. Гадяч Полтавської обл., що досліджувалося в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України» в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

47. *Щербина, Н. Овруч – древний город / Н. Щербина // Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 6. – С. 46-47: фото.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Овручу Житомирської обл., що відбулося 14.04.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

48. *Щербина, Н. Презентація книги / Н. Щербина // Стр-во & реконструкция. – 2011. – № 7. – С. 7.*

Про презентацію книги Д. Малакова «У Києві 50-х» (2010), що відбулася у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

49. *Щербина, Н. Презентація книги Д. В. Малакова "У Києві 50-х" / Н. Щербина // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 7. – С. 43-44.*

Про презентацію книги Дмитра Малакова "У Києві 50-х", що відбулася 19.04.2011 р. в приміщенні ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

50. *Щербина, Н. Цюрупинськ – місто Олешківської Січі / Н. Щербина // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд України. – 2011. – № 9. – С. 41-44.*

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Цюрупинську Херсонської обл., що відбулося 23.06.2011 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного в рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

Публікації минулих років, виявлені у 2011 р.

1. *Вортман, Д.Я. Маловідомий план околиць Києва 1753 року / Д. Я. Вортман, В. І. Нікітіна // Праці Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень / редкол.: В. І. Клочко та ін. – К. : Фенікс, 2008. – Вип. 4. – С. 93-98 : іл. – Бібліогр. в кінці ст.*

На с. 93 зазначено, що дослідження базувалося на вивченні чорно-білої фотокопії плану, яку «можна побачити в датованому 1948 р. рукописному альбомі «Древний град Киев», який зберігається в Державній архітектурно-будівельній бібліотеці ім. В. Г. Заболотного».

2. *Вулицями Києва : матеріали для проведення оглядової екскурсії по місту / викон. О. П. Гончаров [та ін.]. – К. : [б. в.], 1998. – 46 с.*

На с. 28 – про те, що після капітальної реконструкції Гостиного двору тут розміщено Державну наукову архітектурно-будівельну бібліотеку імені В. Г. Заболотного.

3. *Ерофалов-Пилипчак, Б.Л. Архитектура советского Киева / Б. Л. Ерофалов-Пилипчак. – К. : Изд. дом А+С, 2010. – 639 с. : ил.*

На с. 13 – подяка автора тим, хто «помогає йому советом и добрым делом в кропотливом составлении и завершении сего труда». Серед особистостей – Г. А. Войцехівська, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

На с. 427 – описано епізод з життя Наукової бібліотеки Академії архітектури УРСР, в якому розповідається про П. Ф. Альошина на основі спогадів О. В. Асеевої, яка в свій час працювала в цій бібліотеці.

На с. 438 – характеристика бібліографічного покажчика про П. Ф. Альошина, підготовленого працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

4. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у вид. від XVII ст. до 2000 р. У 3 т., 14 кн. Т. 3, кн. 12: Архіви. Бібліотеки. Бібліографічні посібники. Історіографія / НАН України, Ін-т історії України. – К. : [б. в.], 2010. – 106 с.

На с. 51–52 вміщено коротку бібліографію про ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

5. Мокроусова, О. Архітектор Павло Альошин: з історії нереалізованих задумів / О. Мокроусова // Київ і кияни : матеріали щорічн. наук.-практ. конф., м. Київ, Музей історії м. Києва, 23 груд. 2010 р. – К. : [б. в.], 2010. – Вип. 10. – С. 358–379: іл. – Бібліогр. в підрядк. прим.

На с. 371 – згадка про те, що до ДНАББ ім. В. Г. Заболотного передано «архів інституту» НДІТІАМ (правильно – методичний фонд), але він «ще недоступний для дослідників».

6. Науковці України ХХ–ХХІ століть : метабібліографія / Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України ; уклад.: М. Г. Железняк, Л. М. Гутник, Т. А. Галькевич. – К. : Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України, 2010. – 475 с. – Покажч. імен наук.: с. 357–382. – Імен. покажч.: с. 383–462. – Покажч. назв серій: с. 463–475.

На с. 24–25 – інформація про бібліографічний покажчик, підготовлений фахівцями ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, що розкриває творчість українського архітектора П. Ф. Альошина (1881–1961).

На с. 111 – інформація про бібліографічний покажчик, підготовлений фахівцями ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, що розкриває творчість українського будівельника і композитора М. М. Жербіна (1911–2004).

7. Підставка, Р. Репрезентація Збараж в Києві / Р. Підставка / Вільне життя плюс (Збараж). – 2009. – 16 жовт. (№ 84): фото.

Про засідання бібліотечного клубу «Національні святині» у рамках бібліотечного проекту «Історія малих міст України», присвяченого м. Збаражу Тернопільської обл., що відбулося в ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

8. Побожій, С. І. Ілля Репін і Сумщина / С. І. Побожій. – Суми : УАБС НБУ, 2009. – 107 с. : кольор. іл.

На с. 93 вміщено копію обкладинки видання «Каталог виставки картин, портретов, ескізів і етюдів І. Е. Репина в 1891 г.» з фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

На с. 97 – про те, що у книзі здійснено републікацію з примірника каталогу, що зберігається у фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

9. Самотий, Р. С. Архітектурний простір бібліотеки вищого навчального закладу: від реального до ідеального / Р. С. Самотий // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 262–271. – (Бібліотекознавство. Книгознавство ; вип. 2). – Бібліогр.: с. 270–271 (11 назв).

На с. 264–265 відзначено внесок ДНАББ ім. В. Г. Заболотного у «справу формування позитивної громадської думки щодо пріоритетності спорудження сучасних бібліотечних будівель».

10. **Сергей Сильванский – от Херсона до Москвы** : биобиблиогр. очерк и науч.-вспомогат. указ. лит. / Херсон. обл. универс. науч. б-ка им. О. Гончара ; сост. : О. В. Лянсберг, В. А. Черников ; отв. ред. Л. И. Зеленая. – Херсон : [б. и.], 2010. – 74 с. : портр. – Имен. указ.: с. 71-72.

На с. 5 вміщено подяку Г. А. Войцехівській та А. Ю. Ігнатенко, співробітникам ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, за надану допомогу в роботі над покажчиком.

11. *Тоцька, І. Юрій Асєєв: Спомини на перші роковини* / І. Тоцька // Пам'ятки України: історія та культура. – 2006. – № 4. – С. 52-57: фото.

На с. 53 – про Наукову бібліотеку Академії архітектури УРСР, що розташовувалася в Будинку митрополита (пам'ятці архітектури XVIII ст.) на території Софії Київської.

На с. 54 – про те, що Ю. С. Асєєв «працював у бібліотеці в Митрополичому будинку» як читач.

12. *Ходак, І. Восьмий том Повного зібрання творів Тараса Шевченка : спроба реконструкції проекту (1923-1934)* / І. Ходак // Студії мистецтвознавчі. – 2011. – Чис. 2(34). – С. 67-104 : іл. – Бібліогр. в кінці ст.

На с. 88 – про те, що один із примірників восьмого тому Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка за інвентарним номером 5929 зберігся у фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного (у тексті – Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека ім. Володимира Заболотного). Зазначено документальні факти придбання тому в період становлення бібліотеки (тоді – Наукова бібліотека Академії архітектури УРСР), очолюваної М. Вязьмітіною (колишньою аспіранткою академіка ВУАН О. Новицького).

13. *Шепітько, Н. Нотатки з історії церкви Стрітєння Господнього на Львівській площі в Києві* / Н. Шепітько, О. Рутковська // Вісник [інституту "УкрНДІпроектреставрація"]. – К. : УкрНДІпроектреставрація, 2003. – Чис. 1. – С. 81-90 : іл. – Бібліогр. в кінці ст.

На с. 88 зазначено, що світлина церкви Стрітєння Господнього (1910-ті рр.) зберігається у фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

14. *Soroka, T. Die Ukraine auf der Suche nach ihrem nationalen Stil: Neobarocke Baukunst in den 1920er Jahren am Beispiel der Allukrainischen Landwirtschaftsakademie in Kiev von Dmytro Djacenko* / T. Soroka. – Berlin : Wvb, 2010. – 338 s. : 166 il.

На с. 5 – подяка автора монографії колективу ДНАББ ім. В. Г. Заболотного та, зокрема, Г. А. Войцехівській, директору бібліотеки, і С. С. Артамоновій, ученому секретарю, за надану допомогу при підготовці книги.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

У звітному періоді приділялася увага моніторингу стану бібліотек та перспектив їх розвитку, забезпечення галузевою інформацією фахівців інститутів. Проведено статистичний аналіз діяльності мережі галузевих бібліотек підприємств і організацій, підпорядкованих Мінрегіону.

Бібліотекам галузевої мережі регулярно надавалися консультації.

НАУКОВІ ТА КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ЗАХОДИ

У співпраці з архітектурно-будівельною громадськістю та галузевими інституціями у звітному періоді організовано та проведено 13 наукових та культурно-просвітницьких заходів. Протягом року проведено Восьмі Заболотнівські читання, 6

засідань бібліотечного клубу «Національні святині», 4 презентації книг українських авторів архітектурно-будівельної тематики, презентацію книжкової виставки та презентацію проєктів. Усі заходи спрямовані на популяризацію архітектурно-будівельного комплексу України, галузевої видавничої справи, розвиток українських міст.

Нижче наведено детальну інформацію про проведені заходи.

Восьмі Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні».

Тема: **«Роль особистості в архітектурі України: Меленський Андрій Іванович (1766-1833) – перший головний архітектор Києва (1799-1829)»**

12 жовтня 2011 р. в приміщенні Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного відбулися Восьмі Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні». Темою засідання стало дослідження ролі особистості в архітектурі України першого міського архітектора Києва А. І. Меленського (1766–1833).

У заході взяли участь представники місцевої влади, вищих навчальних закладів, громадських організацій, музеєзнавці, архітектори, художники, мистецтвознавці, бібліотекарі.

Відкрила засідання **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, яка, зокрема, зазначила: «Восьмі Заболотнівські читання є превентивним заходом для відзначення у 2016 році на належному рівні 250-річчя від дня народження першого міського архітектора Києва Андрія Івановича Меленського. В біографії архітектора є чимало інформаційних білих плям, які необхідно заповнити. Зокрема, невідома точна дата народження, не знайдено портрету зодчого».

Учасники заходу мали нагоду переглянути документальний фільм «Андрій Меленський» (1997), знятий присутнім на заході українським режисером **Валентином Соколовським**, який за допомогою кінематографії популяризує життя та творчість українських зодчих (на цю тему ним знято 12 документальних фільмів).

На заході виступив перший заступник Головного управління містобудування та архітектури м. Києва **Олександр Вертипорох**, який відзначив, що А. І. Меленський за 30 років діяльності на посаді міського архітектора заслужив повагу до своєї особистості тим, що вніс в архітектурне обличчя Києва новий стиль – класицизм. «Данину поваги зодчому місто має віддати за допомогою різноманітних культурних тематичних заходів».

У заході взяв участь доктор архітектури, професор, завідувач кафедри міського будівництва КНУБА, віце-президент Української академії архітектури, керівник творчої архітектурної майстерні «М. Дьомін» **Микола Дьомін**, який відзначив важливість та актуальність організованого заходу, спрямованого на глибоке дослідження творчості Андрія Меленського, що може стати приводом для проведення порівняльної характеристики містобудівельної ситуації XIX–XXI століть. У своїй доповіді «Вплив творчості Андрія Меленського на розвиток Києва XX–XXI ст.» М. Дьомін зазначив, що особливістю діяльності А. І. Меленського на посаді губерньського архітектора було, передусім, те, що він мислив категоріями ансамблю, а не окремої частини міста. Микола Мефодійович зазначив, що в забудові Києва було

три епохи. Ансамблевий підхід став характерною рисою другої епохи забудови Києва, яка починалася з А. І. Меленського. До цього місто розвивалося осередками. Крім того, другу епоху об'єднував матеріал – жовта цегла, завдяки якому місто набуло свого колориту. Остання епоха – сучасний Київ (після 1950-х років), коли змінився масштаб міста (виріс в десять разів), але сучасна забудова не надто зіпсувала його. На завершення він висловив думку про те, що ідея створення міста в ландшафті, міста-саду, яку пропагував А. І. Меленський, має повертатися і до сьогодення.

Михайло Дегтярьов, мистецтвознавець, провідний науковий співробітник ДІАЗ «Стародавній Київ», член Національної спілки художників України, дійсний член Нью-Йоркської академії наук у своїй доповіді «Культові споруди А. І. Меленського у м. Києві», зокрема, зазначив: «В богатом и разнообразном творческом наследии первого главного архитектора Киева Андрея Ивановича Меленского весьма важное место принадлежит культовым постройкам, которые в большинстве своем дошли до наших дней и, в основном, хорошо сохранили свои первоначальные формы. Наиболее значительные сакральные здания церквей, соборов, их колоколен, монастырские храмы, которые проектировались А. Меленским, как правило, возводились под его непосредственным авторским надзором. Они сооружались в характерном для эпохи стиле классицизм с использованием таких элементов оформления фасадов, как портики с колоннами и фронтонами над ними, венчающие здание профилированные карнизы, рустовка плоскостей стен, полуциркульные проемы окон и дверей, полусферические купола глав и т.п.

Вышеназванные классицистические формы, как известно, были присущи также и гражданской архитектуре рассматриваемого времени: различным административным и общественным зданиям и даже жилым, хозяйственным и фортификационным сооружениям. Сходство культовых построек А. Меленского с образцами гражданской архитектуры сыграло определенно положительную роль во времена «воинствующего атеизма» в нашей стране (1930-е годы). За некоторым исключением в этот период храмовые здания А. Меленского не уничтожались, а посредством незначительных переделок приспособлялись под новое функциональное назначение. Так, к примеру, «большинная» Воскресенская церковь Флоровского монастыря, с купола которой был снят венчающий ее крест, в советское время в течение многих лет использовалась Государственными мастерскими реставрации монументальной живописи Госстроя УССР. А наряду с этим ротондообразная Николаевская церковь на «Аскольдовой могиле» была превращена в парковый павильон благодаря возведению во втором ее ярусе вместо церковного купола изящной колоннады по периметру ротонды.

Вышеперечисленные церкви можно назвать подлинными шедеврами архитектурного искусства. Относительно небольшие по габаритам и необычайно гармоничные по пропорциям основных объемов эти храмовые здания прекрасно вписались в своеобразный рельеф приднепровских летописных склонов, создали нераздельное целое с живописным киевским ландшафтом.

Киевское архитектурное наследие А. Меленского должно было бы быть наглядным вдохновляющим пособием для деятельности современных киевских зодчих. Но почему-то этого не происходит. Приходится констатировать, что угроза нависла уже над самими сакральными постройками А. Меленского – в первую

очередь их визуально-эстетическому восприятию, а со временем, что весьма вероятно, их физическому существованию. В охранной зоне Николаевской церкви на «Аскольдовой могиле» на оползневом склоне (чуть выше церкви) несмотря на отчаянные протесты общественности, усиленными темпами ведется строительство многоэтажного здания.

На Почтовой площади, являющейся составной частью территории заповедника «Древний Киев», вокруг церкви Рождества Христова («Шевченковской»), как грибы после дождя, растут многоэтажные, помпезно-декорированные здания, превышающие по высоте церковь, хотя именно храмовое здание должно было бы оставаться высотной и художественной доминантой на фоне невысокой старинной застройки в заповеднике. Памятник Крещения Руси (колонна Магдебургского права), в цокольной части которой в предсоветское время функционировала небольшая каплица, видимо, в ближайшее время утратит монументальность: по обеим ее сторонам, вдоль днепровской набережной, планируется сооружение высотных отельных зданий, которые практически закроют обрамляющие белоснежную колонну зеленые приднепровские холмы. Замечу, что этот живописный уголок Киева всегда был излюбленным мотивом для художников и фотографов, своеобразной визитной карточкой нашего города.

Как известно, А. Меленский являлся не только автором новых культовых сооружений: он также осуществлял ремонтно-реставрационные работы по целому ряду уже существовавших в Киеве храмов. В связи с этим, можно заметить следующее, что в литературе о творчестве мастера встречается утверждение: «...во время восстановления церквей ... А. И. Меленский не стремился к сохранению их первоначального вида ... уничтожал надоевшие барочные украшения, придавая сооружениям характерные черты классицизма» (История Киева. – Т. 1. – К., 1963. – С. 327). Однако такое утверждение выглядит голословным, ошибочным, если внимательно проанализировать проведенные А. Меленским мероприятия, к примеру, по реставрации знаменитой киевской церкви эпохи барокко – Церкви св. Андрея Первозванного. А. Меленский приложил колоссальные личные усилия, чтобы сохранить барочный облик завершений храма, как и всего объема здания в целом (см.: М. Г. Дегтярьов, В. І. Корнеєва. Андріївська церква. – К., 1999). Подтверждением вышесказанному может служить произведенная под руководством А. Меленского реконструкция Выдубецкого монастыря. Надстраивая верхний ярус колокольни в стиле классицизма, зодчий сохраняет аутентичные барочные формы и декор нижних ярусов.

А. И. Меленского – ученика таких выдающихся архитекторов как М. Казаков, В. Баженов, Я. Кваренги – по праву следует считать зодчим высокой профессиональной культуры. Он не мог неуважительно относиться к своим предшественникам и не признавать особой красоты барочных киевских построек.

Деликатное обращение А. Меленского с храмовыми сооружениями предыдущих эпох и стилей очевидно и в тех случаях, когда возникала необходимость пристройки к ним явно новых объемов. Такая колокольня-новодел была пристроена по проекту А. Меленского к древнерусскому храму Спаса на Берестове. При этом она создает с храмом вполне гармоничный ансамбль по пропорциям, причем каждая часть сохраняет черты своего времени. Здесь все исторически достоверно, нет

безвкусовой подделки нового под старое, чем нередко грешат современные строители и архитекторы, вторгающиеся в историческую архитектурную среду заповедных зон Киева. Заметим, что именно за такие подходы и принципы «поведения» в исторической среде ратуют эксперты ЮНЕСКО.

В заключении представляется уместным высказать пожелания, чтобы отмеченное уважительное отношение А. И. Меленского к киевскому архитектурному наследию послужило всем нынешним и будущим застройщикам Киева хорошим примером в их, несомненно, крайне ответственной перед потомками деятельности».

Марина Виноградова, завідувач відділу вивчення пам'яток ДІАЗ «Стародавній Київ», у своїй доповіді «Садиба першого міського архітектора Андрія Меленського на Подолі», зокрема, зазначила: «В 1799 г. А. Меленский переведен с Волини в Киев на должность городского архитектора. С этого времени он переселился в Киев навсегда.

Был женат, у него было трое детей (дочь Елизавета, сын Дмитрий и дочь Марьяна, по всей вероятности, имя дочери дали в честь жены).

В первые годы пребывания в Киеве жил на берегу Днепра – ул. Набережно-Крещатицкая, угол Духовской – по современному расположению – Набережно-Крещатицкая, 17/18, угол Борисоглебской.

На плане 1803 года – это усадьба № 208, площадью 322 кв. сажени (одна саж. = 4,55 м). Здесь находился деревянный дом, который сгорел во время катастрофического пожара 1811 года.

После смерти жены Марьяны А. Меленский женился вторично 1 мая 1810 года. «...46-летний вдовец Андрей Иванович Меленский и 27-летняя Пелагея Ивановна Лешкевич обвенчались в церкви Николы Притиска (сведения Р. Лякиной). От брака с Пелагеей Лешкевич прибавилось еще двое детей – сын Иван и дочка Феодосия, названная в честь матери жены».

Пелагея Ивановна владела усадьбой, унаследованной от матери – жены бригадира – Феодосии Романовны. Она находилась около Притиско-Никольской церкви и выходила на улицу, название которой неизвестно. На плане 1803 года она обозначена под № 699, площадью 288 кв. саж. Тут находились небольшой деревянный дом с садом. В последующие годы тут был построен уже каменный дом, который не сохранился, т.к. был снесен в 1835 г. по причине перепланировки площади перед Притиско-Никольской церковью.

Пожар 9 июля 1811 года фактически уничтожил половину застройки города (на Подоле – 2068 домов), в то время в Киеве насчитывалось 3672 дома.

Допожарная жилая застройка Подола формировалась по усадьбам различного размера (в зависимости от городского назначения и возможностей покупателей недвижимости). Усадебные участки размещались вдоль улиц, но их глубина была подсказана рельефом местности. Сооружения на этих территориях могли размещаться и по линии застройки улиц, и в глубине. Практически в каждой усадьбе были сады и огороды. Застройка тогда была, в основном, одно- и двухэтажная, деревянная и дерево-глинобитная, за исключением нескольких десятков кирпичных зданий и ряда культово-религиозных и других общественных комплексов.

План застройки Подола, предложенный А. Меленским, как раз учитывал все каменные сооружения Подола как общественного, так и жилищного назначения, однако он не получил «высочайшего утверждения».

Проект перепланировки Подола, выполненный петербургским архитектором В. Гесте, пришелся по душе императору и был утвержден в 1812 году. Однако он не учитывал сформированной столетиями структуры Подола. Им была нарушена целостность природной и градостроительной среды. Улицы прокладывались прямо по территориям усадебных участков допожарной планировки, что привело к деформации или ликвидации многих из них. Проект В. Гесте был разработан без учета сохранившихся кирпичных сооружений допожарной застройки, и если они выходили за границы «регулярной» сети улиц и прямоугольных кварталов, то подлежали сносу или размещались под углом по отношению к линии застройки новопроложенных улиц. Например, здание второй половины XVIII – начала XIX ст. по ул. Петра Сагайдачного № 27-а (дом купца Балабухи), по ул. Спасской № 16-6 (т. н. «дом Мазепы»), по ул. Григория Сковороды № 9, по ул. Константиновской № 6/8 (т. н. дом Петра I), на Контрактовой площади № 7 и ряд других.

При пожаре усадьба А. Меленского на Набережно-Крещатицкой улице не сохранилась и при перепланировке отошла под улицу. Взамен ее А. Меленскому был выделен усадебный участок по ул. Александровской во втором квартале под № 86 (теперь – Петра Сагайдачного № 12). Однако это усадебное место не было им застроено и в 1817 году продано киевскому мещанину Петру Лобанову.

Жене А. Меленского, Пелагее Ивановне, была выделена новая усадьба. Это было связано с тем, что А. Меленский был уже женат на Пелагее Ивановне, урожденной Лешкевич, которая имела дом напротив Притиско-Никольской церкви. Новая усадьба Пелагеи Ивановны, которая была выделена ей Комиссией для построения Киево-Подольской части, оказалась на том же месте в 27 квартале под № 379 и примерно в тех же размерах – 288 кв. саж. В частности, в решении Комиссии указывалось: "Назначается для деревянных домов госпоже Меленской по большинству бывшего под ея домом прикосновенного к № 379 места, на котором имеется и каменное строение".

Сначала усадьба имела Г-образную форму, но потом Пелагея Меленская купила у соседки Ефросинии Осадчей кусок земли и усадьба приобрела прямоугольную форму.

В архивах Киева не сохранились проектные материалы по застройке усадьбы, но можно с уверенностью сказать, что усадьба после перепланировки была застроена по проектам А. Меленского, так как он жил тут со своей семьей.

Первым сооружением, построенным в новой усадьбе, был деревянный дом, расположенный на углу церковной площади (современный номер участка 11). В описи усадьбы, составленной в марте 1818 г., в частности, о нем сказано: "Корпус деревянный, состоящий из 6 комнат в совершенной отделке, печей голландских изразцовых три. Столярная работа, окна и двери слесарной оковкой, длиною оной корпус по улице Хоревой 6-ть сажень, а на площадь Притиско-Николаевскую 8 сажень, крытой драной под железный гвоздь. Внизу оного корпуса каменные жилые комнаты, в них 3 покоя, 4-й очаг и вход в погреб. Погреб со сводами каменные, а в

комнатах одна печь голландская изразцовая и одна кирпичная русская с прибором чугунным и железным стоящей цены 2000 руб.". В Государственном архиве г. Киева сохранился проект перестройки дома 1872 года, выполненный инженером Федоровым, который дает возможность представить, каким было это сооружение – деревянный дом на каменном полуэтаже с мезонином. Он был выполнен в стиле классицизм, но без лишнего декора. Незыблемым оставались такие черты: размещение и форма прямоугольных окон (семь со стороны церковной площади, по два по бокам и тройное в середине – со стороны Хоревой), плоские сандрики, а также внутренняя анфиладная планировка. Перестройка, как видно на чертеже, была незначительной: она коснулась мезонина: полукруглое окно заменено прямоугольным с пилястрами с двух сторон и парапетом над ним. Кроме того, со стороны двора была устроена небольшая пристройка. Этот дом не сохранился, на плане усадьбы 1897 года было отмечено, что "дом очень старый, содержится посредственно". В июне 1898 года деревянный дом был уничтожен "разразившимся на территории усадьбы пожаром". На его месте в 1898-1899 годах по проекту архитектора А. К. Краусса был построен трехэтажный дом, который сейчас готовится к сносу.

Кроме деревянного одноэтажного дома, в 1818 г. А. Меленским на территории усадьбы по ул. Хоревой, угол Константиновской был выстроен двухэтажный дом. В описи усадьбы за март 1818 года сказано: «Каменный двухэтажный корпус длиною по улицам Хоревой и Иорданской [старое название Константиновской] по 6-ти сажень, крытый листовым железом недооконченный, верхний этаж, состоящий из 6 комнат, в нижнем этаже служебные комнаты совсем отделаны, окна, двери, печей голландских изразцовых две, очаг и русская кирпичная печь со всеми приборами». Этот дом сохранился до наших дней в несколько перестроенном виде (современный адрес – ул. Хоревая, 13/11, угол Константиновской). Этот дом взят на учет как памятник архитектуры и истории местного значения распоряжением Представителя Президента Украины 17 февраля 1994 года № 105, охранный № 69.

Но особенный интерес для нас представляет проект перестройки этого дома, разработанный архитектором Гешвендом в 1862 году. Тогда основной объем Г-образного в плане здания был оставлен практически в неизменном виде, т.е. каким его построили в 1818 году в стиле классицизм, на пять окон со стороны Хоревой и со стороны Константиновской с рустованным нижним этажом. Центрально-осевая композиция фасада со стороны улицы Хоревой подчеркнута парными пилястрами с завершениями дорического ордера с прямоугольным парапетом над ним. Под центральным окном арочный вход с прямоугольными дверьми в помещения первого этажа. Окна первого этажа с замковыми камнями, верхнего – с сандриками на кронштейнах. Со стороны ул. Константиновской архитектура аналогичная, но без парадного оформления центральной части, как со стороны ул. Хоревой. Перестройка сооружения касалась только двух небольших дополнительных объемов одноэтажной пристройки со стороны ул. Хоревой с помещением под магазин и двухэтажной пристройкой со стороны ул. Константиновской с входом на второй этаж. Внутренняя анфиладная планировка оставалась без изменений. Однако здание было

перестроено в 1882 г. по проекту архитектора Адольфа Геккера – тогда был ликвидирован парадный декор со стороны ул. Хоревой.

В 1882 г. А. Геккером был разработан еще один проект, который предусматривал снос старого здания и сооружения на его месте нового, также двухэтажного, но он не был реализован. Именно в этом доме, существующем доныне, А. Меленский жил приблизительно 15 лет – с 1818 до самой смерти в 1833 г. Это единственный мемориальный объект, связанный с именем первого городского архитектора Киева, который сохранился до наших дней.

Согласно завещанию А. Меленского после его смерти, 1 января 1833 г., усадьба полностью перешла во владение его жены, Пелагеи Ивановны. После смерти Пелагеи Меленской 22 августа 1855 г. усадьба перешла во владение дочери, Феодосии Андреевны (в замужестве Федоровой), которая 17 ноября 1860 г. половину усадьбы (теперешний № 13/11) продала своей дочери, Елене Ивановне (в замужестве Лужинской), которая впоследствии была приобретена купцом 3-й гильдии Зыковым (1863–1879), а потом продана Бережному (1879–1891).

Другую половину усадьбы (современный № 11) Федорова в 1863 г. продала своему сыну, Сергею Ивановичу, который через 9 лет продал ее киевскому купцу 3-й гильдии К. С. Надеждину. Впоследствии, владельцами этой усадьбы были купец суконных товаров Фатеев, а затем его дочь, которая получила усадьбу в качестве приданого».

До підготовки заходу надала свої матеріали з дослідження життя і творчості А. І. Меленського **Амелія Шамраєва**, мистецтвознавець, старший науковий співробітник інституту «УкрНДІпроектреставрація». Надані матеріали «Андрій Іванович Меленський (1766–01.01.1833)» базувалися на її власних архівних розвідках в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві, Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державному архіві Київської області, Державному архіві міста Києва, Російському державному історичному архіві в м. Санкт-Петербурзі. Амелією Шамраєвою було складено перелік робіт архітектора за власним архівом, що наводиться нижче:

«Головний архітектор Києва з квітня 1799 р.».*

«Архітектор А. Меленський був одружений двічі. Перша дружина – Мар'яна Григорівна. Друга – Пелагея Іванівна. Зять Я. Стрельцов одружений на дочці Меленського від першої дружини Мар'яни Григорівні Меленської «...отдано место под застройку дома близ старокиевского вала возле места помещика Дорожинского. 1803 10 февраля ...».**

«Строительство дома вдовы кол. сов. Пелагеи Меленской на пл. Притиско-Никольской церкви в г. Киеве. 1835 г.***

«О выборах в члены Комиссии для застройки Подольской части», в которую назначены: архитектор А. Меленский. Початок XIX ст. ****

О доставлении Гражданскому Губернатору по части строительных сведений (о Подоле). (Две докладные записки о застройке Подола за подписью архитектора Меленского кому отдан участок). 1817 р.*****

1. 1800-1825. Книга с планами сооружений Подола и других районов г. Киева. Арх. А. Ме-ленский // IP НБУВ. – ф. 18. – № 1091. – арк. 1-21.

2. 1805, 17 августа. План пустопорожней земли, назначенной для отдачи под постройку вновь деревянного странноприимного Михайловского монастыря дому; состоящего в Старокиевской крепости во 2 части города Киева в 1 квартале близ внутреннего вала оной крепости. 1. Главный деревянный корпус на каменном фундаменте. 2. Деревянные службы. 3. Границы места. 4. Внутренний вал Старокиевской крепости. 5. Часть Михайловского монастыря. 6. В квартале обывательские дома. Моржковский. Арх. Меленский // ЦДІАУ. – ф. 169. – оп. 7. – спр. 5.

3. 1808. План острогу с каменной оградой в Киеве. Арх. А. Меленский // РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 167.

4. 1808-1809. Проект Николаевской церкви на Аскольдовой могиле. Фрагмент чертежа. Арх. Меленский. – РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 136. – арк. 3, 1, 2.

5. 1809. Креслення арх. А. Меленського Гостиного двору // ІР НБУВ. – ф. 28. – № 849.

6. 1809. Фасад Контрактового будинку в Києві. Арх. А. Меленський // Там само. – арк. 40.

7. 1809-1843. Меленский Андрей Иванович архитектор, Шмигельский землемер. Планы отдельных участков Печерска-Подола-Старокиевской части. ... Гостиного двора, Хлебного магазина для Подола ... // ІР НБУВ. – ф. 28. – № 849.

8. 1811. План г. Киева. Арх. А. Меленский // РДІА. – ф. 293. – оп. 168. – спр. 5.

9. 1811. Кам'яний «Хлібний магазин» на Подолі, що на вул. Братській, № 2. Автор А. Меленський. Обмір (фасад і план) після пожежі на Подолі у 1811 р. // НБУВ, відділ картографії. – № XXVIII, 849. – арк. 22.

10. 1811. План и фасад каменного магазина, выстроенного из суммы городских доходов состоит г. Киев, в 3-й части. Киевский архитектор Андрей Меленский // РДІА. – ф. 1293. – оп. 168. – спр. 98.

11. 1811, сентябрь. Примерная смета – сколько потребуется на покупку материалов и на зарплату мастеровым ..., для сделания вновь по сочиненному плану для застройки обывательских домов; ... состоящего в 3 части сгоревшего города Киево-Подола. Сочинил арх. Меленский // ЦДІАУ. – ф. 533. – оп. 1. – спр. 1418. – арк. 2-18.

12. 1811, 17.09. Собственноручная записка А. Меленского. О постройке Гостиного двора в Киеве // ЦДІАУ. – ф. 533. – оп. 1. – спр. 1418. – арк. 19-20.

13. 1812. План Плоской части гор. Киева с показанием улицы Плоской, заселенной по обе стороны дворами и садами разных обывателей. Арх. А. Меленский // РДІА. – ф. 1293. – оп. 168. – спр. 11. – арк. 1.

14. 1812. Фасад будинку (одноповерховий, дерев'яний) в економічному дворі Братського монастиря й план ділянки на розі Волоської та Іллінської вулиць. Арх. А. Меленський // ЦДІАУ. – ф. 128. – оп. 1 заг. – спр. 42.

15. Планы участков Подола, Плоской части. Арх. А. Меленский, А. Шмигельский, Макаренко // ІР НБУВ. – ф. 18. – № 903-910.

16. 1813. Фасад корпуса назначенный из числа фасадов Высочайше опробованных для частных строений в городах Российской империи. Экз. № 88. Ул. Новослободская. У 47. Арх. А. Меленский // ДАМК. – ф. 163. – оп. 1. – спр. 37.

17. 1814. Об отводе чиновникам, купцам и мещанам земельных участков на Подоле для постройки домов после пожара 1811 года по проектированным планам для постройки домов. Арх. А. Меленский // ДАМК. – ф. 1. – оп. 2. – спр. 301.

18. План участка и фасад 1-этажного на каменном фундаменте дома по ул. Хоревой, №№ 3-5 в г. Киеве арх. А. Меленского // Там само. – ф. 19. – оп. 1. – спр. 1108. – арк. 5.

19. План и фасад обгоревшего каменного флигеля Императорского двора ... Арх. А. Меленский // РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 102.

20. 1816, 11.01-31.12.1818. «Переписка с Комиссией по управлению доходами и расходами по г. Киеву, по расходованию средств на постройку Контрактового дома, Гостиного двора ... ». О руководстве А. Меленского по строительству Контрактового дома // ДАКО. – ф. 2. – оп. 3. – спр. 3245. – арк. 135; VI часть. – арк. 54.

21. План Киевской гимназии. Арх. А. Меленский // ІР НБУВ. – ф. 28. – №№ 858-860, 861.

22. План усадьбы Кирилловского монастыря арх. А. Меленского... // ІР НБУ. – ф. 28. – № 911.

23. 1817, 28 февраля. План кухни, парикмахерской и других помещений в Контрактовом доме в Киеве. Арх. А. Меленский // ДАКО. – ф. 2. – оп. 3. – спр. 3245. – арк. 130, 132, 234.

24. 1818, 6-30 мая. Переписка о застроении Подольской части ... о доставке планов на постройки, выстроенных купцу Бухтееву. План дома. Проект арх. ... А. Меленского // ДАКО. – ф. 2. – оп. 3. – спр. 3805.

25. 1819. Фасад Митрополичьего дома в Киеве. Арх. А. Меленский // РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 132. – арк. 3.

26. 1819. Фасад, план и разрез колокольни Софийского собора в Киеве. Арх. А. Меленский. Чертил Шарлемань // РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 132.

27. 1820, 11 июня. Часть плана и фасад дома для Киево-Братского монастыря по ул. Ильинской. Квартал 239; План беседки с 4 колоннами в Киевском Братском монастыре. Арх. А. Меленский // ІР НБУВ. – ф. 28. – № 913-914.

28. 1823. План и фасад губернского правления Подольской Владимирской части города // ІР НБУ. – ф. 28. – № 849. – арк. 12.

29. 1824. План ділянки для спорудження римо-католицького костьолу св. Олександра на розі вулиць Костьольній і Трьохсвятительській в Києві. Арх. А. Меленський // ЦДІАУ. – ф. 127. – оп. 1051. – спр. 645. – арк. 4.

30. 1824. План нижнего этажа каменного казенного кловского дома. План верхнего этажа. Копии киевского архитектора 8 кл. А. Меленского // РДІА. – ф. 1488. – оп. 2. – спр. 115.

31. 1827, 19 августа. Отвод места, граничащий с местом новостроящегося Римо-католического костела. Планы местности. Арх. А. Меленский // ДАМК. – ф. 19. – оп. 1. – спр. 2864. – арк. 14 зв.

32. 1828, 16 апреля. О ремонте памятника Св. Владимира и дороги, идущей к нему. Смета. Арх. А. Меленский // ДАМК. – ф. 165. – оп. 26. – спр. 21. – арк. 3.

33. До 1828. Планы, фасады, (детали) фрагменты гражданских сооружений. Планы Братского монастыря и прилегающих кварталов. Тушь, акварель. 1. 2-этажный

дом с мансардой. 2. Павильон-арка-ворота. Арх. А. Меленский // IP НБУВ. – ф. 28. – № 1015.

34. 18..?. План Царя Константиновской колокольни, в коей предполагается перестроить теплую церковь. Арх. А. Меленский // ЦДІАУ. – ф. 127. – оп. 1030. – спр. 192. – арк. 3 а.

35. 1830. ...Крещатицкой дороги, вымощенной и проверенной ... по смете быв. городским архитектором Меленским по утвержденному плану // ЦДІАУ. – ф. 533. – оп. 3. – спр. 512. – арк. 12.

36. 1833, 01.01. Завещание А. И. Меленского [Повідомлення від М. Кадомської] // ЦДІАУ. – ф. 486. – оп. 5. – спр. 34.

37. 1833-1834. О дозволенияи разным лицам починке и постройке ворот и заборов. Подол. Арх. А. Меленский // ДАМК. – ф. 19. – оп. 1. – спр. 282.

Джерела та архівні матеріали:

*Тимофієнко В.І. Зодчі України. К. 1999, с. 246; Холостенко М. Андрій Меленський (До 180-річчя з дня народження) // Вісник Академії Архітектури УРСР. – 1947. – № 1. – с.41-42.

**Щетківський І. До Історії забудування м. Києва на початку ХІХ ст., с. 327. НБУВ, В0300761.

***ДАМК, ф. 19, оп. 1, спр. 644.

***ЦДІАУ, ф. 62, оп. 2, спр. 175, арк. 58; ф. 533, оп. 1, спр. 1418, арк. 58.

****ДАКО, ф. 1, оп. 33в, спр. 1530.

Умовні скорочення:

ЦДІАУ – Центральний державний історичний архів України в м. Києві

НБУВ – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

IP НБУВ – Інститут Рукопису НБУВ

ДАКО – Державний архів Київської області

ДАМК – Державний архів міста Києва

РДІА – Російський державний історичний архів в Санкт-Петербурзі.

У виступі **Дмитра Мироненка**, бібліографа І категорії, в. о. завідувача відділу бібліографічної та довідково-інформаційної роботи ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, «Дослідження творчості архітектора Андрія Меленського за матеріалами фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного», було охарактеризовано письмову бібліографічну довідку «Андрій Іванович Меленський (1799–1829)», підготовлену працівниками бібліотеки, а також проаналізовано й класифіковано видання з фонду бібліотеки, в яких йдеться про життя та творчість архітектора.

Антон Борисенко, завідувач відділу бібліотечно-комп'ютерних технологій ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, у виступі на тему «Презентація повнотекстового електронного ресурсу «База даних негативів»: споруди архітектора Андрія Меленського» розповів про створення в бібліотеці на основі бібліотечного інтегрованого програмного забезпечення «IRBIS-64» повнотекстової бази даних негативів. Завдяки оцифруванню негативу методичного фонду НДІТІАМ, переданої до фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, у недалекому майбутньому до негативів буде створено доступ користувачам бібліотеки через читальні робочі місця та Інтернет. Створена база даних дасть можливість оперативно знайомитись з необхідною користувачам інформацією. Наразі працівники бібліотеки активно працюють над її

створенням. Серед інших матеріалів, опрацьовано й негативи, що відображають творчість А. І. Меленського.

Головний художник-реставратор корпорації «Укрреставрація», заслужений художник України **Інна Дорофієнко** сказала: «Охорона пам'яток, частиною яких є інтер'єри, на жаль, зовсім не висвітлена. Я дуже хотіла, щоб громадськість була ознайомлена з тим, що в церкві на Аскольдовій могилі ще в 1997 році були інтер'єри, про які священнослужителі зараз нічого не можуть сказати. Байдушність пам'ятоохоронних органів призводить до того, що в церкві з'являються чужорідні розписи. Більше того, у Хрестовоздвиженській церкві були розписи Світлицького.

Маю сказати, що сьогоднішній захід засвідчив провідну роль бібліотеки у проведенні наукових досліджень з питань ролі особистості та збереження національної архітектурної спадщини».

На заході виступила історик мистецтвознавства **Римма Лякіна**, яка, зокрема, зазначила: «Всякий раз, когда я в киевских архивах сталкиваюсь с документами о таких необыкновенных личностях, каким был Андрей Иванович Меленский, мне всегда хочется знать не только то, что он сделал в нашем городе, но и каким он был человеком, чем он интересовался, что любил, какими людьми себя окружал, какие качества ценил в людях, каким был семьянином? И в связи с этим, встречаясь в архивах с документами Меленского, я обратила внимание на одну особенность: рядом с ним все время идет одна бригада – семья из нескольких родных братьев. Возглавлял ее старший брат – Василий.

Почему Меленский и эта семья Сериковых все время вместе контактирует? Где строит Меленский, там же оказываются и Сериковы. Я интересовалась этой семьей. Постепенно из разных источников выяснила, что Сериковы не киевляне, они вятичи, пришли из Калуги, из той земли, которая богата каменным углем, рудами, глинами, где больше всего территорий занято лесами. И вот люди, обитавшие на этой земле с давних времен, жили в гармонии с природой, лесом и знали породы деревьев, знали, какую породу дерева лучше всего использовать при строительстве, а из какой породы дерева лучше сделать эстетические украшения для здания. Они были великолепными строителями, создателями великолепных интерьеров. Но они были крепостными помещика Хомякова. В их судьбе был такой момент, когда помещик, в связи с тем, что его земли, где жила семья Сериковых, были неплодородными, решил, что выгоднее будет этих братьев с их умениями в строительстве отпустить «на промисел».

И пришли они в Киев, в Лавру, поклониться Господу Богу. А в Лавре можно было найти какую-то работу. И действительно, в Лавре необходимо было выложить печи. Но какие печи они выложили! Все удивились. Это была для них своего рода реклама. О них узнал Меленский и пригласил их на работу, с того времени они были вместе. Каким мастером был сам Меленский, такими людьми он себя и окружал. Что сказать? Такие вот качества Меленского всегда меня располагали к нему, как к человеку большого таланта и ума. А когда я ознакомилась с его завещанием, документами о его семье, увидела как он любил своих жен (первая трагически погибла) – это не могло не восхитить и не вызвать чувства уважения к нему. И вот по таким штрихам мне удалось о нем узнать не только, как о большом мастере, но и как о чудесном человеке, влюбленном в свое дело и окружившем себя такими вот

мастерами. В дальнішому Серикови хорошо зароботали, откупились от свого помещика і стали купцями третьої гильдії, имели несколько зданій на Подоле в домовладеніи».

Кандидатом архітектури **Тетяною Трегубовою** висловлено пропозиції щодо необхідності проведення фундаментальних досліджень творчості архітектора Андрія Івановича Меленського, твори якого є візитною карткою архітектури Києва. Нею була внесена пропозиція: «Звернутися до адміністрації міста Києва з пропозицією про створення музею Андрія Івановича Меленського».

На завершення заходу було прийнято рекомендації Восьмих Заболотнівських читань «Архітектурна та будівельна книга в Україні», текст яких наведено нижче.

«Рекомендації

Восьмих Заболотнівських читань «Архітектурна та будівельна книга в Україні».

Тема: «Роль особистості в архітектурі України: Меленський Андрій Іванович (1766–1833) – перший головний архітектор Києва (1799–1829)».

м. Київ, 12 жовтня 2011 р., Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного

А. І. Меленський – визначний український архітектор, представник класицизму. Народився у 1766 р. в Москві в родині військовослужбовця. Навчався у таких визначних зодчих, як В. Баженов, М. Казаков, К. Бланк, Дж. Кваренгі.

У 1790-х рр. одержав посаду Волинського губернського архітектора. У 1799 р. його було призначено керуючим креслярнею (відділом архітектурного розпланування міської території та картографічних робіт) при Канцелярії Київського губернатора – фактично, першим головним (міським) архітектором м. Києва. А. І. Меленський активно діяв на цій посаді протягом майже тридцяти років – з 29 червня 1799 р. по 7 березня 1829 р.

Численні будинки, виконані у стилі довершеного класицизму за проектами А. І. Меленського або споруджені, перебудовані й реставровані за його безпосередньої участі та керівництва і донині домінують на багатьох ділянках історичної забудови Києва. Серед них: пам'ятник (колона) на честь повернення Києву Магдебурзького права (1802–1808); церква-ротонда св. Миколая на Аскольдівій могилі; дзвіниця церкви Спаса на Берестовому (1813–1814); власний особняк на вул. Хорива, 11/13 (1818); новий корпус Київської духовної академії (1822–1825, за проектом Л. І. Шарлеманя); Воскресенська церква-ротонда, дзвіниця, будинок ігумені, келії (№№ 5, 6, 8, 10) у Флорівському монастирі (1822–1824); Хрестовоздвиженська церква на Подолі (1823–1841); трапезна церква Києво-Братського монастиря (1825–1826) та ін.

У 1812 р. А. І. Меленський займався переплануванням Подолу після нищівної пожежі 1811 р. за розробленим ним ще у 1808–1809 рр. першим генеральним планом Києва.

А. І. Меленському належить ідея прокладення Хрещатика, який в середині ХІХ ст. став центральною вулицею Києва, осередком адміністративних, культурних та ділових закладів і установ.

Помер 1 січня 1833 р. в Києві, похований на Щекавицькому кладовищі, знищеному за радянських часів (могила не збереглася).

Враховуючи значний внесок А. І. Меленського в становлення української архітектури XIX ст. та вплив його творчості на архітектуру міста Києва XX та XXI століть, **рекомендуємо:**

Провести у 2016 р. низку ювілейних заходів для відзначення 250-річчя від дня народження А. І. Меленського.

З метою підготовки до проведення заходів **пропонуємо:**

1. Протягом 2012–2016 рр. галузевим навчальним закладам: Київському національному університету будівництва і архітектури (ректор **А. М. Тугай**), Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури (ректор **А. В. Чебикін**), Національному авіаційному університету (ректор **М. С. Кулик**) провести різнопланові дослідження діяльності А. І. Меленського, використавши бібліотечні та архівні матеріали, та оприлюднити інформацію (дисертаційні роботи, дипломні роботи, статті в наукових та науково-популярних виданнях тощо) про творчість архітектора з метою популяризації його внеску у становлення та розвиток архітектури м. Києва початку XIX ст.

2. Звернутися з пропозицією до КМДА (голова **О. П. Попов**) про влаштування в будинку-садибі А. І. Меленського (вул. Хорива, 13/11) меморіального музею архітектора А. І. Меленського.

3. Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного (директор **Г. А. Войцехівська**) підготувати бібліографічний покажчик та цикл тематичних книжкових виставок про життя та творчість А. І. Меленського (1766–1833).

4. Головкивархітектурі (начальник **С. А. Целовальник**), Українській академії архітектури (президент **В. Г. Штолько**), Національній спілці архітекторів України (президент **В. М. Гусаков**), Київській організації Національної спілки архітекторів України (голова **В. Б. Жежерін**) розробити концепцію і впровадити премію імені Андрія Меленського для відзначення досягнень студентів та молодих фахівців у галузі архітектури».

Науковий захід «Восьмі Заболотнівські читання «Архітектурна та будівельна книга в Україні» на прикладі теми дослідження життя і діяльності українського архітектора А. І. Меленського продемонстрував, що працівники Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного продовжують досліджувати важливу тему ролі особистості у професійній діяльності, наслідків її діяльності у повсякденному житті мешканців малих і великих міст, сіл, селищ та інших населених пунктів України.

Засідання бібліотечного клубу «Національні святині»

Історія малих міст України: місто Волноваха Донецької області

15 березня 2011 р. в читальній залі бібліотеки відбулося засідання, присвячене м. Волновасі Донецької обл. У заході взяли участь бібліотекарі провідних бібліотек Києва, будівельники, реставратори, вихідці з м. Волновахи, які мешкають в м. Києві. Місто Волноваха представляв учитель Волноваської загальноосвітньої школи № 7, заступник голови Ради туристичного клубу «Горизонт», краєзнавець-

аматор **Анатолій Томченко**, який виступив з доповіддю «Сторінки історії нашого міста».

Місто Волноваха – районний центр Донецької області. Розташоване за 56 км від обласного центру, має однойменну залізничну станцію. Через місто проходить залізнична магістраль Жданів – Донецьк, що сполучається у Волновасі із залізничною лінією на Запоріжжя, Одесу, Крим. Місто перетинає також шосе Жданів – Донецьк. За даними останнього перепису населення в Україні (2001) кількість мешканців склала 24 373 чоловік. Статус міста має з 1938 р., займає площу 21 км².

Волноваха має герб, затверджений міською радою в 1999 р. Еталон герба Волновахи знаходиться на зберіганні у Волноваській міськраді. Великий і повний герб міста (другий примірник у кольоровому вирішенні) знаходиться на зберіганні в міському краєзнавчому музеї в постійній експозиції й доступний для огляду.

Свою назву місто отримало від р. Мокра Волноваха (притока Кальміуса).

На початку XIX ст. на території сучасної Волновахи з'явилися перші переселенці і створили нові села. Відомо, що в 1802 р. 300 мешканців села Велика Каракуба (нині Красна Поляна) переселилися й утворили нове поселення на річці Мокра Волноваха, за сім верст від її витоків, яке назвали Волновахою. З кінця XVIII ст. та протягом XIX ст. селище називали Волновахою, але також називали і Волноваха-Бугас або Бугас-Волноваха (через близьке сусідство села Бугас). У 1835 р. на території сучасного міста з'являються переселенці і заселяють місцевість, яку в той час називали Холодні Терни. Було засноване село Платонівка, у 1845 р. – село Карлівка, які заселені переселенцями з Київської, Харківської, Чернігівської та Полтавської губерній.

У 1860-х рр., після скасування кріпосного права, на Донбас у пошуках кращого життя переселилися селяни з Орловської, Воронежської та Курської губерній.

Трохи пізніше, у 1880 р., Маріупольська земська управа відвела більше 150 десятин землі для будівництва казенної залізниці – маріупольської ділянки Донецької кам'яновугільної залізниці. У цьому ж році на цій ділянці, за дві версти від села, у витоків р. Мокра Волноваха почали прокладати залізничну лінію, побудували водокачку для постачання водою паровозів та кілька бараків для робітників. 16 березня 1881 р. заклали приміщення станції, яка отримала назву від річки – Волноваха. 1 листопада 1882 р. залізнична ділянка від Оленівки до Маріуполя була введена в дію.

У 1895 р. на станції Волноваха побудували невеликий вокзал, а через рік – паровозне депо. У 1900 р. між станціями Юзівкою і Маріуполем (через Волноваху) прокладено другу колію. Через чотири роки введено в дію нове паровозне депо, а ще через рік, у 1905 р., – новий вокзал. У тому ж році відкрито однокласну школу, для якої виділено половину одноповерхового приміщення, другу половину займала церква. У 1908 р. із Дебальцевого сюди переведено школу артильних старост, яка була першою в Росії школою з підготовки майстрів для будівництва залізниць.

На початку XX ст. на станції Волноваха налічувалося 45 дворів, мешкало 250 жителів. У 1911 р. побудовано нову лінію водопостачання з водонапірною вежею. Станція почала розширюватися і у 1915 р. тут вже налічувалося 108 дворів і мешкало 634 жителі.

У жовтні 1920 р. встановлено радянську владу, відкрито початкову школу, дитсадок. У 1923 р. після злиття станції Волноваха і села Платонівки утворилося селище Волноваха, яке віднесене до категорії селищ міського типу і включене до складу Стрітенського (перейменованого в жовтні того ж року в Жовтневий) району. Незабаром районні заклади перевели із села Стрітенки у Волноваху, яка стала центром Жовтневого району. У 1925 р. відкрито семирічну школу. При клубі залізничників ім. К. Маркса діяла бібліотека із читальним залом.

У 1932–1934 рр. відбулася докорінна реконструкція залізничної станції Волноваха: побудовані нові паровозні та вагонні депо, обладнані найновішою технікою, механізована гірка для формування поїздів, поліпшено водопостачання. З 1935 р. станція стала центром Волноваського відділення Південно-Донецької залізниці. Сюди почали надходити потужні паротяги «Ф.Д.».

У серпні 1930 р. Жовтневий район перейменовано на Волноваський, а через 8 років центр району – Волноваха – віднесений до категорії міст районного підпорядкування. У 1939 р. на карті з'явилось місто Волноваха, до складу якого ввійшли сусідні села Платонівка й Карлівка, хутір Мар'янівка та станція Волноваха. Кількість населення становила 15261 мешканець.

У довоєнні роки в місті побудовано дві нові середні школи, лікарня, дитсадок, дитячі ясла, фабрика-кухня, стадіон, понад 100 житлових будинків, гуртожиток для молодих робітників залізниці. У Волновасі функціонували дві лікарні та поліклініка. Серед культурно-побутових закладів в місті діяли районний Будинок культури ім. В. Леніна, Палац культури залізничників ім. К. Маркса, три бібліотеки.

З 11 жовтня 1941 р. до 10 вересня 1943 р. тривала окупація міста німецько-фашистськими загарбниками. Під час окупації висаджено в повітря вокзал, паровозне й ремонтне депо, електростанцію, систему водопостачання; зруйновано дві школи, лікарню, Будинок культури, житлові будинки. Місто визволяли воїни 11-го танкового корпусу під командуванням генерала М. М. Радкевича і 5-го гвардійського кавалерійського корпусу під командуванням генерала О. Г. Селіванова.

За час війни населення скоротилося і в 1946 р. налічувало 14500 мешканців. Після війни до Волновахи приїхали переселенці з Київщини – це стало останнім масовим переселенням до Волновахи. Було відновлене паровозне й вагонне депо, станційне господарство. У цей час у місті збудовано клуб, млин. У наступні роки будується завод з переробки гібридного насіння кукурудзи, завод будівельних матеріалів, асфальтно-бетонний завод. У зв'язку з переходом залізниці на електричну тягу збудовано енергетичний вузол, нову будівлю залізничного вокзалу. Більшість вулиць міста покрили асфальтовим покриттям.

У 1970-х–1980-х рр. здійснено перепланування та благоустрій міста. Збудовано нові школи, краєзнавчий музей, багатопверхові житлові будинки, що були газифіковані.

Сьогодні Волноваха – один з найбільш розвинених районних центрів Донеччини. Основними підприємствами міста є підприємства залізничного вузла – локомотивне та вагонне депо, залізнична станція Волноваха, а також фермерські господарства та вирощування та переробки сільськогосподарських культур. Серед великих промислових підприємств Волноваського району – Докучаєвський

флюсодоломітний комбінат, Великоанадольський шамотний завод, щебінковий завод, рудоуправління в селищах Новотроїцькому й Донському.

Є 7 загальноосвітніх шкіл, ПТУ; станція юних техніків, школа мистецтв, Палац дитячої і юнацької творчості, дитячо-юнацька спортивна школа, районний краєзнавчий музей, школа естетичного виховання з музичним і художнім відділеннями; 2 лікарні.

У місті народився В. Г. Команов, космонавт, Герой України, конструктор ракетно-космічного напрямку.

У результаті проведених археологічних розкопок на західній околиці м. Волновахи знайдено залишки поселення та захоронення в кам'яній гробниці епохи бронзи. Знайдена кам'яна статуя (баба) вказує на перебування в цій місцевості кочівників (IX–XIII ст.). Була розкопана «Могила Гончариха» – одне з найвищих місць Приазовської височини й найвище місце Донецької області – 278 м над рівнем моря. Характеризується як останець, складений кристалічними гірськими породами, схили якого вкриті степовою трав'янистою рослинністю.

Перша згадка про платонівську Свято-Духівську церкву відноситься до 1835 р. Церква була дерев'яною, на кам'яному фундаменті, мала дзвіницю. У 1934 р. в церкві розмістили клуб, який діяв до 1941 р. Церковні дзвони зняли, ікони та іконостас жителі рознесли по домівках. У 1942 р. відновилася служба в церкві, яку тепер стали називати Спасо-Преображенською (у травні 1946 р. церкву зареєстровано як Преображенську). У 1958 р. біля церкви почали будувати школу, а у вересні 1960 р. церкву повністю закрили, як таку, що непридатна для подальшої експлуатації.

Серед пам'яток міста варто виокремити локомотивне депо Волновахи й лісовий масив, закладений в 1840-х рр. російським ученим-лісоводом В. Є. фон Граффом (1819–1867). Нині ліс упорядковано, тут розміщено Форест-парк, у якому відпочивають гості та мешканці міста.

На території Волноваського району, у селищі Комсомольське, знаходиться Музей лісу (1991), розміщений у будинку, збудованому В. Є. фон Граффом у 1853 р. Навпроти музею, на центральній алеї Великоанадольського лісу, у 1910 р. встановлено пам'ятник В. Є. фон Граффу.

Виступ Анатолія Томченка супроводжувався ілюстраціями міста Волновахи різних періодів, музичної школи, краєзнавчого музею та інших закладів міста.

Учасники засідання бібліотечного клубу були ознайомлені з історичними етапами розвитку міста Волновахи, переглянувши документальний відеофільм «Місто Волноваха Донецької області», продемонстрований бібліографом I категорії відділу бібліографічної та довідково-інформаційної роботи бібліотеки **Дмитром Мироненком**. У фільмі представлено наукове дослідження з фонду бібліотеки «Наукові пропозиції з формування архітектури сіл в умовах господарської кооперації і промислової інтеграції», проведене фахівцями НДІТІАМ у 1979 р. на прикладі Волноваського району Донецької області.

Окрім фільму, Дмитро Мироненко презентував однойменну книжкову виставку з фондів ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, з експонатів якої можна було дізнатися про м. Волноваху.

Про історію Донецького краю говорив залізничник **Микола Куриленко**, який відобразив Донеччину у своїй книзі.

У засіданні бібліотечного клубу також взяла участь **Інна Дорофієнко**, головний художник-реставратор корпорації «Укрреставрація», яка розповіла про роботи з реставрації архітектурних пам'яток донецького регіону, згадала унікальний Святогірський монастир, де збереглася архітектура XVII ст. Київськими фахівцями, серед яких були Марионіла Говденко (інститут «УкрНДІпроектреставрація»), Інна Дорофієнко (корпорація «Укрреставрація») та ін., у 1970-х рр. проводилось обстеження Миколаївської церкви на крейдяних горах, що є шедевром, зразком аутентичної української культури, яка сьогодні відома всьому світові. Згадала про всесвітньовідомі пам'ятки культури, серед яких поліхромний рельєф Георгія Юрія Змієборця, який нещодавно представляв Україну на виставці «Слава Візантії» в музеї «Метрополітен» в США.

У заході взяв участь науковий співробітник Київського науково-методичного центру з охорони пам'яток, кандидат архітектури **Валерій Сопілка**, який зазначив, що представлена на заході інформація має великі потенційні інформаційні можливості, демонструє демографічне поєднання різних народів, де проживають переселенці, зокрема й з Правобережної України (Наддніпрянщини). Тут розвивались дві історичні культури – російська та українська. Висловив щиро подяку за вивчення історії рідного краю, що здійснює Анатолій Томченко, представник міста Волновахи Донецької області.

На завершення **Галина Войцехівська** зазначила, що місто Волноваха недостатньо висвітлене в різного роду публікаціях, практично відсутні монографічні видання, які б розкривали його історію. Тому сучасникам дуже важливо приділити увагу створенню фундаментальних видань про історичне минуле, сучасний стан та перспективи розвитку малого міста Волновахи Донецької обл., а також популяризувати місто з метою економічного та культурного розвитку, розвитку туризму.

Історія малих міст України: місто Овруч Житомирської області

14 квітня 2011 р. в читальному залі бібліотеки відбулося тринадцяте засідання бібліотечного клубу «Національні святині» в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України», присвячене м. Овручу Житомирської обл.

У заході взяли участь представники міської ради м. Овруча, райдержадміністрації Овруцького району, Мінрегіону України, архітектори, реставратори, мистецтвознавці, археологи, краєзнавці, бібліотекарі з міст Києва та Овруча.

Відкрила засідання **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, яка зазначила, що на засіданнях бібліотечного клубу вже представлено дванадцять малих міст з різних областей України, у тому числі Автономної Республіки Крим (м. Судак). Паралельно співробітниками бібліотеки посилено працюють над дослідженням джерел про малі міста всіх областей та готують до друку фундаментальні бібліографічні покажчики на базі фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

Місто Овруч Житомирської області представив Голова міської ради Овруча **Валерій Шваб**, який виступив з доповіддю «Овруч – одне з найдавніших міст Європи». Він підкреслив важливість бібліотечного проекту як соціального явища, що допомагає зберегти історію і культуру українського народу для нащадків. Відзначив високу зацікавленість у проекті, який надав можливість побачити Овруч у світлі його минулого й сьогодення з перспективою на розвиток. Розповів про сучасне життя міста, що є найпівнічнішим райцентром області. Місто межує з Гомельською областю Білорусі, забезпечує роботу міжнародного митного поста-переходу, що має однойменну назву з розташованим неподалік від нього с. Виступовичі.

З великим сумом згадав про наслідки Чорнобильської катастрофи, яка негативно вплинула на життя Овруча. Підкреслив, що, незважаючи на ці сумні обставини, місто не є депресивним. Про це свідчить той факт, що сьогодні міська влада виділяє місцевим жителям земельні ділянки для індивідуальної забудови. Розповідаючи про економічне життя міста, звернув увагу на закриття молочно-консервного комбінату (за радянських часів – комбінату союзного значення), активний розвиток малих та середніх підприємств різного торговельно-промислового спрямування, зазначив, що збережено сім дитячих садків, середні школи, профтехучилище, відкрито вищі навчальні заклади, гімназію.

З гордістю поділився враженнями про нещодавно випущену у співавторстві з місцевим краєзнавцем Сергієм Бондаренком книгу «Історія вулиць нашого міста», в якій ідеться про історичні та сучасні назви вулиць і площ Овруча.

Торкнувся у своєму виступі історико-архітектурного опорного плану міста, створеного в 1982–1988 рр. Підкреслив, що план з внесеними до нього коригуваннями сьогодні дає можливість розумно використовувати міські земельні ресурси, а також зберегти історично сформований образ міста. Відзначив, що, незважаючи на всі труднощі і проблеми сучасного міського життя, Овруч розвивається, з упевненістю дивиться в завтрашній день.

Головний архітектор м. Овруча та Овруцького району **Петро Лавринович** у своєму виступі «Містобудівний розвиток і архітектура міста Овруча Житомирської області», посилаючись на думку дослідників, зазначив, що дата заснування міста Овруча не має документального підтвердження, проте можна припустити, що ці місця були заселені значно раніше за введення християнства на Русі. Підкреслив, що за часів княгині Ольги Овруч ще не був містом, тому що були відсутні містоутворюючі укріплення (вали і фортечні стіни), а являв собою відкрите поселення на лівому, низькому, березі річки Норині. Нагадав історичний факт, який свідчить про вбивство князя Ігоря древлянами і спустошення Ольгою (945 р.) міст Коростеня, Норинська та Городища, після чого мешканці, які залишились, та частина завойовників-полян заселили протилежний берег річки Норині біля поселення Вручий, яке з 946 р. стає столицею древлян. Заглиблюючись в історію, зазначив, що з 970 р. місто відоме завдяки тому, що князь Святослав (син Ігоря та Ольги) віддає своїм синам міста: Олегу – Овруч, Ярополку – Київ, Володимирі – Новгород, додав, що Овруч у ті часи вважався одним з кращих міст у всій землі Руській.

Розповідаючи про планування стародавнього Овруча середини XII ст., доповідач підкреслив, що з точки зору містобудування це було типове, середнє за розмірами місто Київської землі, з міцним князівським замком і досить великою

окраїною (близько 28 га), укріпленнями з дерев'яних паль і земляних валів. Зазначив, що план 1798 р. зафіксував топографію існуючої території, основу її складав район стародавнього міста, що виникло на місці укріпленого городища, включаючи замок і околиці. Сказав про те, що Овруч не був цілісним поселенням у ті часи, а складався з чотирьох окремих частин: Верхнього або Старого міста, Нижнього міста, Межіричної слободи і Гачища. Центром була торгова площа, за аналогією з площами інших міст названа «ринком». Відзначив, що з розвитком ремесел і торгівлі, природним збільшенням населення і переселенням жителів з периферії місто росло, люди поселялися за межами центру (дитинця), у результаті чого формувалися посади, а дороги, що вели до центру, перетворювалися на вулиці, при цьому для зв'язків між окремими частинами посадів виникали поперечні вулиці-переїзди. Відзначив, що нерегулярна планувальна структура стала результатом овальної території дитинця, специфіка топографічних умов визначила напрям поперечних вулиць, що перетинають вулиці-дороги, які розходилися від північних воріт і орієнтувалися на головні монументальні споруди міста – Василівську церкву, вхід у замок (базиліанський монастир), південні ворота, домініканський монастир і Миколаївську церкву (не збереглася). Підкреслив, що містобудівне планування Овруча, яке виникло внаслідок зростання посадів у ранні періоди, здебільшого збереглося і у XVIII ст., хоча нові течії в розвитку міської архітектури починаються вже на початку XVIII ст.: відроджуються древні овруцькі пам'ятки, значно збільшується населення в Гачищі та Межіриччі, що сприяє територіальному розширенню цих міських районів. Зазначив, що в 1797 р. у місті мешкало 4,5 тис. чоловік, налічувалося 539 дворів.

Виступаючий звернув увагу на те, що за перші 20 років XIX ст. приріст населення був порівняно невеликим. У наступні роки чисельність збільшувалася інтенсивніше. Особливістю ж розвитку Овруча став факт створення генеральних планів 1807 і 1837 рр., які передбачали початок робіт з упорядкування планування та забудови міста. Відзначив, що наступний план 1875 р. втілює у життя ідеї з перепланування вулиць у центральній частині міста плану 1837 р., а до 1876 р. головну містобудівну роль в Овручі відіграє забудова фортеці, спорудження культових і громадських об'єктів, будівництво майстерень і фабрик. Навіть дані про те, що до кінця XIX ст. в місті налічувалося близько 300 ремісників, працювало 28 невеликих підприємств, у тому числі друкарня, населення склало 6250 жителів, було 928 будинків, 4 колодязі на все місто, двокласне міське училище.

Напередодні Першої світової війни прискорилося будівництво залізної дороги (перший потяг пройшов у 1914 р.), на той час у місті налічувалося близько 11000 мешканців, 24 вулиці та провулки, три площі, які освітлювалися газовими ліхтарями, 53 будинки були цегляними, 110 – під металевими дахами, населення користувалося водою з шахтних колодязів, кількість яких була недостатньою.

Завершуючи свій виступ, головний архітектор міста зазначив, що протягом усього історичного періоду основним містобудівним чинником в Овручі була Овруцька гора з її Замковою горою і Василівським комплексом.

У засіданні взяв участь **Андрій Томашевський**, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, начальник Овруцької експедиції Інституту археології НАН України, який виступив з доповіддю «Давньоруський і середньовічний Овруч: результати та перспективи дослідження».

Маючи в своєму розпорядженні відеоматеріали, представив археологічну картину Овруча та району в цілому. Зазначив, що в 1995–1996 рр. була складена попередня археологічна мапа слов'яно-російської епохи, що налічувала близько шестисот об'єктів – археологічних пам'яток. Акцентував увагу на тому, що насамперед регіон славиться відомим з давньоруського періоду овруцьким пірофілітовим сланцем (шифером) та виробами з нього (пряслиця тощо), які є своєрідною візитівкою цього краю.

Сучасні археологічні дослідження регіону розпочалися з вивчення спеціалізованої літератури, за допомогою якої на Овруцькому кряжі виявлено тридцять археологічних пам'яток давньоруського періоду і стільки ж пам'яток інших епох. Підкреслив, що за останніх п'ятнадцять років цифра збільшилася до 300–500 пам'яток різних епох, і сьогодні, незважаючи на жалюгідний стан польової археології, це один з найбільш досліджених регіонів України. Зазначив, що такий ступінь історико-культурного та археологічного дослідження дозволяє перейти на новий рівень науково-дослідних робіт завдяки тому, що регіон має ознаки комплексної унікальності природного та історико-культурного середовища в цілому, центром якого є місто Овруч.

Доповідач зазначив, що в літописних джерелах територія Овруцької волості вперше згадана у 977 р. як окреме князівство давньоруського періоду, одне з перших згаданих волосних утворень, крім Корсуня (Херсонеса). Він підкреслив, що всі інші давньоруські князівства починають утворюватися пізніше, що зафіксовано в зібраному науковому матеріалі в результаті комплексних досліджень періоду картографування археологічних пам'яток, завдяки яким були також вивчені менш заселені території давньоруського періоду і середньовіччя.

Поінформував про дослідження археологами Овруцького плутону, що представляє собою величезну зону, яка фактично збігається з давньоруським заселенням Овруцької волості. Овруцький плутон – величезне геотектонічне утворення, що виникло мільярди років тому під впливом складної і тривалої вулканічної діяльності, завдяки якій утворилися знамениті на території Європи унікальні овруцькі кварцити і пірофіліти. Нагадав, що аналогічні пірофіліти зустрічаються в районі Білого озера у валунах, які льодовик притягнув з Кольського півострова.

Місто Овруч знаходиться на крайньому південному сході Овруцького кряжу. З ним межує менший за розміром кряж Білокоровицький, а разом вони утворюють унікальну структуру. Їх доскональне вивчення – справа майбутнього, коли науці буде остаточно зрозуміло дію цих геотектонічних процесів.

На засіданні виступила **Інна Дорофієнко**, головний художник-реставратор корпорації «Укрреставрація», заслужений художник України, яка представила учасникам клубу доповідь «З історії реставрації та реконструкції церкви св. Василя в місті Овручі Житомирської області». Сказала про те, що головною прикметою нашого часу стало повернення з небуття символів історичної пам'яті народу – сакральних споруд, знищених з політичних міркувань. Одним з небагатьох відтворених храмів домонгольської доби на території України є церква св. Василя (XII ст.) у місті Овручі. Заглиблюючись у тему, зазначила, що відомий архітектор О. Щусев (1873–1949), завдяки своєму витонченому художньому смаку, зміг відтворити цілісний художній

образ давньоруського храму, архітектура якого є зразком зодчества Київської Русі періоду створення «Слова о полку Ігоревім». Саме цей храм став свідченням того, що «минуле» взагалі не зникає, воно живе в творчому переосмисленні традицій.

Художник-реставратор зазначила, що золотоверха церква св. Василя в Овручі, побудована в 1190 р. (за переказами) на місці дерев'яної будівлі часів князя Володимира, як відомо, була пізніше палацовим храмом князя Рюрика Ростиславича. Це хрестово-купольна чотиристовпна споруда, завершена однією главою, до західного фасаду примикали дві башти – унікальне явище XII ст., де вздовж північної та південної стін збереглися галереї, що мають оборонне значення. Як аналог, навела приклад Борисоглібської церкви в місті Гродно (Білорусь), де вежі й апсиди були розчленовані профільованими вертикальними тягами, а інші фасади – пучковими пілястрами складного профілю та аркатурними поясами.

Василівська церква неодноразово потерпала від навали татаро-монголів у 1240–1299 рр., а в 1321 р., під час облоги міста литовським князем Гедиміном, була остаточно зруйнована. У XVI ст. серед руїн побудована дерев'яна церква, що незабаром (1649 р.) згоріла. Наступна, дерев'яна, церква побудована на тому ж місці у XVIII ст. і пізніше була розібрана через її аварійний стан. Під час розкопок 1842 р. обрушилася південна стіна і звід рюриківського храму. Від нього залишилися тільки три апсиди та частина північної стіни з аркою. Біля цієї стіни в 1876 р. побудовано Василівську каплицю, яка була розібрана на початку 1900-х рр.

Нинішня будівля Василівської церкви є результатом реставраційної реконструкції, виконаної в 1907–1910 рр. за проектом архітектора О. Щусєва на підставі досліджень П. Покришкіна. Виконавцями робіт були архітектори О. Веснін та В. Максимов.

Виступаюча розповіла про процеси проведених робіт, завдяки яким реставрація споруди виконана в первинних формах, хоча, на думку деяких учених, завершення храму зроблено помилково за зразком церков середини XII ст., тобто зі зниженими арками. Уточнила, що реставрацією збережені й технічно надійні частини первісного храму з залишками фрескового живопису XII ст., які були включені в нову будівлю без змін. Відзначила, що церква покрита листовим залізом, крім купола, двох веж і апсиди, які покриті свинцевими листами, купол позолочений, плінфа за давніми зразками виготовлялася на місцевому заводі, кладка велася на змішаному розчині – одна частина вапна, три частини піску і 1/7 частини портландцементу, у цегляну кладку з фасаду вкраплені плити червоного овруцького кварциту, внутрішня поверхня храму оштукатурена вапняно-піщаним розчином, підібраним спеціальним мікрохімічним аналізом.

О. Щусєвим був розроблений не тільки архітектурний проект, але й проект інтер'єру, виконаний художниками А. Блазновим, К. Савенко, К. Петровим-Водкіним та іншими майстрами, а за робочий зразок взято фрески Спасо-Нередицької церкви (XII ст.) у Новгороді (Росія). Розпис виконано не за давньою технікою фрески, а із застосуванням новітньої художньої техніки «Кейма» (живопис силікатними фарбами), яка досить вдало імітувала фреску, і що реконструкція інтер'єру не передбачала технологічного копіювання минулого, а свідчила про належність до нової епохи, не вводючи в оману майбутніх дослідників. Відзначила, що підлога у храмі зроблена з місцевого кварциту на бетонній основі, а біля стін, що збереглися, викладені

стародавні шиферні плити, всі роботи по каменю виконували майстри київської гранітної майстерні Дреклера, і саме тоді Д. Тюріним для церкви було виготовлено хорос за ескізом Вітберга. Реставратор згадала про те, що в процесі підготовки робіт у Новгороді було закуплено чотирнадцять ікон зі Спасо-Нередицької церкви, потім їх вбудували в каркас нового іконостасу, який представляє собою триярусну передвітарну перешкоду, прикрашену стилізованою під XVI ст. басмою (робота майстерні Ф. Мішукова), і що придбані новгородські ікони відреставровані у художньо-іконописній та іконостасній майстерні братів Михайла та Григорія Чирикових, а більшість нових ікон виконані за проектом О. Щусева. Сказала про те, що в храмі з'явилося і декілька ікон українських майстрів XVII–XVIII ст., у свій час перенесених із сусідньої, Миколаївської церкви і каплиці, побудованої в 1876 р.

Розповіла про реставрацію стародавнього розпису Василівської церкви в післявоєнний час, коли фахівцями Л. Калініченко, О. Плющ та Є. Мамолат було проведено обстеження та консервацію залишків фрескової штукатурки і розписів XII ст. Лише пізніше, під час реставрації храму в 1980-х рр., були зафіксовані однофігурні зображення, а також декілька фрагментів фрескової штукатурки із залишками пігментів різного кольору. Дослідження і реставрація ікон почалася з ікони «Апостол Павло» (дерево, темпера, 158 x 62,5 см), яка переконала в наявності в іконостасі творів XVI ст. Реставраторами були розкриті з-під пізніших нашарувань зображення «Спаса Вседержителя», «Богоматері», «Архангела Гавриїла», «Іоанна Предтечі». Наголосила, що припущення про атрибуції цих творів новгородського письма XVI ст. підтвердила відомий дослідник мистецтвознавства А. Смирнова.

Ірина Малакова, архітектор-реставратор, розповіла учасникам заходу про проект реставрації Василівського жіночого монастиря, який знаходиться поруч із церквою св. Василя в Овручі. У 1989 р. інститут «УкрНДІпроектреставрація» одержав завдання на реставрацію цього монастиря. Група фахівців вивчила стан монастирських споруд і зробила висновок про те, що монастир знаходиться в робочому стані, хоча й має потребу в професійній реставрації. Але, на жаль, у 1990 р. фінансування робіт з реставрації монастиря припинилося, і всі зусилля були спрямовані на відновлення на старих фундаментах Преображенського собору, що й було реалізовано. Висловила побажання професійним реставраторам звернути увагу на Василівський жіночий монастир і відновити в ньому риси псевдоруського новгородського стилю.

У процесі підготовки до засідання бібліотечного клубу **Дмитром Мироненком**, бібліографом I категорії ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, досліджено бібліотечний фонд і підготовлено документальний фільм «Місто Овруч Житомирської області у виданнях фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного», який представлено на заході. Доповідач зазначив, що місто Овруч є одним з найдавніших в Україні. Нині це райцентр Житомирської області, розташований на річці Норинь (притока річки Уж, басейн Дніпра) за 127 км на північ від обласного центру. Однойменна вузлова залізнична станція знаходиться на магістралі, що сполучає північ і південь країни. За даними останнього перепису населення в Україні (2001) кількість жителів склала 16 896 осіб.

Завершилося засідання клубу активним обговоренням сьогодення Овруча: піднімалися питання наявності водогону в місті (**Валентин Кобзар**, дослідник історії

київського водогону, автор книги «Водовідведення Києва»), розбудови Овруча, збереження пам'яток, туристичної привабливості міста та ін. Засідання клубу не залишило байдужим жодного його учасника, що підтвердило професійне спілкування учасників заходу і після його закриття.

Проведене засідання в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України» свідчить про те, що ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, реалізуючи проект, активно формує громадську думку, спрямовану на збереження культурних цінностей України.

Історія малих міст України: місто Свалява Закарпатської області

17 травня 2011 р. бібліотека приймала учасників чергового – чотирнадцятого – засідання бібліотечного клубу «Національні святині» в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України», присвяченого м. Сваляві Закарпатської області.

У роботі клубу взяли участь архітектори, реставратори, мистецтвознавці, краєзнавці, бібліотечні фахівці з м. Києва. Велике здивування в учасників заходу викликало те, що у заході не взяли участь представники міста, хоча домовленість з представниками місцевої влади Сваляви була досягнута в процесі підготовки.

Засідання клубу відкрила **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, яка зазначила, що м. Свалява Закарпатської обл. є малим містом (за результатами Всеукраїнського перепису населення, проведеного в 2001 р.). Передусім, місто відоме як бальнеологічний курорт з унікальними лікувальними водами.

На засіданні виступив **Дмитро Мироненко**, бібліограф I категорії ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, який під час підготовки до бібліотечного клубу провів дослідження бібліотечного фонду і підготував документальний фільм «Місто Свалява Закарпатської області у виданнях фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного».

Доповідач зазначив, що Свалява є своєрідним містом. По-перше, воно тривалий час адміністративно не входило до складу українських територій. По-друге, знаходиться в горах на висоті 200–300 м над рівнем моря. Ще однією особливістю Сваляви є чимала кількість джерел мінеральних вод. Крім того, у місті зберігся старовинний храм лемківського стилю – пам'ятка дерев'яної архітектури XVI ст. – церква Миколи Чудотворця.

Розповідаючи про заснування Сваляви, доповідач зазначив, що за різними даними вказуються різні дати першої згадки про місто – XII або XIII ст. (у сучасних виданнях періодом заснування вказується XII ст.). Офіційно статус міста Свалява отримала лише в 1957 р. У цьому ж році вона стала районним центром однойменного району. Площа міста – 6,59 тис. км². Згідно з останнім переписом населення, проведеним 5 травня 2001 р., кількість населення Сваляви становила 16983 особи. У сучасних довідкових джерелах (2008–2010 рр.) вказують кількість мешканців близько 17 000. Розташоване місто за 68 км від обласного центру – м. Ужгорода і за 667 км від столиці.

Місто розташоване на річках Свалявці та Латориці в межах Свалявської угловини, оточеної низькими схилами й терасами Вулканічного й Полонинського

хребтів. Площа зелених насаджень у місті 284,8 га. Середньорічні опади становлять 900 мм. Середня температура січня $-4,9^{\circ}\text{C}$, липня $+28,2^{\circ}\text{C}$.

Назва міста, ймовірно, походить від угорського слова «сольва» — «соляна вода», оскільки місцевість багата на мінеральні джерела. За іншою версією, назву виводять від слова «сіль», яку тут здавна видобували. Отже, спільним коренем для обох версій є морфема «сіль».

Сучасний герб Сваляви відновлений за печаткою графів-володарів міста XIX ст. На червоному полі чоловік ллє мінеральну воду в золоту бочку. Цей сюжет характеризує місто як бальнеологічний курорт, відомий своїми мінеральними водами, які розливали в бочки й експортували в інші країни. Сучасний герб м. Сваляви затверджено чотирнадцятою сесією третього скликання Свалявської міської ради 15 вересня 2000 р.

У перших згадках (XII ст.) Свалява – невелике поселення, яке належало угорському феодалу Бет-Бетке. На початку XIII ст. власником Сваляви став березький жупан Шимон. З 1214 р. вона перейшла до рук угорських королів, які дарували її різним магнатам.

У XVII ст. мешканці Сваляви бідували. Власники не надто піклувалися про його розвиток і стан населення. Наприклад, із 53 господарств селян-кріпаків, що були в місті за даними 1648 р., тільки один володів повним наділом (на Закарпатті наділи вимірювали в телеках – територія, що складалася з ріллі і сінокосів), а решта – мали невеликі ділянки. 14 селян були безземельними. Крім соціально-економічних утисків, мешканці міста зазнавали і національних, і релігійних. У цей час ніхто не дбав про розвиток міста, його благоустрій, розбудову тощо. Часті міжособні суперечки призводили до розорення міста. Так, у 1657 р. Сваляву спустошили війська польського магната Любомирського. Значна частина населення була знищена або розбіглася.

Обурені низьким рівнем життя сваявці в 1703–1711 рр. брали участь у визвольній війні проти тиранії Габсбургів, за що після поразки були піддані жорстоким репресіям і передані у власність королівської казни, яка подарувала їх графу Шьонборну-Бухгейму. Родина володіла містом понад 200 років.

У 1770–1780-х рр. селяни були доведені до зубожіння. Управителі маєтку Шьонборна-Бухгейма нічого не робили для порятунку кріпаків від голодної смерті. Усі статки вивозилися зі Сваляви до Угорщини, де мешкала родина графа.

Лише з кінця XVIII ст. почалося поступове піднесення міста. У 1790-х рр. Свалява стає значним господарським центром. Тут була відкрита винокурня. Село одержало право проводити ярмарки. На початку XIX ст. розпочинається будівництво мостів і доріг. Використовується мінеральна вода, джерела якої граф Шьонборн-Бухгейм здавав в оренду.

У першій половині XIX ст. у Сваляві починає діяти водяна молотарка, лісопилка, млин, запроваджуються сівозміни, організовується виготовлення поташу, вапна, цегли. За даними 1834 р. в селі мешкало 582 особи.

У 1870-х рр. домінія Шьонборна-Бухгейма розширює вирубку лісу, який реалізується на місцевих ринках, а також в Угорщині й поза її межами.

У Сваляві починає діяти склотарне підприємство, розвиваються кустарні промисли, зокрема виробництво дерев'яних і плетених меблів. У ХХ ст. усі ці промисли розвиваються до рівня промислових підприємств.

На початку ХХ ст. значна кількість дешевої робочої сили і великі запаси деревини сприяли залученню іноземного капіталу в промисловість міста. Зокрема, віденська фірма «Голуганелсактієн-Гезельшафт» купила у графа Шьонборна ділянку землі й почала будувати тартак та 5 пилорам, лісовозну дорогу до с. Ізвора.

У 1908 р. створюється акціонерне товариство «Сольва» за участю німецьких, англійських, французьких і американських підприємств. Товариство «Сольва» протягом 1910–1911 рр. побудувало в Сваляві лісохімічний завод для сухої перегонки дерева.

23 березня 1919 р. внаслідок соціальних катаклізмів у Сваляві проголошено радянську владу, але вже наприкінці квітня цього ж року місто окуповане чехословацькою армією. Починається спад у розвитку міста. На підтвердження цього свідчать такі статистичні дані: у травні 1931 р. в Сваляві було 117 безробітних, у зв'язку із закриттям підприємств їх кількість зросла до 700. У цей час у місті працював один дільничний лікар і не було жодного лікувального закладу. У 1938 р. тут народилося 200 дітей, з яких у віці до 7 років померли 70. У 1920–1930-х рр. у Сваляві було 3 бібліотеки: сільська публічна і дві належали приватним товариствам.

У 1939 р. Закарпаття було окуповане фашистською Угорщиною. Одразу ж у школах запровадили навчання угорською мовою, збільшилися податки, зросла кількість безробітних – до 1144 осіб.

25 жовтня 1944 р. Сваляву визволено від окупантів, проте інфраструктура міста залишилася в жахливому стані.

У повоєнні роки активно відновлюються державні промислові підприємства. Натомість приватники під тиском держави мусили припинити свою діяльність. Одним з напрямів промисловості була деревообробка, зокрема виготовлення меблів.

У ХХ ст. відбувається активна забудова міста. Збудовано автовокзал і Палац культури лісорубів.

Завдяки своїм мінеральним водам і природній красі місто поступово здобуває славу курорту. У колишньому графському замку влаштували санаторій «Карпати».

На території Сваляви та її околицях археологи віднайшли знахідки неолітичного часу (IV тис. до н. е.), три скарби періоду бронзи (II тис. до н. е.) та кургани з тілоспаленням (VI-III ст. до н. е.). На території міста виявлені також золоті монети часів імператора Нерона (54–68 рр.) та поховання староугорського воїна, що відбулося на початку Х ст. під час переходу угрів через Верецький перевал.

Сучасна Свалява – це промисловий центр, у якому найбільше підприємств деревообробної промисловості та заводів з розливу мінеральних вод.

Свалява вважається одним із найперспективніших курортних міст. Тут створено велику мережу лікарень та підприємств з виробництва лікувально-столових мінеральних вод.

Крім лікування мінеральними водами на сваяльських курортах, у відпочивальників є можливість здійснити екскурсії містами Закарпаття, Угорщини;

взяти участь у гірськолижних турах, відвідати відомі місцеві природні заповідники (долина Нарцисів, водоспад Шипіт, Синевірське озеро та ін.).

Відомі санаторії Свалявщини: «Сонячне Закарпаття», «Кришталеве джерело», «Квітка Полонини», пансіонат «Парадіз».

Туристів у Сваляві також зацікавить пам'ятка архітектури XVI ст. – дерев'яна церква Миколи Чудотворця. З документальних джерел відомо, що у XVIII ст. на південну околицю Сваляви у присілок Бистрий із сусіднього гірського села перевезли стару лемківську Миколаївську церкву. Первісно, на думку дослідників, її побудували в 1588 р. за зразком бойківського стилю. У 1759 р. храм істотно перебудували й перенесли на нове місце, хоча дубові зруби і перекриття наві з одним заломом збереглися. На стінах бабинця виднілися дати “1733” та “17.2”. Очевидно, вони свідчать не про вік церкви, а про проведені ремонти. Саме після ремонтів церква стала зразком лемківського архітектурного стилю. На лемківське походження церкви вказує висока вежа з бароковим завершенням, стрімке наростання форм від низького вітваря до вежі та відкрита галерея з різьбленими стовпчиками довкола бабинця.

У різних документальних джерелах зустрічаємо відмінності в назві церкви: Свято-Михайлівська, Михайлівська, Миколаївська, Миколи Чудотворця. Спочатку церква мала назву Михайлівська. Згодом її присвятили св. Миколі Чудотворцю. У церкві зберігся іконостас другої половини XVIII ст. Наприкінці XIX ст. церкву оточували старі цвинтарні поховання з кам'яними хрестами і високі дерева (їх зрубали в 2000 р.). З кінця 1940-х рр. церква була закрита, але згодом увійшла до списку пам'яток архітектури. Її відреставрував львівський архітектор Іван Могитич.

Крім церкви Миколи Чудотворця у Сваляві діє Успенська греко-католицька церква. Її збудували в 1937 р. як православну. За часів радянської влади використовували як склад, згодом – як картинну галерею. У 1990 р. її передано греко-католикам. Також у місті діє Свято-Троїцький монастир і костел.

В обговоренні теми взяв участь **Валентин Кобзар**, дослідник історії київського водогону, автор книги «Водовідведення Києва», який зазначив, що необхідно розширювати представництво клубу за рахунок земляцтв, діячів мистецтв, колекціонерів (у зв'язку з цим як позитивний приклад згадано бібліотечний клуб, присвячений м. Гадячу Полтавської обл.). Він зазначив, що на сучасному етапі варто говорити не тільки про Сваляву, а Свалявщину в цілому. У районі міста діє одна з трьох вузькоколіїних залізниць, єдиний у регіоні музей лісу.

Продовжив обговорення теми головний бібліотекар Національної парламентської бібліотеки України **Віктор Халецький**, який відзначив, що бібліотечний проект ДНАББ ім. В. Г. Заболотного підіймає авторитет малих міст України, робота клубу дає надію на пробудження в людей поваги й патріотизму до тих місцевостей, де вони народилися, до їхніх батьків і культури. Виступаючий зазначив, що варто було б звернути увагу на транскордонне співробітництво, входження України в європейський простір і роль Сваляви в цьому процесі. Інформацію про широту зв'язків і інтересів, розвиненість соціально-культурної і економічної інфраструктури мають надавати представники міст. А роль бібліотеки в даному випадку полягає в пробудженні громадськості, піднятті питань, пов'язаних з історією і сучасністю малих міст.

На завершення засідання **Галина Войцехівська** зазначила, що проведені заходи в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України» продемонстрували різний рівень розвитку малих міст, що, насамперед, залежить від діяльності місцевої влади, впровадження самоврядування, рівня патріотичності місцевих жителів і вихідців із цих міст, бажання популяризувати рідне місто, використовуючи будь-який привід.

Історія малих міст України: місто Цюрупинськ Херсонської області

23 червня 2011 р. в читальній залі бібліотеки відбулося п'ятнадцяте засідання бібліотечного клубу «Національні святині» в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України», присвячене м. Цюрупинську Херсонської обл.

Організаторами заходу стали Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Україна, Херсонська обласна державна адміністрація, Цюрупинська міська рада, Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного.

Херсонську обласну державну адміністрацію представляла **Ірина Корольова**, начальник управління культури і туризму Херсонської ОДА. Делегацію м. Цюрупинська очолила **Ольга Петриченко**, заступник голови Цюрупинської міської ради. Мінрегіонбуд представляла **Наталія Сєдак**, головний спеціаліст Управління реставрації та збереження історичної спадщини. У заході взяли участь запрошені на засідання клубу архітектори, реставратори, археологи, краєзнавці, вихідці з м. Цюрупинська, які наразі мешкають у м. Києві, бібліотекарі з міст Києва та Цюрупинська.

Відкрила засідання бібліотечного клубу **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, яка коротко охарактеризувала соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», започаткований бібліотекою у 2008 р.

Ірина Корольова, начальник управління культури і туризму Херсонської облдержадміністрації, зокрема, зазначила: «Дуже актуальний соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», що допомагає зберегти історію та культуру українського народу для нащадків.

Ми дуже раді та пишаємося тим, що саме місто Цюрупинськ, як одне з містечок Херсонської області, бере участь у проекті «Історія малих міст України».

Місто Цюрупинськ – це зелений оазис у єдиній в Європі Олешківській пустелі, столиця козацької Січі, скарбниця величезних запасів питної води, сучасне перехрестя історичних шляхів до Візантії та Криму.

Місто має давню та славетну історію. Самою романтичною сторінкою історії Олешок-Цюрупинська є існування тут у 1711–1728 рр. однієї із Запорізьких Січей – Олешківської. На даний час площа Січі, що збереглась, дорівнює приблизно 0,5 га. Археологічними розкопками на Олешківській Січі сезонів 1991–1992 рр. виявлено близько 1000 предметів, які відносяться до матеріальної культури козацтва. Розкопки можна вважати унікальними, бо з восьми подібних поселень наразі залишилося лише три: Хортиця, Кам'янська та Олешківська Січі (решта поховані хвилями штучних дніпровських розливів).

Історичне значення Олешківської Січі важко переоцінити: це не тільки явище вітчизняної історії, це визначне явище європейської та загальносвітової історії, яке тривалий час було забуте. Повернути з небуття цю сторінку української історії надзвичайно важливо. Об'єкт культурної спадщини національного значення, яким є Олешківська Січ, за умови проведення досліджень та музеєфікації виявлених археологічних залишків стане не лише донесеним до наших днів амбітним артефактом історії й культури України, але й туристично-привабливим для українців та іноземних туристів місцем.

Козацькі традиції живуть у давніх Олешках і нині. Тут діє районне козацьке товариство «Олешківська Січ», щороку на початку вересня відбувається фестиваль «Козацькі розваги». Місто вирує справжнім запорізьким духом: українські пісні, танці, витвори народних майстрів і найголовніша родзинка – змагання козацьких чайок у плавнях Дніпра.

Цюрупинці пишаються досягненнями своїх видатних земляків, які прославили місто. Імена драматурга М. Куліша, письменника К. Кудієвського. художника Ю. Михайліва, кіноактора Є. Матвєєва, скульптора В. Шаталова відомі в Україні та поза її межами.

Загальновідомий туристичний маршрут «Олешківські піски» заслуговує на визнання, як одне з семи чудес України.

Сьогодні в залі бібліотеки надана унікальна можливість презентувати м. Цюрупинськ Херсонської обл., місто з 925-річною історією. Цей захід матиме важливе значення не лише для територіальної громади міста, сприятиме відновленню історичної пам'яті, збереженню, вивченню і пропагуванню Українського козацтва в Україні та за кордоном, вихованню молоді в дусі любові до свого народу, його культурних та історичних цінностей, гордості за минуле.

Сподіваємось, що об'єднання ресурсів держави, місцевих громад, козацьких організацій, наукових і архівних установ дасть змогу продовжити дослідження історії українського козацтва та його популяризацію».

Ольга Петриченко, заступник голови Цюрупинської міської ради, розповіла про сучасний стан міста, розкривши тему «Цюрупинськ – перлина Херсонщини». Вона представила учасникам заходу аматорський фільм, створений творчою молоддю Цюрупинська, коментуючи який описала культурні та пам'ятні місця міста, охарактеризувала підприємства, організації та установи, що функціонують сьогодні. Зокрема сказала: «Міською владою приділяється велика увага розвитку фізкультури і спорту, є значні спортивні досягнення, наприклад, вихованці ДЮСШ «Золота нива» – призери міжнародних змагань з боксу. Школа виховала не один десяток чемпіонів і призерів всеукраїнських змагань з боксу, волейболу, легкої атлетики та настільного тенісу, боксерський ринг школи – один з кращих в області. Спортивну славу місту принесли Кавалер ордена «Княгині Ольги III ступеню», заслужений майстер спорту України, двічі срібний призер Паралімпійських ігор 2008 р. в Пекіні Вікторія Кравченко та майстер спорту міжнародного класу, володарка трьох золотих медалей Всесвітніх глобальних ігор 2009 р. в Чехії, шестиразова чемпіонка Європи серед спортсменів-легкоатлетів з обмеженими фізичними можливостями Людмила Даниліна, вихованці заслуженого тренера України Сергія Мягкова».

Розповіла про підготовку до 300-річчя Олешківської Січі, що буде відзначатися в Цюрупинську у вересні 2011 р.

Ірина Кудревська, молодший науковий співробітник Цюрупинського краєзнавчого музею, розповіла про те, що місто має свій герб, на якому кольори Державного прапора України. У верхній частині геральдичного знаку на синьому фоні зображена козацька «чайка» як символ Олешківської Січі і приналежності до історії України. У нижній частині на жовтому фоні гірлянда з соснових гілок (символ рукотворних лісів) обрамляє виноградне гроно, що символізує виноробство і достаток.

На італійських картах того часу дельта Дніпра позначена як Олешшя, що засвідчує, по-перше, стійкість назви, а по-друге, широку узагальненість і множинність найменування. Звідси висновок: Цюрупинськ має повне право на давнє історичне ім'я, оскільки топонімічна назва Олешшя збереглася саме в нього. До річі, географічна назва після багатьох перейменувань залишилась лише у назві єдиної в Європі пустелі, а саме: Олешківська піщана arena. Гордість міста – сосновий бір, ботанічна пам'ятка природи. Збереглися солоні материкові озера із цілющими грязями. Річки Конка й Чайка є складовою частиною Національного парку України «Нижньодніпровські плавні».

На місті сучасного міста в X–XIII ст. існувало слов'янське торговельне місто Олешшя, яке було опорним пунктом Київської Русі в нижній течії р. Дніпра. Через нього пролягав торговельний шлях з Києва до Візантії та Подністров'я.

Люди жили в цій місцевості з глибокої давнини. Взагалі Олешківські піски багаті на пам'ятки археології від кам'яного віку, доби бронзи до пізнього середньовіччя, на що вказують численні випадкові знахідки.

З Цюрупинськом пов'язана історія Запорізької Січі останнього періоду її існування. На східній околиці міста в районі промзони біля розгалуження річок Чайка та Лазнюк знаходяться залишки Олешківської Січі. У 1711 р., після руйнації Кам'янської Січі, козаки відступили на Лівобережжя, де заснували Олешківську Січ на чолі з кошовим отаманом Костем Гордієнком. На території Січі знаходилось 38 куренів, близько півтори тисячі козаків. У Січі був свій порт на р. Лазня. Була на Січі й церква, побудована, як і все, з дерева, очерету та глини. Під час археологічних досліджень відкрито сліди наземних і напівназемних споруд, рештки оборонного рову, залишки печей.

З 1783 р. почалося інтенсивне заселення краю. Після створення Таврійської губернії в 1802 р. Олешки були переведені до розряду міст та стали адміністративним центром Дніпровського повіту. У той же час важко було назвати цей населений пункт містом – усі будівлі були одноповерхові, із саману під очеретом, єдиною високою будівлею був тимчасовий дерев'яний собор на честь Введення Богородиці у храм. Пізніше Соборна церква стала кам'яною хрестовокупольною з дерев'яним куполом. Центр міста було сформовано навколо собору з дзвіницею та прилеглою територією. Поряд з ним було розташовано ринок.

У 1862 р. до Олешок приїхали три сестри та оселилися на слобідці. Старша сестра була рясофорною монахинєю Елисаветою, друга, пізніше, ігуменія Ніна та неповнолітня монахиня Нона. На початку 1900 р. відбулася подія, до якої протягом майже 40 років працюю і молитвою йшла маленька община – наказом від 14 лютого

Успенська жіноча община була перейменована в Успенський «общезительний» монастир, а монахиня Ніна була зведена в сан ігуменії. З маленької общини кількість монахинь та послушниць зросла до 100 насельниць. При монастирі була школа, бібліотека, ветеринарна лікарня, декілька майстерень, сад і город. Олешківський Успенський монастир був єдиною жіночою обителлю в Північній Таврії. Небагатий та наймолодший у порівнянні з іншими монастирями, розташованими на території сучасної Херсонської області, був для навколишніх сіл і міста, а особливо для жителів слобідки центром формування моральних устоїв.

У 1896 р. в Олешківському жіночому Свято-Успенському монастирі була прийнята до школи для дівчаток-сиріт Домна Іванівна Литвиненко. Вона залишалася в ньому аж до націоналізації і прожила в Цюрупинську до 1967 р. Мала незвичайні здібності – вміла бачити невидиме, як видиме, а майбутнє, як сьогодення. Стараннями Цюрупинського окружного благочинного протоієрея Симеона була канонізована і зведена до лику святих. 16 серпня 2009 р. мощі блаженної Домніки Олешківської урочисто перенесені з Херсона до Храму святої рівноапостольної Ніни в м. Цюрупинську, і тепер, ми можемо зв'язати свій внутрішній світ і своє життя з образом послушниці Домніки, яка завжди готова надати допомогу кожному, хто звернеться до неї.

7 жовтня 1884 р. в Олешках було відкрито морехідні класи другого розряду. Більшість випускників Олешківських морехідних класів ходили на суднах помічниками та капітанами. Взагалі, мореплавство відіграло велику роль у розвитку та формуванні міста.

Окрім православного собору та монастиря, в Олешках знаходилася відносно велика синагога (будинок зберігся).

У 1870 р. в приватному будинку (де зараз знаходиться Цюрупинський районний краєзнавчий музей) у сім'ї секретаря Олешківської міської управи Дмитра Цюрупи народився син Олександр, у радянський час – видатний партійний та державний діяч. У 1928 р. на честь нього Олешки було перейменовано у м. Цюрупинськ.

У березні 1921 р. Олешківський Успенський жіночий монастир з усіма землями, будинками та інвентарем було передано в розпорядження Дніпровського Уземвідділу. У 1922 р. було вирішено ліквідувати монастир для створення на його території «Дитячого містечка».

10 вересня 1941 р. в Цюрупинськ увійшли німецькі війська. За час окупації міста було страчено 2180 цивільних жителів та 2 тисячі полонених радянських солдат та офіцерів. Їх стратили на східній околиці та поховали в рові. Зараз там встановлено пам'ятник загиблим.

У період окупації діяла молодіжна підпільна організація «Юнармія», яка займалась написанням та розповсюдженням листівок, допомагала військовополоненим тікати з полону. У роки війни 356 юнаків та дівчат було вивезено до Німеччини.

З листопада 1943 року бійці 87-ї Гвардійської стрілецької дивізії визволили місто.

На схід від міста на Кримській трасі розташована братська могила радянських воїнів. Більше 2610 жителів міста пішли на фронт, з них 2549

нагороджено орденами та медалями, 1500 воїнів загинуло в боях. У центрі міста споруджено меморіал Слави, де постійно палає Вічний вогонь. У братській могилі поховано 547 воїнів, які загинули при визволенні Цюрупинська, поряд, у двох могилах, поховано 3,5 тисяч воїнів, які загинули в боях на Поймі.

За ратні подвиги в боях проти німецьких загарбників двоє мешканців Цюрупинська – Прокофій Литвинов та Іван Бойко – Указом Президії Верховної Ради СРСР були удостоєні звання Героя Радянського Союзу. Одна з вулиць міста названа ім'ям героя Прокофія Литвинова.

Після визволення розпочалася відбудова народного господарства. До кінця 1944 р. в місті вже працювали такі підприємства: харчосмаковий комбінат, промкомбінат, винзавод, торфопідприємство, артіль «Зірка». Темпи відбудови зросли після закінчення війни.

У 1956 р. Цюрупинськ було переведено до розряду міст районного підпорядкування.

У 1958 р. почалося будівництво целюлозного заводу. Будівництво було інтернаціональним, працювали фахівці з Карелії та інших регіонів Росії, представники з Молдови, Казахстану, Білорусі та ін. 15 грудня 1962 р. на заводі була проведена перша варка целюлози.

Одночасно із заводом на східній околиці старого міста виріс новий мікрорайон з багатоповерховими будинками, двома дитсадками, школою, бібліотекою, кінотеатром та магазинами.

У 1959 р. створено радгосп «Цюрупинський», який мав свій винзавод. Головним напрямком розвитку радгоспу було виноградарство, вирощування городини та вівчарство. За новаторство у вівчарській справі жителю Цюрупинська, чабану Павлу Полікарповичу Зелінському, було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1962 р. в будинку, де жила родина Олександра Дмитровича Цюрупи, відкрито меморіальний музей, який у 2002 р. реперофільовано у краєзнавчий.

У 1974 р. розпочато виготовлення фільтрувального паперу. Це був єдиний у Радянському Союзі завод, який виготовляв матеріали для фільтрації олії для моторів.

Ще в 1859 р. лісовий департамент прийшов до висновку про необхідність приборкання рухомих пісків Олешківської ариени. У 1925 р. була закладена Олешківська піщана станція, згодом перейменована на Нижньодніпровську науково-дослідну станцію заліснення пісків та виноградарства на пісках. На станції було зібрано чудову колекцію винограду – 1157 сортів. Пізніше спадкоємцем станції стала Степова філія УкрНДІЛГА. Приклад комплексного освоєння пісків – єдиний у світовій практиці. Тут проводились міжнародні семінари з питань заліснення пісків.

На даний час у Цюрупинську працює 7 підприємств: ВАТ «Цюрупинський маслозавод», ВАТ «Цюрупинське», ТОВ «Промбізнес», ЗАТ «Електро», ВАТ «Цюрупинська швейна фабрика «Юність»», ТОВ «АТБ-Маркет».

Спільно працюють 3 сільськогосподарські підприємства: ЗАТ «Цюрупинське», ВАТ «Винрозсадник», фермерське господарство «Січ».

Крім цього, в місті працюють автотранспортні підприємства: ВАТ «Цюрупинськавтотранс», Дочірнє підприємство «СІПІ-авто», СП «Ямак», які здійснюють пасажирські перевезення по 4 маршрутах міста.

Працює лікарня на 280 ліжок, обласна фізіопульмонологічна лікарня на 80 ліжок, стоматологічна поліклініка, санітарно-епідеміологічна станція, будинок-інтернат для людей похилого віку та інвалідів.

Наразі діти здобувають освіту в гімназії, загальноосвітніх школах №№ 2 та 4, у місті працює інтернат для дітей-інвалідів, спеціалізована загальноосвітня школа-інтернат, професійний ліцей.

Є районний краєзнавчий музей, в експозиційних залах якого можна побачити розвиток нашого міста від давнини до сучасності, познайомитися з різноманітними виставками – відомого скульптора Вадима Федоровича, виробами з бісеру, дитячими художніми картинами, саморобними ляльками, картинами місцевого художника В. Бережка, роботами жителя Цюрупинська Ампілова, дітей-інвалідів школи-інтернату, різьбою по дереву.

У місті продовжує роботу зразкова музична школа, працюють бібліотеки для дітей та дорослих. Функціонують стадіон, 17 спортивних майданчиків для ігрових видів спорту, 6 спортивних майданчиків з тренажерним обладнанням, 7 спортивних залів, тенісний корт, 6 приміщень з тренажерами, 3 спортивні школи. Дитячо-юнацька спортивна школа виховала трьох майстрів спорту міжнародного класу, більше 50-ти майстрів спорту та понад трьохсот кандидатів у майстри спорту.

На території Цюрупинська діє три православних церкви: Свята Введенська, Свята Георгіївська та Святої Ніни на території колишнього монастиря. Нечисленна католицька громада, автокефальна православна церква та ще декілька релігійних громад інших конфесій.

У Цюрупинську народилися та мешкали: Піроцький Федір Аполлонович – винахідник першого електричного трамваю; Цюрупа Олександр Дмитрович – партійний та державний діяч; Матвеев Іван Іванович – воєнний діяч, командарм Таманської армії; Куліш Микола Гурович – письменник, драматург; Михайлів Юхим Спиридонович – художник-символіст; Шаталов Анатолій Степанович – скульптор; Матвеев Євген Семенович – народний артист Радянського Союзу; Балашов Лука Лукич – конструктор космічних систем; Кудієвський Костянтин Гнатович – письменник-мариніст.

На території міськради знаходяться пам'ятки історії та культури: пам'ятка історії та археології – Олешківська Січ; пам'ятник В. І. Леніну; пам'ятник О. Д. Цюрупі; пам'ятник М. Г. Кулішу; пам'ятник Т. Г. Шевченку; меморіал Слави; братська могила на Центральному кладовищі та ін.

Познайомитись з нашим містом, його історією вам допоможе туристичний маршрут, у який входить:

- екскурсія-огляд експозицій Цюрупинського районного краєзнавчого музею;
- огляд розписної хати Поліни Райко – типового зразка наївного мистецтва. Народилася Поліна Райко в Цюрупинську, почала розписувати оселю, коли їй було 70 років. Переступивши поріг оселі, відразу опиняєшся у казці, в розписах квітів, безлічі птахів і ангелів, «леопардів», білосніжних лебедів, Христа і Богородиці з немовлям та ін.;

- після цього туристи відвідують храм, у якому знаходиться рака з мощами Святої Блаженної Домніки Олешківської;
- далі – подорож до Олешківської пустелі і огляд місця знаходження та пам'ятного знака Олешківської Січі».

Олег Бажан, заступник головного редактора журналу «Краєзнавство», старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, кандидат історичних наук, доцент, виступив з темою «Олешківська Січ: історичні міфи і перспективи» і, зокрема, сказав: «Національна спілка краєзнавців України в своїй діяльності значну увагу приділяє пам'яткоохоронній справі. Варто згадати, що краєзнавці України беруть активну участь у підготовці проекту державної ваги багатотомного видання «Звід пам'яток історії та культури України», проводять велику науково-дослідницьку та популяризаторську роботу з питань вивчення історико-культурної спадщини України. Традиційними стали щорічні науково-краєзнавчі експедиції, де об'єднуються науковці та громадськість навколо проблем збереження культурного надбання українського народу. Такі акції відбулися на Полтавщині, Львівщині, Дніпропетровщині, Чернігівщині й мали широкий розголос серед української спільноти.

У 2011 р. виповнюється 300 років перлині степового краю – Олешківській Січі – важливій сторінці в історії України. Національна спілка краєзнавців України з метою відродження історичної пам'яті, привернення уваги суспільства до славних сторінок української історії, формування національної гідності в молодого покоління, ініціювала проведення науково-краєзнавчого заходу, присвяченого важливій події нашого минулого. За поданням громадськості м. Цюрупинська Верховна Рада України ухвалила постанову № 8361 від 12 травня 2011 р. про відзначення 300-річчя заснування Олешківської Січі на державному рівні.

У рамках науково-краєзнавчої експедиції члени делегації відвідали о. Хортицю, Кам'янську, Олешківську козацькі Січі, провели обговорення проблем вивчення та збереження пам'яток історії українського козацтва.

Науковці, дослідники козацтва – музеєзнавці та краєзнавці – наголосили на необхідності охорони історичної пам'ятки «Олешківська Січ» та популяризації козацької доби в сучасному суспільстві. У зв'язку із цим пропонується:

1. Національній спілці краєзнавців України спільно з Національним заповідником «Хортиця» та Інститутом козацтва Інституту історії України НАН України з метою широкої популяризації історії українського козацтва розробити та ініціювати перед вищими органами державної влади України Державну програму «Часи козацькі – Січі Запорозькі», куди включити наукове вивчення та публікацію джерельної бази з проблеми козакознавства, збереження та музеєфікацію пам'яток козацької історії та заходи із залучення української громадськості до історичного минулого, пов'язаного з героїчними сторінками козацької доби.

2. Президії правління НСКУ звернутися до органів місцевої влади м. Цюрупинська про сприяння у відповідності до Закону України «Про охорону культурної спадщини України» (ст. 23, 25, 26-30) територіального оформлення історичних меж «Олешківської Січі», встановлення охоронних дощок та знаків культурних об'єктів («цитадель», «козацька дорoga», «козацькі табори» та ін.) в охоронній зоні та внесення їх до Реєстру культурної спадщини краю.

3. Президії правління НСКУ спільно з керівництвом Національного заповідника «Хортиця» запропонувати Міністерству культури України та Херсонській обласній державній адміністрації з метою формування цілісного комплексу збережених козацьких Січей та з врахуванням високого наукового потенціалу та використання багатого дослідницького досвіду фахівців Хортицької та Кам'янської Січей, приєднати «Олешківську Січ» до Національного заповідника «Хортиця» на правах філії.

4. Закликати органи місцевої влади м. Цюрупинська проводити археологічні дослідження та музеєфікацію історичної пам'ятки «Олешківська Січ» лише силами спеціалістів в галузі археології та збереження культурної спадщини.

5. Правлінню Херсонської обласної організації НСКУ спільно з органами місцевої влади м. Цюрупинська та Херсонським краєзнавчим музеєм з метою популяризації історії українського козацтва серед туристів регіону розробити план рекреаційних заходів щодо впорядкування історичної місцевості і включення її до туристичних маршрутів області.

6. Порухити питання перед вищими органами влади України щодо перейменування м. Цюрупинська, зокрема, спрощення процедури повернення місту його історичної назви з часів Київської Русі – Олешки.

7. Через засоби масової інформації активно висвітлювати події, пов'язані з дослідженням та збереженням історичних пам'яток українського козацтва».

Обговорення теми Олешківської Січі, як історико-культурного об'єкта, продовжив **Ігор Симоненко**, кандидат історичних наук, виступом «Олешківська Січ між науковими дослідженнями: збереження пам'ятки»: «Сучасний стан пам'ятки є непривабливим. Місцевість являє собою порослу бур'янами пласку лугову ділянку, обмежену ґрунтовими дорогами та колишніми залізничними гілками в оточенні промислових об'єктів.

Науковий потенціал Олешківської Січі безумовно є. Це підтверджується матеріалом, отриманим після археологічних розвідок та розкопок (відносно незначних за обсягом).

Туристичний потенціал Олешківської Січі має певні позитивні та негативні риси.

Очікувана кількість майбутніх знахідок може бути достатньою для створення окремого музею (або філії районного музею м. Цюрупинська). Територія розташування решток Січі знаходиться поблизу р. Конки, частина узбережжя якої може бути перетворена на рекреаційну зону та зону відпочинку.

Головним негативним фактором, що впливає на розвиток місцевості колишньої Олешківської Січі, є оточення: занедбана промислова зона колишнього ЦБК. Упорядкування навколишньої території може бути дуже затратним. Для цього необхідна підтримка центральних органів влади.

Пам'яткоохоронне питання. Специфіка цього історичного об'єкта полягає в тому, що після повномасштабних археологічних досліджень пам'ятка буде знищена. Неможливо буде музеєфікувати окремі споруди, лише їх окремі частини та речові знахідки. Тобто, можливе лише новітнє відтворення певних будівель (куреня, майстерень тощо). Крім того, ця територія в будь-якому разі залишиться меморіальним місцем, на якому можна буде проводити свята, фестивалі та інші

масові заходи. До цього можна додати і зведення музейної споруди (сезонного павільйону або окремого будинку)».

Ольга Лаухіна, директор Цюрупинської гімназії, представила учасникам засідання бібліотечного клубу відеоряд «Навчальний заклад духовного, інтелектуального і фізичного розвитку дитини». Коментуючи його, розповіла про історію гімназії, її першого будинку, викладачів і випускників у різні періоди, про відомих не тільки в Україні, а й далеко за її межами, колишніх учнів гімназії, які власною працею прославили свою малу батьківщину.

У процесі підготовки заходу співробітники бібліотеки отримали велику моральну підтримку від Міжнародної громадської організації «Земляцтво Херсонщини» і, зокрема, її президента **Миколи Рожка**. На засіданні бібліотечного клубу виступила член Ради Земляцтва, редактор відділу культури журналу «Жінка» **Ніка Крижанівська**. У своєму виступі вона згадала про цюрупинчанок, які своєю працею та духовністю перетворюють життя в рідному місті на краще. Відзначила, що жіноцтво Цюрупинська трудилося на озелененні піщаних ґрунтів Цюрупинської пустелі, що загрожує місту своїми рухомими пісками. Розповіла про жінок, які присвятили своє життя служінню Богові, серед них блаженна Домніка Олешківська, яка мала незвичайні здібності провидіння.

Спеціально до заходу була підготовлена книжкова виставка, присвячена місту Цюрупинську за назвою «Місто Цюрупинськ Херсонської області у виданнях ДНАББ ім. В. Г. Заболотного», яка була презентована **Дмитром Мироненко**, бібліографом I категорії, в.о. завідувача відділу ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

Із загальними відомостями про Цюрупинськ можна було познайомитися на сторінках довідника «Міста України». Зокрема, там йдеться про дату заснування міста (1084 р.), площу (60,5 км²) й кількість населення (24 011 осіб).

Історію становлення герба міста відображено у виданні А. Б. Гречили «Герби міст України: (XIV – першої пол. XX ст.)», у якому описано кілька історичних варіантів. Наприклад, герб 1844 р.: у червоному полі річковий бог із золотим скіпетром спирається на перекинуту амфору, з якої тече срібна вода; герб 1893 р.: у синьому полі срібний запорозький корабель.

У книзі Ю. М. Кругляка «Ім'я вашого міста» йдеться про походження назви міста. Згідно з нею, першу назву Олешки виводять від слова «олъха» й перекладають як «лісова країна». Місто називалося Олешками через розташування в пониззі Дніпра великої кількості Олешківських пісків. У 1928 р. Олешки перейменовано на честь партійного і державного діяча О. Д. Цюрупи.

У «Географічній енциклопедії України» вміщено відомості про загальні природно-кліматичні особливості Цюрупинська. Місто розташоване на лівому березі Кінки (рукав Дніпра). Поверхня міста плоска. Пересічна температура січня -3,0°С, липня +23,0°С. Опадів випадає 370 мм на рік. Площа зелених насаджень – 637,6 га.

У фундаментальному виданні «Історія міст і сіл Української РСР. Т. Херсонська область» Розглянуто історію Цюрупинська. Уперше поселення згадується в 1084 р. як град Олешша, у якому князь Давид «захопив греків і забрав у них все майно». Оскільки це шкодило русько-візантійській торгівлі, князь Всеволод мусив надати князеві-ізою Давидові Дорогобуж.

У путівнику «Путешествие по Херсонщине» наведено припущення про оleshківське походження відомого військового діяча Аттілу. Одним з ареалів проживання гунів наприкінці IV – на початку V ст., ймовірно, були землі сучасних Цюрупинського й Голопристанського районів Херсонської обл. Можливо, що саме тут і народився володар гунів, видатний полководець, державний діяч Аттіла.

Після монголо-татарської навали й оселення татар у Причорномор'ї Оleshки занепали. Подальші відомості про місто, згідно з «Історією міст і сіл Української РСР. Т. Херсонська область», пов'язані з тим, що після зруйнування Бутурлінім і Скоропадським Кам'янської Січі запорозькі козаки приєдналися в 1708 р. до І. Мазепи й разом з ним покинули Україну. У 1709 р. загопи Яковлева знищили Чортотлицьку Січ. У 1711 р. запорозькі низові козаки на чолі з кошовим отаманом Запорозької Січі Костем Гордієнком (?-1733) рушили на південь. Вони оселилися на території Кримського ханату, заклавши під протекцією турецького султана кіш нижче впадіння в Дніпро р. Інгульця – в м. Оleshках. Кость Гордієнко протягом 1711–1728 рр. був кошовим отаманом Оleshківської Січі.

У збірнику наукових статей «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» вміщено інформацію про відносини оleshківців з мешканцями Російської імперії. Російська влада забороняла козакам з Оleshківської Січі перетинати державний кордон, мотивуючи це тим, що вони прибічники покійного Мазепи й водночас турецькі піддані. Проте низові козаки долали цю заборону. Час від часу російські військові затримували й заарештовували на кордоні запорожців.

У путівнику «Путешествие по Херсонщине» вміщено фрагмент діорами із Цюрупинського краєзнавчого музею, на якій зображено панораму Оleshківської Січі. За свідченнями очевидців, Оleshківська Січ мала лише 2 десятини (трошки більше 2 га) землі й мала вигляд правильного чотирикутника з валами до двох аршин (близько 1,42 м) заввишки з редурами й воротами в північній частині.

У травні 1728 р., коли на відновлене гетьманство був обраний авторитетний серед запорожців Данило Апостол, в Оleshківській Січі стався своєрідний збройний переворот. Прихильники російського протекторату розгромили курені опонентів, скинули з кошівства мазепинця Костя Гордієнка і, забравши військові клейноди, рушили на човнах угору по Дніпру, де зупинилися на р. Кам'янці поблизу сучасного с. Мілове Бериславського р-ну Херсонської обл.

На місці Оleshківської Січі встановлено пам'ятний знак.

Присутні на засіданні бібліотечного клубу стали учасниками творчої лабораторії фольклорного співу Херсонщини у виконанні Народного фольклорного колективу «Золоте гроно» з міста Цюрупинська (тріо виконавців у складі **Надії Усенко, Тетяни Гурін, Варвари Долганової**, керівник **Наталія Ремішевська**, заслужений працівник культури України, директор Цюрупинського будинку культури).

У 2011 р. Народний фольклорний колектив «Золоте гроно» став переможцем третього Всеукраїнського фестивалю автентичних творів імені Гната Танцюри – Національного фестивалю-конкурсу автентичного співу, який проходить один раз на п'ять років. Фестиваль проходить у Сорочинцях, де колектив «Золоте гроно» отримав Гран-прі. Журі фестивалю було вражене співом цюрупинського колективу і прийняло рішення залишити назавжди в колективі «Золоте гроно»

перехідний кубок-приз, а також створити творчу експедицію фахівців-дослідників на Цюрупинщину з метою вивчення автентичного пісенного матеріалу для подальшого використання його в роботі навчальних закладів.

У виконанні тріо фольклорного колективу прозвучали автентичні твори: «Не видно Олешок, видно тільки верби», «Летіла зозуля, край бережка сіла», «Із-за гори вітрець повіває», «Зійшла чорна хмара», «Моє рідне село», «А вже вечір той, та й повечоріло» та ін.

Виконані твори дозволили учасникам заходу доторкнутися до унікальної автентичної пісні Херсонщини, відчуті через неї силу і велич українського народу.

Інна Дорофієнко, головний художник-реставратор корпорації «Укрреставрація», заслужений художник України зазначила, що виконані пісні повинні бути почуті в усіх куточках України, тому що вони несуть у собі високу культуру і духовність української нації.

Завершуючи засідання бібліотечного клубу, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного **Галина Войцехівська** підкреслила, що соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», що реалізовується бібліотекою, формує громадську думку в напрямку збереження культурної спадщини українського народу, носіями якого, здебільшого, є жителі саме малих міст. Прикладом цьому може служити м. Цюрупинськ Херсонської обл.

Історія малих міст України: місто Ічня Чернігівської області

25 жовтня 2011 р. в читальній залі бібліотеки відбулося шістнадцяте засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Ічній Чернігівської обл. в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України».

Відкрила засідання бібліотечного клубу **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, яка, зокрема, зазначила: «Соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України», завданням якого є привернення уваги громадськості до вивчення історії малих міст і містечок, їх культури, архітектурних пам'яток, розвитку регіонального краєзнавства, збереження культурного надбання держави, завдяки активній участі владних структур, науковців та громадськості продовжує реалізовуватися. У форматі бібліотечного клубу проведено засідання, присвячені містам Бару Вінницької області, Хотину Чернівецької області, Глухову Сумської області, Збаражу Тернопільської області, Корсуню-Шевченківському Черкаській області, Галичу Івано-Франківської області, Судаку Автономної Республіки Крим, Змієву Харківської області, Жовкві Львівської області, Гадячу Полтавської області, Очакову Миколаївської області, Волновасі Донецької області, Овручу Житомирської області, Сваляві Закарпатської області, Цюрупинську Херсонської області (з матеріалами про ці заходи можна ознайомитися на сайті бібліотеки). У процесі реалізації проекту досліджується і представляється на засіданнях бібліотечного клубу по одному місту з кожної області України. Проект завершиться виданням серії фундаментальних бібліографічних покажчиків з історії малих міст України на базі фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного».

Директор бібліотеки нагадала, що ічнянська земля – це земля, від якої черпали насагу не одне покоління ічнянців, яка надихала їх берегти впродовж віків свою самобутність і гідність.

Голова Ічнянської РДА **Сергій Рубашка** охарактеризував очолюваний ним район. Зокрема він зазначив, що Ічнянщина – край мальовничих природних ландшафтів, гостинних, талановитих і працьовитих людей. Ічнянці – горді та самодостатні, успадкувавши від дідів-прадідів господарську мудрість і хліборобський талант, ніколи не дозволяють собі лінощів і, не втрачаючи оптимізму, працюють на совість.

Сьогодні Ічнянщина посідає одне з перших місць в області з виробництва промислової продукції, є постійним лідером з виробництва сільськогосподарської продукції. Край інвестиційно привабливий: родючі землі, потенціал промислових підприємств, туристичні ресурси. На Ічнянщині найбільше у світі родовище бішофиту, є поклади нафти, газу, піску, глини, торфу, прекрасні термальні та мінеральні води.

Промисловість базується на переробних підприємствах ВАТ «Ічнянський молочно-консервний комбінат», який готує до запуску нові надсучасні виробничі потужності, ВАТ «Ічнянський завод сухого молока та масла», державне підприємство «Ічнянський спиртозавод». Їх продукція сертифікована і відповідає міжнародним стандартам. Експортується до Сполучених Штатів Америки, Ізраїлю, Філіппін, Польщі, Словачії, Латвії, Литви, Казахстану, Молдови, Грузії, Вірменії, Таджикистану та інших країн СНД.

Протягом останніх трьох років Ічнянський район за показниками виробництва сільськогосподарської продукції входить до трійки кращих районів області. Сільськими трудівниками вирощуються хороші врожаї й одержуються високі надії молока, впроваджуються нові технології і високоефективні сорти сільськогосподарських культур, будуються сучасні молочнотоварні комплекси.

Доповідач не оминув увагою і розвиток туристичної галузі на Ічнянщині, яка базується на історичних та культурних пам'ятках, якими ічнянці пишаються – це Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» із чудовим палацом у романтичному стилі та величним парком, який став одним з найкращих та найбільших зелених куточків Європи. У його альбомі для гостей понад 600 автографів видатних людей культури і мистецтва, що знаходили тут гостинність господарів-меценатів Тарновських і натхнення від величної краси природи та архітектури. Качанівський палацово-парковий ансамбль включено до Державного реєстру національного культурного надбання та до національної системи туристичного маршруту «Намісто Славутича».

Ічнянський національний природний парк за своїм природним потенціалом не має альтернативи в північному районі Лівобережного лісостепу і характеризується великою екологічною цінністю. Рослини парку вражають своїм видовим багатством та створюють неповторні мальовничі ландшафти. Представлені комбінації різноманітних порід дерев, кущів, рослинності в інших регіонах України більше ніде не зустрічаються. Річки Удай та Іченька утворюють водно-болотні ландшафти з очеретами, бісером рясок та чарівними квітами латаття, які є окрасою водоймищ парку.

Перлина садово-паркового мистецтва, неперевершений зразок ландшафтного будівництва, що за своєю красою не має собі рівних серед парків Середньої Європи – Державний дендрологічний парк «Тростянець», який є унікальною колекцією паркових картин та надзвичайних за виразністю

мальовничих пейзажів. Завдяки вдалому поєднанню води, зелених насаджень, архітектурних форм, створеному гористому рельєфу, парк постає гармонійним, цілісним та надзвичайно привабливим будь-якої пори року. У Тростянці проглядаються і Швейцарські ущелини, і профіль Альп, і сонячні галявини, і багатотіпові дерева-велетні, що вдивляються у глибочинь ставків.

Краса природи і природна обдарованість ічнянського люду дали світу велику кількість видатних і талановитих людей, які творили і творять славу України і своєї малої батьківщини. Земля Ічнянська зростила скульптора зі світовим ім'ям Івана Петровича Мартоса, який увічнив себе пам'ятниками Мініну і Пожарському в Москві, Дюку Рішельє в Одесі, Михайлу Ломоносову в Архангельську, фундаторів української літератури Степана Васильченка та Анатолія Дрофана, полум'яних поетів Василя Чумака, Григорія Коваля з Ічні, Івана Цинковського з Парафіївки, Олексія Шевченка з Грабова, видатного українського композитора Левка Миколайовича Ревуцького з Іржавця, творця восьмого дива світу – Тростянецького дендрологічного парку Івана Михайловича Скоропадського, художників Василя Штернберга і Петра Басанця – академіка живопису, одне з полотен якого «Україна духовна» і сьогодні експонується в Маріїнському палаці, народного артиста України, неперевершеного соліста української опери Валерія Буймистера, народну артистку України Валентину Пархоменко та багатьох інших видатних людей, які примножували славу і велич України не тільки на культурній ниві, а й у науково-виробничій, технічній, медичній галузях.

Прославляли Ічнянську землю найвідоміші творчі постаті, які були в захваті від її краси, простоти і величі – Великий Кобзар Тарас Шевченко, письменник-гуманіст Микола Гоголь, композитор Михайло Глінка, художники Ілля Рєпін та Микола Ге».

Мер міста Ічні **Григорій Герасименко** розпочав свій виступ рядками з пісні «Ічня історична», які написала прекрасна поетеса, активний член Ічнянського відділення Чернігівського земляцтва в місті Києві Ольга Штепа:

На орбіті століть, поміж зорями,
У безмежжі святої Галактики,
На землі пролітає нескорена
Наша Ічня малесеньким клаптиком.
Хоч татарською назвою зрошена,
Ічня мовою предків засіяна,
Загартована, хрещена, прощена
І воскресла, піснями оспівана.

Однією з найгрунтовніших робіт про м. Ічню та Ічнянський край безперечно є книга історика-пошуковця, уродженця Ічні, почесного громадянина міста Балабая Володимира Івановича «На землі Ічнянській», яка побачила світ у 2004 р.

В історії виникнення перших поселень на наших землях відсутні документальні підтвердження, описи тогочасних подій. Тому першоджерелами для визначення віку нашого міста у першу чергу послужили матеріали археологічних розкопок та народні перекази. На думку вчених археологів, виявлені на території району могильники датувалися II–IV ст. н. е., а монети, знайдені тут, – I–III ст. н. е. Можна зробити висновок, що на початку нової ери у верхів'ї річки Іченька

розміщувалося поселення стародавніх мешканців (безперечно, ця річка такої назви на той час не мала). Ким же були наші предки? Перші поселення, що віднайдені на Ічнянщині, відносяться до епохи неоліту й енеоліту. Стоянки цього періоду виявлено поблизу села Гужівка, що біля Ічні.

Згодом на українські землі приходять кочівники. Першими з них були киммерійці, що належали до іраномовних груп населення (саме вони вперше опанували технологію виробництва заліза з болотних руд). Наприкінці VII ст. до н. е. киммерійців витіснили скіфи й утворили велике об'єднання племен під назвою Скіфія. Скіфи були спадкоємцями стародавніх цивілізацій, мали свою міфологію й віру. Вони дуже шанобливо ставилися до могил прашчурів, їхня віра в потойбічне життя зумовила складний поховальний звичай. І сьогодні скіфські кургани на території України постають символами колишньої могутності. Залишки таких курганів є і у нас. У III ст. до н. е. скіфів витіснили сармати, на зміну яким згодом прийшли племена готів і гунів.

Із середини VII ст. утверджується східнослов'янська державність. Найбільшими з племен були поляни, древляни, сіверяни. Створюється культура, яка стала першоосновою духовного розвитку майбутньої України. Ранні слов'яни селилися здебільшого на берегах річок та озер. Характерною прикметою краєвиду того часу були безкрайні, ніким не рубані, ліси, які межували з таким же безкрайнім степом. Але спокійному життю у цьому благодатному краї слов'янам заважали постійні напади з боку сусідніх кочових племен, що стало однією з основних причин об'єднання їхніх територій у VII–IX ст. навколо міста Києва у Давньоруську державу під назвою Київська Русь. Південно-східну частину Київської Русі займала Переяславська земля, до складу якої входили території на яких розташована сучасна Ічнянщина. Відомо, що в дотатарські часи Ічня була невеличким поселенням і мала слов'янську назву «Яськове». У XIII ст. під час завойовницьких походів, полчища Батієвого племені з'явилися на землях, що нині зветься Ічнянським краєм. Передові загони монголо-татарських завойовників після довгих переходів шукали зручного місця для перепочинку воїнів, поповнення припасів. Таким місце вибрали у верхів'ї невеликої, але повноводної, річки, де завдяки буйній рослинності та багатій фауні було вдосталь провіанту – «Ічень», що в перекладі з татарського означає «водопій». Саме з того часу річка і поселення на її берегах отримали свої назви.

Але є інша версія виникнення назви міста. Прибічники проукраїнської культури доводять, що ці назви мають санскритське прочитання фонемі «іч» – «володіти чим-небудь», «належати комусь» і що «Ічня» від початку стародавнє українське слово, яке через тисячоліття втратило первинне значення. Проукраїнською мовою, яку нам доносить санскрит, воно означає – «володіння». Обидві версії мають право на існування.

Тривалиц час точилися дебати щодо того, який рік вважати роком заснування міста. 29 липня 2004 р. ухвалено рішення, яким роком заснування міста визначено вважати 1240 р., коли монголо-татари, за однією з версій, покидали наш край, залишивши нам таку звичну і рідну назву Ічня, хоч фактичне заснування нашого міста, як ми бачимо, має значно глибше коріння.

До XVI ст. м. Ічня залишалось малонаселеним, про нього не згадується в жодному документі тих часів. Перші відомості про Ічню залишив у 1609 р.

священик Ф. Яжевський, який зазначав, що Ічня на той час розміщувалася лише на правому березі. Лівий берег був укритий густим лісом. Над річкою височіла чотирикутна дерев'яна фортеця, яка мала форму чотирикутника з майже рівними сторонами. На розлогому земляному валу стояв дерев'яний палісад з товстих дубових колод. По кутах чотири дерев'яні вежі, на кожному боці дерев'яні важкі ворота. Укріплена частина називалася «городом», а та, що була поза валом, – містечком.

XVII ст. стає початком економічного піднесення міста. Уже в сорокових роках у місті налічується 1494 двори та 10453 чоловіки населення. У цей час в Ічні заявляються козацькі формування. В 1648 р. Ічня мала свій полк, а з 1649 р. – сотню Прилуцького полку. Козацька доба Ічні того часу була відносно недовгою, але яскравою, і закінчилася ліквідацією гетьманства в 1764 р. Тоді ж перестали існувати збройні сили, хоча поділ на полки і сотні ще залишався (повністю полки було розформовано в 1791 р.).

Швидкому економічному зростанню сприяло вигідне географічне розташування міста: через Ічню проходили стовбові дороги Стародуб–Прилуки, Київ–Ромни, що сприяло швидкому розвитку торгівлі та ремісництва. Ічня починає славитися гончарством, ковальством, бондарними справами. Ічнянські зелені кахлі здобувають визнання далеко за межами міста. Швидко розвивається винокуріння. У 1780 р. в місті було 123 винокурні. Але головним заняттям все ж таки залишалося землеробство.

У 1770–1780 рр. Ічня за кількістю населення обійшла Бахмач, Сосницю, Городню, Борзну, Новгород–Сіверський. На розвиток регіону негативно вплинуло сильне покріпачення ічнянців, воно стримало розвиток капіталізації регіону і стало причиною відставання від сусідів в економічному розвитку. Та навіть у цей період на початку XIX ст. на території Жадьківки поміщиком Галаганом побудовано суконну фабрику, а в сорокових роках тут же зведено цукровий завод. На Ічнянщині з'являється родина Маслових. З її появою розпочинається новий період економічного відродження регіону. Як згадує В. І. Балабай у своїй книзі «На землі Ічнянській», після 1861 р. в Ічні відкрили миловарний завод Маслової Ганни Іванівни. Згодом сім'я Маслових відкрила воскобійню, а пізніше, у 1885 р., і спиртовий завод.

Вік Маслової Івана Васильовича був недовгим, але плідним і насиченим. За 48 років він збудував і запустив три заводи, один з яких – спиртовий – і нині діє як державне підприємство. У роки Голодомору саме завдяки цьому заводу багато ічнянців врятовано від голодної смерті.

Сам Іван Васильович був похований на одному із цвинтарів міста. Зараз на місці тодішнього кладовища буяє парк, влаштований меморіал Слави та пам'ятний знак жертвам Голодомору.

Пам'ятник Івану Васильовичу Маслової, збережений сім'єю Гужовських, викуплений приватним підприємцем Брусенком, установлений і освячений на території Воскресенської церкви в м. Ічні у 2008 р.

Своєрідною для ічнянців була радянська доба. На цей період припали і революція, і війни, і голодомори, і чорнобильська трагедія. Проте в цей же період відмічався стрімкий розвиток сільськогосподарського та промислового виробництва, цій епосі притаманний дух патріотизму, вірності своїй землі, самопожертви.

З початку виникнення місто було полковим і сотенним містечком, з 1923 р. – це селище міського типу, а з 1957 р. Ічня – місто районного значення. Нині в місті мешкає 12689 чоловік. В останні роки намітилася позитивна тенденція щодо збільшення народжуваності. Зараз місто має свій відповідний статус і свою атрибутику.

20 липня 2007 р. рішенням дванадцятої сесії Ічнянської міської ради п'ятого скликання затверджено Статут Ічнянської міської територіальної громади. Громада має свій герб, прапор і гімн. В основу сучасного герба м. Ічні покладено проект, розроблений головою Українського Геральдичного Товариства А. Б. Гречилом. У розробці проекту він спирався на зображення на печатці Ічні 1678 р. У центрі в картуші розміщувався чотирикінцевий хрест і шестипроменева, з гострими кутами, зірка та літери МПІ, що означало – міська печатка Ічні. Були й інші версії проекту герба, більш осучаснені, зі знаками, що підкреслювали високу культуру краю: хліб і сіль на рушникові, розгорнута книга, чорнильниця та перо. Але Ічнянська міська рада на сьомій сесії затвердила саме такий герб, на якому зверху зображена корона, під нею картуш, у ньому щит золотого кольору, на якому темно-синій чотирикінцевий хрест та пурпурова шестикутна гостро-променева зірка. Корона засвідчує міський статус: Хрест і зірка є християнськими емблемами і символізують прадідівські традиції православ'я, а також минуле Ічні як полкового та сотенного містечка; золотий колір щита символізує багатство і щедрість ічнянських нив, великодушність, радість, достаток мешканців міста; темно-синій колір хреста означає вірність, чесність, бездоганність та чесноту. Елементи міського герба знайшли відображення на міському прапорі. За основу прапора взято триколірне полотнище. Верхня частина полотнища пурпурового кольору у вигляді прямокутного трикутника означає приналежність ічнянців до козацького роду; середня частина у вигляді рівнобедреного трикутника жовтого кольору свідчить про сонячне сяйво, що світить з гори і несе божу благодать та щедрість і багатство земель ічнянських; нижня – блакитна частина полотнища у вигляді прямокутного трикутника – блакитна синява чистого безхмарного неба над нашою землею; хрест і зірка аналогічні тим, що на гербі».

На заході виступила **Борщенко Вікторія Володимирівна**, директор Ічнянського краєзнавчого музею: «Біля витоків створення в 1961 р. краєзнавчого музею в м. Ічні стояли Бутко Микола Павлович та Балабай Володимир Іванович, їхні учні та значна кількість небайдужих людей. Розпочалося все з розташування його в приміщенні колишньої синагоги, яка розміщувалась тут до революції 1917 р. У радянські часи в цьому будинку знаходилася восьмирічна школа № 2, а з 1978 р. тут розташовується Ічнянський районний краєзнавчий музей. Музей нараховує близько 5,0 тис. експонатів основного фонду та 4,0 тис. науково-допоміжного фонду. У 1968 р. Ічнянському музею присвоєно звання народного.

У музеї є низка цікавих колекцій художніх полотен П. Басанця, В. Швидченка, Р. Роцака; колекції гончарних кахлів місцевих майстрів, одягу, старовинних побутових речей, ікон, українських вишитих сорочок, рушників, виробів ткацтва, різьби по дереву та інших цікавих експонатів. Це історія в документах і фактах про відомих і видатних людей – ветеранів і героїв війни та праці, діячів

культури, освіти, медицини, учених різних галузей науки й техніки. Музей бере активну участь у культурологічному житті міста та району.

До 180-ї річниці з дня народження російського художника Миколи Миколайовича Ге, який майже двадцять років свого життя провів на Ічнянщині, відкрили новий художній відділ музею – музей художника М. Ге, у якому представлені матеріали про життя і творчість художника. Також є мрія створити музейні кімнати сучасним відомим художникам України – П. Басанцю, В. Швидченку, Ю. Борщу.

У період феодалної роздробленості через територію Ічнянщини проходила укріплена земляними валами лінія, яка служила кордоном між Переяславським та Чернігівським князівствами та захистом від половців.

У середині XIV ст. Ічня була захоплена Литовською державою і належала магнатам Глинським, а після об'єднання Литви з Польщею лівобережними землями почали розпоряджатися польські королі. Так, у 1578 р. король Стефан Баторій віддав ці землі шляхтичу Байбузі. Проте через п'ять років староста канівський і черкаський Олександр Вишневецький силою приєднав їх до своїх володінь.

Розташована майже на околиці Польсько-Литовської держави, по сусідству з небезпечним степом, Ічня протягом XV–XVI ст. залишалася малонаселеною і про неї не згадувалося в жодному документі тих часів.

Перші відомості про Ічню залишив священник Ф. Яжевський, який прибув з Галичини в 1609 р. і служив при храмі Пресвятої Трійці. З його особистих записів дізнаємося, що Ічня тоді розміщувалася лише на правому березі річки, а лівий був укритий густим лісом. Фортеця мала форму чотирикутника з майже рівними сторонами. На земляному валу – дубовий частокіл, по кутах – дерев'яні вежі з бійницями. Відповідно до сторін горизонту – дерев'яні важкі ворота. Усе це оточував рів, заповнений водою.

Поступово фортеця змицнювалась. У XVII ст. це був замок-фортеця.

Значне економічне піднесення Ічні в 30-40-х рр. XVII ст. було результатом колонізації польським урядом Лівобережної України. Зробивши Прилуки та Лубни центральними осередками своїх володінь, Ярема Вишневецький теж посилює колонізацію цих земель. Рух шляхом Київ–Ромни, що проходив через Ічню, ставав інтенсивнішим, що сприяло переселенню людей з Волині, Поділля та інших західних областей. Вони знаходили тут родючі землі, багаті на рибу річки та озера, повні дичини ліси, бортні та інші дари природи. Повноводна річка Іченька була зручним місцем для будівництва водяних млинів, яких у 1640 р. було три.

У 1640-х рр. в Ічні налічувалось 1494 двори й 10453 мешканці. У цей час швидко розвивається торгівля, ремесла, сільське господарство. Є відомості, що ічнянські купці торгували дьогтем у російських містах. У прибутковій книзі Курської митниці записано: «Іноземець г. Ічні Василь Іванов явив на 6 возах 16 бочок дьогтю. Взято мито 14 рублів, 16 алтин, 2 деньги». З книжок видно, що через Курську митницю і раніше переїздило чимало купців з Ічні. Посилювався товарообмін між містечками Прилуки, Ніжин, Конотоп, Івангород.

Проте феодалний гніт гальмував подальший розвиток економіки. В умовах постійної загрози з боку зовнішніх та внутрішніх ворогів більшість населення Ічні були вільними покозаченими і володіли зброєю.

Перед початком Національно-визвольної війни 1648-1654 рр. Ічня стала центром окремого козачого полку, який підпорядковувався польському королю і ніс сторожову службу в прикордонній зоні. У 1648 р. полк перейшов на бік повсталого народу й у складі військ Б. Хмельницького брав участь у поході на Захід, в осаді м. Львова і в битві під Зборовом.

Після короткого піднесення національно-визвольної боротьби настали часи руйни, братовбивча війна, безперервні напади татар, турків, поляків, що підривали економіку країни і вели до скорочення населення, зростаючий класовий гніт примушував бідноту рятуватися втечею. У 1740 р. в Ічні виявилось біля 100 пустих дворів, власники яких утекли. Жалюгідний стан Ічнянської фортеці є яскравим підтвердженням політико-економічного життя держави у ті роки.

У 1739 р., у зв'язку із загрозою татарського вторгнення в Україну, російське командування дало розпорядження перевірити стан укріплень у містечках. Те, що побачив перевіряючий офіцер в Ічні, було жахливим. Земляний вал у багатьох місцях обвалився, дороги через нього не прокладені, рів обмілів, а місцями зовсім засипався; дощата покрівля на кутніх вежах згнила, ворота також згнили і подекуди зовсім зникли. За такий стан фортеці ічнянська старшина була оштрафована. Проте козацьке самоврядування ще існувало і майже щороку козаки обирали своїх отаманів і міський уряд. Ічня відносилась до ратушних міст. Йшло поступове закріпачення ічнянського населення. Так, у 1748 р. 20 дворів посполитих одержав грузинський князь М. Саакадзе. Через чотири роки, у 1752 р., гетьман Кирило Розумовський віддав решту посполитих у «вічне володіння» прилуцькому полковнику Григорію Галагану, якому всього дісталось 205 дворів (132 з них займалися хліборобством, 73 – ремеслом). Одержав він і 137 спорожніх дворів.

Після запустіння в середині XVIII ст. Ічнянщина починає поступово відроджуватися. В останній чверті XVIII ст. починається економічне піднесення Ічні. Набуває розвитку винокуріння. У 1780 р. діяло 123 винокурні. На початку XIX ст. Галаган будує на хуторі Жадківці суконну фабрику. У 1833 р. на фабриці вироблено 2,5 тис. аршин сукна, частину якого купило військове відомство, а решту реалізували на ярмарку. А вже в 1848 р. у зв'язку з автоматизацією виробництва було вироблено 25 тис. аршин. На фабриці працювало 300 робітників, адміністративний апарат налічував 4 управлінці – фабрикант, майстер, писар, наглядач.

У другій половині 1840-х рр. Галаган будує в Жадківці цукровий завод, який у 1860-х рр. орендує купець Воробйов. Також Галаган будує 2 винокурні заводи, які були дуже прибутковими. Ціна горілки за відро з підвалу була 56–65 копійок. Горілку продавали в поміщицьких шинках в Ічні, Гмирянці, Заудайці.

Крім винокурних заводів Галагана, у місті діяв ще винокурний завод Саханського, а в Романівщині – Горленка. Замість 123 дрібних винокурень з'являються 4 великі.

Тоді на річці Іченьці було 6 водяних млинів, цегельний завод, миловарний завод. Розвивалися ремесла. Налічувалося 78 дворів ремісників, переважно шевців, гончарів, кравців, ткачів, бондарів, ковалів та інших. Це були хати-майстерні, які працювали переважно на ринок.

Саме на цей час припадає розвиток гончарства. Ічня здавна вважалась одним з осередків художньої кераміки Лівобережної України. Саме розписними кахлями,

посудом, глиняною іграшкою Ічня увійшла в історію світового мистецтва. З покоління до покоління передавалися вміння і досвід. Історія донесла до нас прізвища відомих ічнянських майстрів і династій Панасенків, Івашенків, Піщенків, Погорілків, Огієнка, Небрикайла, Буряка, Носка, Сукала, Шамренка, Пархоменка. З династії Піщенків, яку заснував Хома Піщенко в 1863 р., вийшов відомий на всю Україну гончар, член Спілки художників СРСР Микола Якович Піщенко. Його роботи експонувалися на багатьох виставках не тільки в Україні, але й за кордоном. Вони зберігаються, окрім Ічнянського краєзнавчого музею, в Чернігівському історичному та Київському державному музеях архітектури та побуту.

У 1780-х рр. особливо жваво розвивалася торгівля. В Ічні на той час налічувалося понад 70 торговельних точок (рибні, соляні, м'ясні, гончарні лавки та крамниці «красного» товару). Щороку відбувалося по три ярмарки (на М'ясиці, на Трійцю і на Іллю) та по три базари щотижня. На багатолюдних Ічнянських ярмарках товарообіг досягав у середині XIX ст. 40 тис. карбованців, а на початку XX ст. – 500 тис. карбованців.

Містечко відоме як хлібний ринок півдня Чернігівщини. Тут щороку збувалося близько 30 тис. четвертей хліба (1 четверть – 8 пудів). Продавалася також велика кількість худоби, особливо відзначалась Ічня продажем великої рогатої худоби та коней. У музеї є спогади одного з очевидців Троїцького ярмарку.

Самобутність, своєрідність, національний колорит ічнянських ярмарків вразили російського художника В. Штернберга, який був тут проїздом. Усе це він зобразив на своєму полотні «Ярмарок в Ічні», яке зараз знаходиться в Державному Російському музеї в Санкт-Петербурзі.

Економічному розвитку міста сприяло прокладання вузькоколіїної залізниці Крути–Ічня–Прилуки в 1894 р. та ширококоліїної Бахмач–Прилуки в 1912 р. Стала до ладу станція Ічня. На початку XX ст. в містечку налічувалося 10 дрібних заводів (винокурних, цегельних, маслоробних та інших), 14 кузень, 109 вітряків.

Особливо важливе місце в житті ічнянців займало релігійне життя.

Православна церква на Ічнянщині має давню й цікаву історію: її руйнували, вони горіли, але знову і знову підводилися з руїн і попелу, мов чарівний птах Фенікс для того, щоб людина завжди перед собою мала взірць вищих чеснот, любові, правди, самовідданості та самопожертви. Протягом багатьох століть церква жила одним життям з народом, що сприяло духовному здоров'ю нації.

В архітектурі храмів поєднується цілісність і гармонія, міць і художній смак, земне і небесне. В оздобленні бань, склепінь, вівтаря присутні Вічність, Істина, Краса. Тому й до цього часу нас хвилюють стародавні церковні споруди.

За всю історію існування Ічні в місті було 6 храмів.

До середини 1930-х рр. збереглося 4 церкви, а до наших днів залишилося дві. Найдавнішою була церква Пресвятої Трійці. У записці, закладеній поміж паперів Успенської церкви, згадується, що в 1609 р. Федір Яжевський «поступив в сан протопопа в м. Ічню ко храму, по священному імені Прісвятія Трійці». Уже тоді храм цей був досить старим. Споруджений він був з лози, обмазаний зовні і всередині глиною.

Другий храм в Ічні збудовано в першій половині XVII ст. і названо на честь святих апостолів Петра і Павла. Ця невелика дерев'яна споруда знаходилася біля

Троїцького храму (трохи північніше), замість якого її й зводили. Петропавлівська церква проіснувала півтора століття.

Дерев'яний храм Успіння Пресвятої Богородиці споруджено в 1720 р. на місці колишнього Троїцького храму, коли ще існував храм святих Апостолів. Розташовувався він на північному сході земляного замку на річці Іченьці (приблизно там, де нині відділ РАЦС та дитячий майданчик). У 1889 р. на місці дерев'яної церкви побудовано кам'яну. У 1937 р. її розібрали вщент. І, на превеликий жаль, жодної фотографії, малюнка не збереглося. Лише перекази старожилів свідчили, що церква була дуже красива.

216 років вірою і правдою служили ічнянцям всі представники династії священників Яжевських. Їхніми молитвами та стараннями споруджено церкву апостолів Петра і Павла та Успенську церкви. Останній з династії Яжевських – Павло – помер у 1825 р.

Дуже цікава історія храму Воскресіння Христового. Ще в 1649 р. тут була дерев'яна Воскресенська церква з означенням соборного храму. У цій церкві в 1663 р. частиною козацької старшини було обрано на гетьмана полковника Якіма Сомка. Але наступного дня в Ніжині на Чорній раді обрали гетьманом України Івана Брюховецького. Сомка арештували і через три дні стратили в Борзні. У цей же день спалили Воскресенську церкву в Ічні. Про ці події описує в своїй книзі «Чорна рада» Пантелеймон Куліш. Після пожежі 1663 р. знову будують нову дерев'яну Воскресенську церкву. Страшна пожежа 1801 р. знову знищує цей храм.

На пожертви прихожан нова кам'яна церква закладена в 1804 р., а освятили її в 1810 р. За архітектурою вона відноситься до візантійсько-російського стилю. Храм хрестоподібний з трьома півколами. Престолів у холодному храмі два: Воскресіння Христового і Святого великомученика Георгія. Іконостас в один ярус, чудового різьблення, позолочений. Коштував він понад 2 тис. карбованців сріблом. Представлені ікони києво-грецького та київського живопису, роботи іконописця Кулагіна.

У 1846 р. на пожертву купецької дружини Єлизавети Скопиної до холодної церкви добудовано кам'яну з двома престолами, на кошти купця третьої гільдії Василя Маслова спорудили боковий вівтар. Із західного боку теплої церкви на пожертви парафіян побудували двоповерхову кам'яну дзвіницю. Найбільший дзвін важив 267 пудів. Відливали його в 1850 р. на заводі ніжинських купців братів Чернових. З півночі й заходу церкву оточувала кам'яна огорожа, будівництво якої завершилося в 1860 р. Залишки церкви збереглися до нашого часу.

Там, де зараз розташована пожежна частина, є залишки Миколаївської церкви. Перший храм Святого Миколая споруджений у 1701 р. Кошти на будівництво цієї церкви дали житель м. Ніжина Василь Іванович Ревтюх та його дружина за відмолювання гріхів. Церква пережила чотири великі пожежі, але вціліла. У 1879 р. її перебудували – звели кам'яну п'ятикупольну церкву з дзвіницею, що збереглася до нашого часу. Саму церкву зруйнували перед Другою світовою війною. Із цегли збудували приміщення пожежної частини та розібрали для власних потреб.

Найбільше поталанило храмові Преображення Господнього. У записках Федора Яжевського зазначається, що в першій половині XVII ст. лівий берег р. Іченьки був незаселений, а на місці Преображенської церкви ріс густий ліс. 27 серпня 1811 р. на пожертви парафіян і благодійників замість церкви, що згоріла, почали зводити кам'яний храм. Час спорудження першого храму невідомий. У документах, що збереглися,

згадується лише те, що у 1784 р. священником храму був Георгій Іванович Тимошевський. Нині храм має вигляд хреста з однією широкою банею. Стіни всередині розписані. Має дерев'яний одноярусний Іконостас (1830), усі ікони у стилі грецького живопису.

За часів незалежності України діяльність церковних громад Воскресенської, Спасо-Преображенської, Миколаївської церков відновлено. Перших дві належать до Московського патріархату, а Миколаївська – до Київського.

Революція 1905–1907 рр. знайшла відгук серед населення Ічні. Події 9 січня 1905 р. в Петербурзі пробудили до політичного життя і революційної боротьби робітників і селян. Навесні та влітку 1905 р. у містечку відбувалися мітинги та демонстрації.

Напередодні Першої світової війни в Ічні було 11 початкових шкіл, у яких навчалося 1150 учнів. Вищих, середніх навчальних закладів, клубів та бібліотек не було.

Страшним вихором пронеслися над Ічнею Перша світова (1914-1918) та Громадянська (1918-1920) війни. Пропустили через свої жорна тисячі людських доль, зруйнували матеріальні цінності, знищили віру та храми, духовність. Голодомор. Репресії. Друга світова війна.

Після визволення міста все населення від малого до старого піднялося на відбудову господарства. У 1944 р. частково відбудували і пустили в дію спиртовий завод, маслозавод, райпромхарчокомбінат. Стали до ладу МТС, було відновлено колгоспи. Пізніше, у 1950–1960-х рр., стали до ладу нові підприємства: тарний, лісопильний заводи, завод сухого молока і масла, плодоовочеконсервний, цегельний заводи, міжколгоспбуд. Розвивалися промисловість, сільське господарство, культура та освіта.

Ічня багата на історичні події та місця, але головне багатство нашого краю – це його люди: працьовиті, талановиті, геніальні. В Ічні народився відомий скульптор Іван Петрович Мартос. 100-річний ювілей у цьому році відзначили ще одному талановитому ічнянцю, члену Спілки художників В. Швидченку.

За сім кілометрів від Ічні, в с. Бурімка, у 1926 р. народився один з іменитих художників України Петро Олексійович Басанець. У цьому році йому виповнилося б 85 років. Його знаковими полотном є «Україна духовна», де зображено 150 історичних осіб, які стояли біля витоків нашої державності, культури, духовності, яке знаходиться в Маріїнському палаці в Києві. Червоною ниткою через усю творчість митця проходить любов до рідного краю, землі, яка його народила і пам'ятає. Із синівською вдячністю увіковічнив він рідні краєвиди в своїх полотнах: «Над тихим Удаєм», «9 травня 1945 р.», «Наш клас». Багато портретів, пейзажів, сюжетних полотен намалював Петро Олексійович за своє життя. За творчу плідну працю його не раз відзначали почесними званнями. Тричі заслужений художник України, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри малюнка Київської художньої академії. Неодноразово його роботи були за межами України на міжнародних виставках.

Людину, яка щодня проходить вулицями міста з фотоапаратом у руках, без перебільшення знає кожен ічнянець. Це Микола Михайлович Смілик. Його фотографії можна порівняти з картинами художника. Об'єкти його фотоапарата схоплює такі моменти, на які ніхто б і уваги не звернув. А він помітив і цим подарував нам хвилини наснаги, хвилювання, інколи сміху. Ось за цей талант він має понад 50 дипломів і грамот, його роботи розміщували в престижних виданнях: «Комсомольська правда», «Аргументи і факти», «День», журналах «Здоров'я», «Крестьянка» та ін. Участь

у фотовиставках телеканалів «Інтер» і «1+1», конкурси в Німеччині, колишній Югославії і завжди з премією, завжди з нагородою. Він є членом Спілки журналістів України.

Здавна пашається ічнянська земля своїми людьми. Прославили її філолог-славіст, член-кореспондент Академії наук України С. І. Маслов та його брат – фахівець галузі з історії російської літератури, етнограф, історик-краєзнавець В. І. Маслов. Учений у галузі механіки академік О. М. Гузь, доктор історичних наук, професор П. І. Бакуменко, доктор хімічних наук, професор В. П. Крамаренко, доктор медичних наук, професор М. В. Піневич, доктор технічних наук, професор М. Г. Шульга, професор метеорології І. К. Половко, доктор медичних наук, професор М. І. Симорот, доктор історичних наук, професор Г. М. Шевела, професор медицини, академік О. О. Литвиненко.

Сьогодні на зустрічі присутній Борщ Юрій Олексійович – військовий льотчик, воїн-афганець, член Спілки художників Росії, двічі лауреат премії Куїнджі. Він єдиний на всьому пострадянському просторі воїн-художник, який висвітлює афганську тему. Його роботи експонувалися в 60 містах України, Росії, Білорусії, Англії, США. Його виставки відбувалися в Києві. Сьогодні всі присутні можуть ознайомитися з його невеликим доробком творчості. Крім того, він є унікальним різьбярем по дереву. 120 дерев'яних казкових скульптур прикрашають один з парків м. Донецька. Останнім часом його все частіше запрошують на фестивалі крижані скульптури».

У виступі бібліотекаря краєзнавчого відділу Центральної районної бібліотеки імені Степана Васильченка **Прочай Надії Володимирівни** проінформовано про козацьке минуле краю. «В Ічні не було нестатку в хоробрих війнах, і в 1640-х рр. був утворений окремий козацький полк, командир якого іменувався «Полковником Війська його королівської милості Запорозького Іченьським».

Цікаво, що ще літопис Самовидця, писаний козаком Задніпровським у другій половині XVIII ст., серед шістнадцяти полків Лівобережної України називає й Ічанський (Іченьський) полк. На початку 1648 р. його полковником був Петро Головацький, а в 1649 р. – Степан Головацький. Іченьський полк був підпорядкований безпосередньо польському королю і служив для захисту кордонів Польської держави.

Як тільки розпочалася Національно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького, цей полк негайно перейшов на бік повстанців і взяв активну участь у боротьбі проти Польської шляхти. Полковник Степан Головацький загинув у 1649 р. за невідомих обставин. Запис у Євангелії Воскресенського храму в пам'ять небіжчика не вказує місце загибелі. За польськими джерелами, Головацький влітку 1649 р. тримав в облозі місто Річицю в Білорусі, був захоплений поляками в полон і посаджений на палю.

Наприкінці 1649 р. після Зборівського договору Ічнянський полк був розформований, а дві його сотні увійшли до складу Прилуцького полку. Сотники Іван Янович і Федір Грищенко пройшли зі своїми полками довгий шлях боротьби за волю та незалежність України.

Майже щороку після молебна у Воскресенському соборному храмі прощалися козаки з рідними і рушали шляхом на збірний пункт до Прилук. Звідти весь полк брав курс до Дніпра. Зборів, Збараж, Берестечко, Батіг, Жванець – ось далеко не повний перелік міст і сіл, де ділили з усім козацьким військом і гіркоту

поразок, і радість перемог. Поріділими поверталися сотні після кожного походу, але на місце вибулих батьків ставали їхні діти.

У 1653 р. залишалися в Ічні ще дві козаці сотні, на чолі однієї з яких був сотник Семен Герасимов. Це він у грудні 1653 р. очолив сотню козаків для зустрічі російського посольства, яке через Іваницю – Городню – Вільшану їхало до Прилук, а звідти на Переяслав. Біля села Городні іченські козаки зустріли посольство і після привітань проводжали до самих Прилук. А через півтора місяці в іченських церквах на вірність царю присягнули два сотники, чотири отамани, два бурмістри, вїт і 1778 козаків та міщан.

Улітку 1659 р. через Ічню в напрямку на Конотоп пройшли війська Івана Виговського, у складі яких був і Прилуцький полк разом з військом кримського хана. Незважаючи на союзні взаємини, кримчаки встигли по шляху руху Ічня – Крупичполе – Івангород окремими загонами відхилитися в бік, пограбувати та спалити села Бурімку та Шиловичі. Можливо, це примусило Виговського та хана зробити зупинку в Крупичполі, щоб уладнати конфлікт і ще раз запрягти в дружбі та міцному союзі.

У 1660-х рр. в Ічні часто перебував відданий син України, переяславський полковник Яким Сомко, рідний брат першої дружини Богдана Хмельницького – Ганни, який прагнув стати гетьманом України. Тут він вів переговори зі своїм політичним супротивником, претендентом на гетьманську булаву, ніжинським полковником Василем Золотаренком. В Ічні полковники примирились, і Золотаренко відмовився від гетьманства на користь Сомка.

У 1662 р. Ічнянську фортецю й навколишню територію заповнили святково вбрані люди. Невелика ринкова площа ледве вмщала козацькі війська. Гетьмана Якіма Сомка вітали: полковник Прилуцького полку Чернявський зі своєю старшиною, серед якої були й ічнянські сотники.

У Воскресенській соборній церкві полковники, сотники, значкові козаки присягли на вірність Сомку та зобов'язалися обрати його гетьманом на козацькій раді в Ніжині.

За всю свою історію Ічня не знала події, рівної за значенням з тією радою. На декілька днів вона опинилася в центрі подій України.

Ічнянці радо вітали своїх побратимів зі святом, очікуючи на прихильність нового гетьмана. Але сталося по-іншому. На «Чорній Раді» у Ніжині влітку 1663 р. переміг за підтримки російських військ Іван Брюховецький. Кілька днів п'яна чернь святкувала перемогу на тлі пожарищ. Грабежі та насильства в господарствах прихильників Сомка не припинялися три дні. Не забула буйна ватага і про Ічню, де в церкві присягали на вірність Сомку. Ічня була вщент спалена та пограбована. Згорів і Воскресенський храм на Ринковому майдані. Сомка та кількох його прихильників було скарано на смерть у Борзні 18 вересня 1663 р.

Літопис Самовидця розповідає: «...Того ж дня, як тая рада стала, место Ичня в котором рада бьша й церков тая, у которой Сомкови присягала на послушенство гетманское, усе сгорело до знаку, той же години, як Сомка взято до в'язень».

Цілком імовірно й те, що після тієї пожежі Ічня частково втратила значення одного із центрів козацтва Лівобережної України. А про те, що таким центром у свій час вона була, переконливо свідчить сам факт виборів тут гетьмана.

Влітку 1665 р. та восени 1666 р. на території Ічнянщини з'явилися з недобрими намірами татарські ватаги. Ворожий загін під Ічнею був розбитий. У 1668 р. татари знову з'явилися на Прилуччині. Під Ічнею в бою з ними захоплено в полон сина воеводи Ромадановського.

Особливу активність виявило вільнолюбне населення Ічні в 1668 р., коли на Лівобережжі відбулося народне повстання проти російських воевод і козацької старшини. Уся Прилуччина тоді нагадувала роздратований бджолиний рій. У Прилуках і селах Прилуцького полку посполиті відкрито відмовлялися платити податки та записувалися в козаки. В Ічні цей процес набрав масового характеру. Майже всі міщани стали козаками. Війти містечок Ічні, Монастирище, Красного, Срібного, Варви, Іваниці, Коре-бугова, Журавки відмовлялися прибути в Прилуки до царського воеводи Загрязького і дати пояснення про причини заворушень і безладдя. В Ічні виникли суперечки між ратушним правлінням і сотенною старшиною.

Лихоліття в Україні у другій половині XVII ст. призвело до сумних наслідків. Братовбивча війна, безперервні напади татар, турків, поляків підірвали економіку країни і вели до скорочення населення. У 1660-х рр. в Ічні вже була одна козацька сотня замість двох. Відомо, що в 1672 р. іченським сотником був Іван Вовченко. Частина козаків і селян переселилися в Слобідську Україну, подалі від нескінченної колотнечі та війни.

У 1687 р. іченським сотником став Іван Стороженко, виходець з правобережної козацької старшини. Під час кримського походу Ромадановського та Самойловича прилуцький полковник Горленко був вбитий козаками, які повстали проти старшин і воевод. На місце вбитого Горленка призначено Івана Стороженка. Ставши прилуцьким полковником, Стороженко у 1690 р. одержав від Мазепи універсал на село Ржавець (нині Іржавець). Він мав єдиного сина Андрія, якого 1703 р. обрано іченським сотником.

Сотництво Андрія Стороженка тривало дванадцять років. У 1709 р. за універсалом гетьмана Скоропадського він одержав села Томашівку та Ступаківку.

У складі російської армії прилуцький полк 24 травня 1696 р. взяв участь у штурмі міцної турецької фортеці Азов. На шляху до Азова татарська орда здійснила відчайдушний напад на козаків, та вони «...добрий отпор дали орді і притягнули под Азов...». А вже другого дня козацькі полки, влаштувавши табір проти валів фортеці, відбили першу атаку турецької кінноти. Російське командування покладало на козаків особливі надії, бо мали вони неабиякий досвід у боях з татарами і турками, а також у облозі фортець і будіванні обложних споруд. І козаки дійсно показали під стінами Азова зразок мужності і військової доблесті.

Близько двох тисяч прилуцьких козаків брало участь у цьому знаменитому штурмі. Командував ними славний «лицар» – полковник Дмитро Горленко. Козаки були в найзапекліших боях з татарською кіннотою в полі під Азовом, будували облогові споруди, копали шанці, насипали вали. Були вони і в числі тих героїв, які штурмом брали неприступні bastioni. Тридцять шість «лицарів» славного прилуцького полку зложили голови під стінами Азовської фортеці, серед них бравий й іржавські козаки Іваницької сотні. Ще сімдесят три воїни поранено і покалічено.

Під час російсько-шведської війни 1708–1709 рр. Іченська сотня чомусь відстала від Прилуцького полку, що підтримував Івана Мазепу, але мешканців Ічнянщини, які свідомо симпатизували гетьманові, було немало.

До 1715 р. Прилуцький полк залучався до далеких походів проти шведів і татар, виконував так звані лінійні роботи (будівництво та ремонт фортець, укріплень). У 1717 р. він брав участь у Царичанському низовому поході. Ще раніше, взимку 1716 р., козаки Іченської сотні несли форпостну службу біля Дніпра. У 1722 р. ця сотня у складі козацького лівобережного війська відправилася в далекий і тяжкий Перський похід. Петро I простяг ненаситну руку до перських кордонів і погнав туди тисячі козаків.

Майже із 7 тис. козаків повернулося в Україну лише 646. Повернулися й іченські козаки разом із сотником Григорієм Стороженком – знесилені й висохлі, схожі на єгипетських мумій. Чимало померло в поході, серед них і монастирищенський сотник Павло Саханський. А через півтора роки козаків знову відправили в похід на південь до ріки Коломаку.

Серед іченських сотників у XVIII ст. найяскравішою постаттю був Григорій Андрійович Стороженко. Цей предстваник сотницької династії, яка правила в Ічні близько п'ятидесяти років, виявив неабиякі організаторські та розумові якості, був непоганим оратором та дипломатом. Стороженко став іченським сотником у 1715 р. Починаючи з 1716 р., він багато разів брав участь у козацьких військових походах і деякий час командував Прилуцьким полком, заступаючи Гагаґана. Взимку 1739 р. Григорій перебуває в поході російських військ і лівобережних козаків до пониззя Дніпра проти турок і татар. У 1737–1742 рр. виконував функції Генерального судді, а потім Генерального підскарб'я.

У 1812 р., коли наполеонівська армія напала на Росію, вісімдесят ічнянців вступило до Борзнянського загону народного ополчення. У складі Чернігівського полку козаки Ічні відважно билися проти армії Наполеона. У війні з французами брав участь і 8-й козацький полк під командуванням полковника де Коннора, який сформувався в містечку Іваниці, яке також за часів Гетьманщини було сотенним містечком Прилуцького полку.

Говорячи про козацтво Ічнянщини, не можна не згадати й Іржавську ікону Богородиці, знамениту впродовж віків покровительку-захисницю запорозьких козаків, написану в 1572 р. на теренах Південної України. Її бачив Тарас Шевченко і згадав в одному з найкращих своїх творів – поемі «Іржавець» (1847 р.):

Як мандрували день і ніч,
Як покидали запорожці
Великий Луг і Матір Січ,
Взяли з собою Матер Божу,
А більш нічого не взяли,
І в Крим до хана понесли
На нове горе – Запорожжя.

Ікона володіла пророчим даром: передчувала поразку та біду. На знак того її світлий лик росили сльози. За переказами, «плакала» Матір Божа і перед Полтавською битвою; і запорожці на чолі з Костем Гордієнком, спільником Івана Мазепи, взяли її із собою під Полтаву, і розділила вона гірку долю козаків.

За офіційною церковною хронікою її перевезли до Іржавця в 1716 р. козаки, повертаючись з Турецького походу. Вони були родом з Іржавця та містечка Ічні: Іван Даценко, Данило Полив'яний, Ярема Голик, Іван Чистий та Федір Фастовець. Свій дар віддали козаки священику Якову Кушакевичу. Достеменно відомо, що ікона перебувала в лівій частині іконостасу Іржавецького кам'яного храму Святої Трійці, побудованого сільською громадою на чолі з Григорієм та Іваном Стороженками в 1723 р.

Науковець Валентина Кузик у своїй статті «Козацька святиня, оспівана Тарасом Шевченком» («Слово Просвіти», 2006 р., 9–15 листопада) досліджує питання: чому взагалі так сталося, що чи не найзнаменитішу святиню Запоріжжя принесли саме в Іржавець? Адже з Криму верталися не тільки іржавчани, але й козаки з інших міст і сіл. Святу козацьку реліквію козаки не могли нести навмання, а лише тільки заздалегідь продуманим шляхом і до тієї місцевості, в якій були впевнені, що безпека гарантована і реліквії, і собі. Їхній далекий шлях проліг до Іржавця, де жила Марія Богданівна Стороженко – донька гетьмана Богдана Хмельницького, дружина прилуцького полковника Івана Стороженка, мати Андрія Стороженка, сотника Ічеського. Існує припущення, що, можливо, вона вела мову про повернення запорожців до Іржавця ще з попередником Апостола – гетьманом Іваном Скоропадським. І не просто поверненням, а зі спеціальною місією, суть якої й полягала в переправленні ікони запорізької Богородиці в Україну. Вірогідно, і козаки вважали, що це єдине святе місце, пов'язане з іменем Богдана Хмельницького, засновника української козацької держави, достойне для зберігання такого духовного скарбу.

Навколо Іржавецької ікони гуртувались найвідоміші роди українського козацтва: Стороженки, Лисенки, Тарновські, Титаренки, Капністи, Раковичі, Каньовські, Сікорські.

На превеликий жаль, ікона була знищена в часи сталінізму. Сьогодні ми повинні щиросердно завдячувати видатному філологу Сергію Івановичу Маслову, який зберіг для нас фотозображення чудотворної ікони.

Ічнянщина – славетний козацький край. Вона подарувала історії немало відомих «лицарів» – оборонців Вітчизни. Під час несподіваних набігів татар на нашу землю мужньо боронили своє містечко ічнянські козаки. Не поступалися своїм чоловікам, допомагали їм вистояти проти навали ворогів і жінки. На знак заслуги і пошани до їх подвигу, ічнянські козачки були відзначені спеціальним універсалом Богдана Хмельницького. Вперше в Україні вони наділялися правом носити козацькі шапки – вищий символ воїнської доблесті, коли така жінка проходила вулицею, їй вклонялись навіть браві воїни».

На заході виступив **Йовса Валерій Миколайович**, отаман Ічнянського козацького полку, генерал-осавул Міжнародної спілки козацьких сил, який розповів про сучасне козацьке поселення в Ічні: «Однією зі сторінок історії боротьби українського народу за незалежність був козацький рух. Козаки стали тією силою, що впродовж століть пильно стояли на сторожі свободи й гідності України як незалежної суверенної держави. І от тепер, на початку нового тисячоліття, після тривалого історичного розриву, знову загорілася ідея відродження історичної козацької слави на теренах Ічнянського району.

Сьогодні на Ічнянщині велику роботу з відродження козацьких традицій проводить Ічнянський козацький полк Міжнародного Союзу Козацьких Сил.

У 2001 р. був відроджений Прилуцький козацький полк, а в 2002 р. – Ічнянський курінь. На базі куреня в 2011 р. створений Ічнянський козацький полк.

Полк має свій статут, свою управу, де регулярно збираються, обговорюють свої плани, проводять роботу з популяризації історії та розвитку козацтва, зміцнення та розширення козацьких структур, прийому нових членів у свої ряди, сприяють підвищенню духовності суспільства, відродженню культурно-історичних традицій Ічнянського краю. Козаки сплачують членські внески, з того й живуть. До складу полку входить об'єднання «Молоді козачата» та жіноче формування «Берегиня».

Козаки збирають історичний матеріал про сиву давнину козацького Ічнянського краю. На місті старого дворища батьківської хати козака Миколи Сенька був створений козацький хутір, де розміщена козацька канцелярія. В одній із кімнат канцелярії створена кімната-музей козацької слави. Козаками зібрано такі експонати: старовинні картини, рушники, посуд, предмети побуту та одяг на козацьку тематику. Дворище обнесено земляним валом, споруджено макет вітряка та сторожової вежі.

Козаки беруть активну участь у вихованні підрастаючого покоління: відвідують школи з лекціями про історію розвитку козацтва рідного краю, організовують і проводять спортивні змагання на території козацького хутора, проводять тематичні вечори, сприяють відродженню та розвитку духовних здобутків народу України, канонічного Православ'я, козацьких звичаїв».

У заході взяв участь **Череп Микола Миколайович**, голова громадської організації Петрушівського осередку сільського зеленого туризму «Соколиний хутір», який довів до учасників інформацію про туристичні можливості Ічнянщини: «Козацьке поселення «Соколиний хутір» створене чотирнадцять років тому на колишніх землях Івана Мазепи, де розташовано 15 садиб, 8 з яких приймають туристів на відпочинок і ознайомлення з козацьким побутом часів Павла Скоропадського, Кубанського козацтва, Запорізької Січі аж до її розвалу. На хуторі є історико-етнографічний музей, в якому зібрано колекції одягу, предметів побуту, знаряддя праці й ремесла, предметів народних промыслів козаччини тих часів.

З 2010 р. працює проект «Козацтво – основа української нації», завданням якого є пропагування народних козацьких промыслів, історії, культури серед молодого покоління методами відродження ремесел, народних свят, козацьких змагань і пропагування здорового способу життя».

Маринчик Станіслав Гаврилович, член Національних спілок письменників, кінематографістів та журналістів України, заслужений працівник культури України, почесний громадянин м. Ічні, засновник та голова об'єднання літераторів «Криниця» в доповіді на тему «Літературно-мистецьке життя Ічнянщини» розповів про долі багатьох мужніх і працьовитих людей, які бойовими звияттями, натхненною працею та творчим талантом вписали чимало яскравих сторінок не тільки в історію рідної України, але, навіть, і світової культури. Зокрема в його книжці «Сузір'я талантів», що вийшла у 2009 р., відтворено 32 літературні портрети людей мистецтва, уродженців Ічнянщини. Чимало земляків, про яких згадується в книзі, творчі особистості зі світовим ім'ям. Це, зокрема, Іван Мартос (1754–1835), Пармен Забіла (1830–1917), Віктор Резанов (1828-1906), Роман Рощак (1848-1898), Василь Швидченко (1911–

2000) Петро Басанець (1926–2006), Олекса Стороженко (1806–1874), Степан Васильченко (1879–1932), Василь Чумак (1901–1919), брати Левко (1889–1977) та Дмитро (1881–1941) Ревуцькі, брати Сергій (1889–1957) та Василь (1884–1959) Маслови, Олекса Кірій (1889–1952) та багато ін.

Автор зізнався, що вже розпочав роботу над ще однією книжкою із циклу «Сузір'я талантів».

Член ічнянської делегації **Чумак Тетяна Миколаївна**, учитель гімназії імені Степана Васильченка, виступила з доповіддю «Ічнянці – класики української літератури». Вона детально зупинилася на творчості класика української літератури Степана Васильченка, визначного поета двадцятого століття Василя Чумака, художника слова Григорія Коваля, письменника Анатолія Дрофаня. Спогадами про батька поділилася донька Анатолія Дрофаня, **Любов Дрофань**.

На заході виступив **Олександр Шульга**, директор Ічнянського природного Національного парку, який розповів учасникам заходу про унікальний парк – перлину Чернігівщини, який за своїм потенціалом не має аналогів на півночі Лівобережного лісостепу і характеризується великою екологічною цінністю, територія якого розташована в межах Придніпровської низовини басейна річки Удай, що об'єднує кілька заповідних територій, в тому числі дендрологічний парк «Тростянець». Наголосив на тому, що у межах території Ічнянського природного Національного парку оберігається не лише унікальна природа Ічнянщини, але й історико-архітектурні пам'ятки краю.

Микола Вощевський, керівник Ічнянського відділення Чернігівського земляцтва в м. Києві назвав свою доповідь «Ічня – земля мого дитинства», в якій говорив про нерозривний зв'язок людини зі своєю малою батьківщиною, що відчувається у вихованні поваги до рідної землі та культури пращурів, у любові до чарівної природи, в умінні працювати, допомагати і пишатися своїми земляками, в гордості за те, що маєш відношення до цього, рідного з дитинства, краю.

Присутні заслухали авторські вірші про Ічню поетеси, члена Чернігівського земляцтва **Ольги Штепи**, а також виконані нею акапельно пісні на власні тексти.

Відбулася презентація чотири томного видання про Ічнянщину, яку провів **Віталій Шевченко**, народний депутат II, III, IV скликань, голова Центру громадських ініціатив «Інформаційне суспільство».

У виступі **Миколи Терещенка**, аматора-пошуківця, заступника голови районного об'єднання літераторів «Криниця» присутні почули розповідь про Івана Федоровича Паскевича – фельдмаршала графа Єреванського.

На заході був присутнім **Володимир Луцак** – скульптор, почесний громадянин міста Ічні, де встановлено його авторські роботи – пам'ятники Тарасу Шевченку, Василю Чумаку, Івану Мартосу, паркова скульптура «Гостинна Україна».

До уваги учасників заходу була представлена книжкова виставка, присвячена м. Ічні Чернігівської обл., підготовлена за матеріалами фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного.

На завершення заходу у виконанні тріо викладачів Ічнянської школи мистецтв у складі **Надії Семенець**, **Вікторії Мошенець**, **Тетяни Теплякової** пролунали пісні про Ічню. **Валерій Буймістер**, Народний артист України, лауреат премії ім.

Тараса Шевченка, професор Національної академії України ім. П. Чайковського, виконав українські пісні.

Учасники заходу малі унікальну можливість ознайомитися з роботами художників-ічнянців – **В. Швидченка, Ю. Борща**, унікальною підбіркою різьблень по дереву скульптора **А. Штепи** та ін.

Історія малих міст України: місто Корець Рівненської області

17 листопада 2011 р. в читальному залі бібліотеки в рамках соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України» відбулося сімнадцяте засідання бібліотечного клубу «Національні святині», присвячене м. Корцю Рівненської обл.

Співорганізаторами заходу стали Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Рівненська обласна державна адміністрація, Корецька районна державна адміністрація, Корецька міська рада, Міжнародне громадське об'єднання «Рівненське земляцтво» та ДНАББ ім. В. Г. Зabolотного.

У заході взяли участь архітектори, будівельники, реставратори, мистецтвознавці, археологи, краєзнавці, бібліотекарі з міст Корця, Рівного та Києва.

Відкрила засідання бібліотечного клубу **Галина Войцехівська**, директор ДНАББ ім. В. Г. Зabolотного, яка коротко охарактеризувала соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України» та мале місто Корець, де за даними останнього Всеукраїнського перепису населення України (2001) кількість мешканців становила 8446 осіб.

У своїх виступах учасники заходу детально проаналізували історію міста та його сучасний стан.

Святослав Ващук, виконавчий директор МГО «Рівненське земляцтво», Заслужений працівник культури України виступив з доповіддю «Високе слово про Волинь»: «Тим, хто не дуже знає цей край, скажу, посилаючись на працю доктора І. Левковича «Нарис історії Волинської землі»: Волинь – частина тієї території, що в доісторичні часи була поселенням всіх сьогоднішніх слов'янських народів, які розійшлися з цієї своєї прабатьківщини і зайняли нові простори Європи. Арабський історик середини Х ст. аль-Масуді, подаючи відомості прадавніх русів, писав, що плем'я волян є корінь із коренів слов'янських, вважається народами слов'янськими і має першість між ними.

У розповіді про Волинь не обійтись без слів «перший, вперше». Бо саме на ній у княжі часи постав перший у Східній Європі вищий навчальний заклад Острозька академія, а в тогочасних Волинських культурних осередках світочі українства творили полемічну і навчальну літературу, серед якої і «Граматика» Мелентія Смотрицького – книга, що стала воротами вченості для багатьох поколінь.

У друкарні Острозької академії першодрукар Іван Федоров у далекому 1581 р. видрукував перше повне видання Біблії старослов'янською мовою, а ще – унікальний буквар, перший буквар землі української. Незабутній Олесь Гончар сказав, що від кореня цього букваря розрослося могутнє дерево нашої писемності, вибуяла багатюща мова нашого народу.

А з якими ж бо доленосними для України взірцями подвижництва в епоху Відродження постало видатне Волинське жіноцтво! Це ж вона, наша мужня

і, водночас, лагідна, добра і свята Волинь дала силу духу княгині Анастасії Гольшанській-Заславській, з волі якої вперше здійснено переклад українською мовою Пересопницького Євангелія, на якому складають присягу президенти України. Це вона, наша Волинь, засвітила ім'я княжни Гольшки Острозької – першої на східноєвропейському просторі жінки-меценатки вищої освіти.

А скільки жінок-благодійниць, серед яких Марія Рівненська, Анастасія Несвіцька-Гольшанська, Ганна Гойська, Олена і Софія Чарторийські, наділяли Києво-Печерську і Почаївську лаври, монастирі і церкви своїми значними маєтностями. Тодішні святі обителі славилися багатими бібліотеками, школами і шпиталями для простого люду.

Де ще був у Східній Європі на невеликому терені в ту далеку пору такий потужний спалах духовності?!

А новітня доба! Хіба кожна область країни може пишатися тим, що дала світові лауреата Нобелівської премії? А Рівненщина дала: фізик-ядерник Георгій Шарпак народився і оволодівав азами науки у літописній Дубровиці. Співець Волині Нобелівський номінант Улас Самчук до своїх літературних обривів вирушив із твердині українського духу – Дермані. Виходець із цього села Борис Тен зробив повний переклад Гомерових «Іліади і Одиссеї».

Борис Дицьяк, голова Корецької районної державної адміністрації, зазначив, що Корецький район знаходиться у східній частині Рівненської області, межує з Житомирською областю на сході та з Хмельницькою областю на півдні. Центром району є місто Корець, відоме ще з літописних часів, офіційно засноване в 1150 р. 50 населених пунктів розташовано в районі. Загальна територія його складає 72,0 тис. гектар, з яких приблизно 10,5 тис. – ліси. Населення району становить трохи більше 36,0 тис. осіб, більшість з якого – селяни.

Надзвичайними природними ресурсами району є поклади будівельного граніту, з якого нині будується траса до футбольного чемпіонату «Євро–2012», а ще унікальні родовища запасів мінеральних радонових вод. Ми маємо серйозні наміри зробити в Корці такий самий оздоровчий комплекс, який є у Хмельнику на Вінничині.

У районі діють підприємства промислового комплексу, які мають різну форму власності: ДП АТЗТ «Фаворит», КВТП «Радон». Великомежирицький плодоовочевий консервно-сушильний завод, СП «Корецький хлібокомбінат», Корецький комбікормовий завод, ТОВ «Віта» (виробництво цукру-піску, хлібо-булочних, кондитерських, ковбасних виробів), ПП «Богданівський цегельний завод». Але провідне місце в економіці району займає сільське господарство. В агропромисловому комплексі району працюють 50 підприємств, з них 9 сільськогосподарських товариств, 8 виробничих кооперативів, 7 приватних підприємств, 2 державних підприємства, 24 фермерських господарств, що виробляють продукцію тваринництва, вирощують зернові, цукровий буряк, кукурудзу, кормові культури для тваринництва.

Підприємства соціально-побутової сфери району забезпечують комфортне проживання, соціальні, медичні, культурні потреби нашого населення. КП «Корецьжитлокомунсервіс» обслуговує житлові будинки з водопровідною та каналізаційною мережами, очисні споруди, дві свердловини та дві насосні станції. Послуги зв'язку надаються підприємством «Укртелеком» Рівненської філії. Працює

понад 250 підприємств торгівлі та 2 ринки. Фінансові установи району представлені відділеннями Ощадбанку, банку «Аваль» та «Приватбанку».

Медичне обслуговування населення забезпечують центральна районна лікарня, стоматологічні кабінети, обласна фізіотерапевтична лікарня, 5 амбулаторій, 36 фельдшерсько-акушерських пункти, санаторій «Корець». Спортивні споруди району представлені 19-ма спортзалами, 117-ма спортмайданчиками, 16-ма футбольними полями, також створено 6 спортивних клубів та фізкультурно-спортивний клуб для інвалідів «Надія».

У районі працює 41 загальноосвітня школа, школа-ліцей з математичного і гуманітарного профілю, Великомежирицька школа-гімназія та вище професійне училище.

Ми маємо 11 будинків культури, 25 клубів, будинок школяра, школу мистецтв, 32 бібліотеки, історичний музей. На державному обліку знаходяться 74 пам'ятки історії та культури району.

Розвивається туризм: протягом 2011 р. районний центр відвідало понад 6000 туристів, які побували в місцевому музеї і залишили записи у книзі відгуків.

Працюють цільові програми, розроблені районною державною адміністрацією, що мають забезпечити подальший розвиток району у відповідних господарських сферах в умовах фінансово-економічної кризи, де були враховані пропозиції виконкомів міської та сільських рад, суб'єктів господарювання, з використанням статистичних даних про розвиток району за попередні періоди та прогнозуванням тенденцій розвитку».

Людмила Дмитрук, голова Корецької міської ради, говорила про рідне місто з великою повагою до своїх земляків, що творять і бережуть місто, примножуючи економічні та культурні досягнення, виховуючи підрастаюче покоління в любові до рідної землі і традицій предків. У своєму виступі, зокрема, зазначила: що Корець має статус міста районного значення з 1940 р. і займає площу 648 га. Згідно з адміністративно-територіальним устроєм України входить до Рівненської області, знаходиться в її південно-східній частині.

Місто Корець розташоване на трасі Київ–Чоп за 65 км від обласного центру – міста Рівного. Межує на сході з Новоград-Волинським районом Житомирської області, на півдні – з Славутським районом Хмельницької області, на заході – з Гоцанським районом та на північному сході з Березнівським районом Рівненської області.

Місто має свою символіку – герб, прапор і гімн, затверджені рішенням виконавчого комітету Корецької міської ради № 261 від 18 вересня 1995 р. та рішенням сесії Корецької міської ради № 233 від 17 липня 2000 р. Статут територіальної громади міста Корця затверджено рішенням Корецької міської ради № 1103 від 2 липня 2008 р.

Відомими вихідцями міста є: Драбинко Олександр Миколайович, кандидат богословських наук, єпископ Переяслав-Хмельницький; Опальчук Андрій Савович, академік наук вищої школи України; Заєць Григорій Адамович, декан військово-екстремальної медицини Далекосхідної медичної академії; Прокопчук Юрій Володимирович, депутат Верховної Ради України.

Історико-архітектурна спадщина Корця – це неповторний архітектурний ансамбль періоду XIV–XIX ст., руїни старого Корецького замку, Миколаївська церква, малий палац Й. Чарторийського, костел св. Антонія, жіночий Свято-Троїцький монастир.

З Корцем і монастирем пов'язані останні роки коханої О. Пушкіна – Ганни Оленіної-Андро, яка за заповітом похована на території Корецького жіночого монастиря.

Для знайомства з Корцем учасники заходу переглянули **документальний фільм «Світанки древнього Корця»**, наданий Корецькою міською радою. Фільм знято до 850-річчя від дня заснування міста, що відзначалося у 2000 р.

Продовжила тему історії міста **Неоніла Брухлій**, директор Корецького районного історичного музею, яка звернула увагу присутніх на глибоке історичне коріння міста, що йде в сиву давнину літописного часу: «Місто Корець вперше згадується в 1150 р. в Київському літописі, який є складовою літопису Руського (Іпатіївський список). У перших літописних згадках воно зафіксоване під назвою Корчеськ. Існує кілька версій цієї назви і в усіх за основу взято слово-корінь «корч», яке в українській мові має декілька значень, основне з яких – «пень, викорчуваний з корінням; кущ, який має дуже розвинуте, покручене коріння». Стосовно самої назви міста, то йому більше підходить білоруське тлумачення слова «корч» – «нова земля, на місці, розчищеному від лісу». Тобто на такому місці, можливо, було закладено Корчеськ. Поширеною є і гідронімічна версія, яка пояснює назву від назви річки, що тут протікає – Корчик.

Достовірно встановити зображення древнього герба міста поки не вдалося, але існують різні версії. Тому 18 вересня 1995 р. Корецька міська рада затвердила сучасний герб і прапор міста (посилаючись на існуючі версії давнього герба: автор проектів – Ю. Терлецький). Герб Корця: у червоному полі на синій хвилястій пониженій балці – золотий корабель, на ньому золота вежа замку. Прапор Корця: квадратне полотнище, на червоному тлі зображено герб міста, з трьох сторін (крім дравка) має листву з синіх та жовтих трикутників. Замкова вежа символізує місто, корабель – досягнення мети, хвиляста балка – річку Корчик, червоний колір поля – мужність і сміливість, золотий колір – багатство та щедрість. Щит увінчує срібна міська корона.

Сама історична згадка про Корець пов'язана з подіями боротьби за Київський великокнязівський стіл.

У 1258 р. в місті короткий час перебував зі своєю дружиною Данило Галицький, який готував оборону від монголо-татар, що підтверджує стратегічне значення Корця на той час.

Розвиток міста в часи руських князівств і міжусобних воєн визначало його вигідне стратегічне становище. Корчеськ був прикордонним містом між Волинською та Київською землями.

Із середини XIII ст. центр суспільно-політичного життя Галицько-Волинського князівства поступово зміщується на захід, де головна увага приділялась відносинам із сусідніми державами – Польщею, Угорщиною, Чехією, Великим князівством Литовським, князі якого починають проводити активну експансію українських земель. У цей період Корець переживає короткочасний занепад.

Протягом XII-XIV ст. головну роль в економіці міста відігравала торгівля. У добу феодальної роздробленості через Корець проходив шлях до Києва, який вів з Волині на Захід. Цей шлях залишався головним і після утворення Галицько-Волинського князівства.

У 1341 р. князь Любарт надав праправнуку Данили Галицького – князю Федору Острозькому – у володіння Острозький уділ з містами Острог, Заслав і Корець. У 1386 р. литовський князь Ягайло Ольгердович підтвердив права Федора Острозького на Острог і, цією ж грамотою, надав йому право на володіння Корцем з прилеглими селами.

Таким чином, князі Острозькі стали першими власниками Корця, що отримав статус приватновласницького міста. На початку XV ст. Корець переходить до представників литовської великокнязівської династії Гедиміновичів, які зробили місто центром своїх володінь і стали зватися князями Корецькими. Корецькі разом з іншими князями утворювали верхівку суспільної ієрархії на українських землях. Вони засідали в «Раді Панів», займали високі урядові посади. Наприклад, князь Богуш Корецький був воєводою волинським, старостою луцьким, брацлавським і вінницьким.

За віросповіданням князі були православними, виступали фундаторами церков і монастирів. Проте після смерті князя Костянтина Костянтиновича Острозького, життя і діяльність якого була своєрідним гарантом православ'я в Україні, розпочався масовий перехід представників магнатських родів у римо-католицьку віру та їх ополячення. Серед інших були і князі Корецькі.

За кількістю земельних володінь на Волині Корецькі посідали п'яте місце відразу ж за Острозькими, Збарзькими і Чарторийськими і входили до числа тринадцяти магнатських родів, яким належало більше половини волинських селянських господарств.

На кінець XV ст. Корець входив до числа тридцяти п'яти міських поселень, що існували на той час в Україні.

У 1569 р. у місті Любліні було укладено унію Великого князівства Литовського з Польським королівством. У результаті Корець увійшов до складу Луцького повіту Волинського воєводства як центр волості. У такому адміністративному підпорядкуванні місто перебувало до 1648 р.

Протягом другої половини XV – першої половини XVII ст. Корець зріс і був важливим торговельно-економічним центром Волинського воєводства. На початку 40 х років XVII ст. місто за чисельністю населення (7 тис. чоловік) поступалося лише Острогу та Луцьку. Вже з XVI ст. розпочався активний розвиток релігійного та культурного життя Корця.

У другій половині XVI ст. князь Богуш Корецький заснував у Корці монастир на місці зруйнованого татарами в 1496 р. Добудовував його вже Яхим Богушевич. Він попросив освятити обитель галицького владика Гедеона Балабана. Князі Корецькі давали щедрі пожертви на монастир, і серед цих дарів – передмістя Корця Острівок, Берез із землею та селянами, село Климець Овруцького повіту.

Монастирі були основними осередками культури та освіти в Корці за литовсько-польської доби. Місцеві магнати протягом кількох поколінь збирали бібліотеку, яка перейшла у спадок від них до наступних володарів – князів

Чарторийських, яка, на превеликий жаль, повністю згоріла під час пожежі в князівському замку в 1832 р. Корецькі виступали також фундаторами багатьох літературних і мистецьких пам'яток як у Корці, так і в інших містах України.

У 1651 р. перервалася лінія князів Корецьких. Останній їх представник – Самійло-Карл, помер бездітним, а тому Корець перейшов до родичів Корецьких – Лещинських, а на початку XVIII ст. – до однієї з гілок магнатської родини Чарторийських, які почали зватися Чарторийськими-на-Корці.

Відродження населеного пункту розпочалося при останньому представникові цього роду, стольнику Великого князівства Литовського – Юзефові Чарторийському. Насамперед, на початку свого володіння містом у 1780 р., він здійснив велику перебудову замку, внаслідок чого повністю змінився зовнішній вигляд споруди, яка була пристосована під князівський палац і резиденцію. У 1788 р. поблизу замку було збудовано малий князівський палац. При ньому була заснована фарфоро-фаянсова мануфактура, бо наприкінці 1780-х рр. на березі Корчика було відкрито поклади високоякісної каолінової глини. На їх основі (1790) було засновано виробництво, яке того ж року випустило першу продукцію: чашки, чайники, столові сервізи, свічники – понад 20 тис. штук посуду. Це були перші порцелянові вироби саме українського виробництва. На них ставилась власна заводська марка – напис «Когес», виконаний від руки золотом, що, до речі, також було першою торговою маркою, яку почали застосовувати в Україні.

Окрім цього, наприкінці XVIII ст. в Корці існувала також полотняна і три шкіряні мануфактури.

У 1793 р. відбувся другий поділ Польщі, за яким Правобережна Україна увійшла до складу Російської імперії. Корець було включено до складу Волинського намісництва, а з 1797 р. він став містечком Новоград-Волинського повіту Волинської губернії, поступово втрачаючи своє господарське і торговельне значення.

У 1831 р. на польських землях Російської імперії вибухнуло повстання, яке було придушене царським урядом. У повстанні брало участь і польське населення Корця. Результатом поразки для корецьких поляків стала конфіскація в них францисканського кляштору й передача його православній громаді міста, внаслідок чого релігійна установа, котра понад два століття була католицьким монастирем, стала монастирем православним, який дістав назву Свято-Троїцького. Через повстання постраждав також і один з тогочасних власників Корця граф Герман Потоцький: у нього забрали ту частину міста, якою він володів, і передали її до казни. У польських власників конфіскували і промислові підприємства.

Після соціально-економічних і суспільних реформ 1860-1870-х рр. у Росії розпочався новий етап піднесення Корця: створювалися нові підприємства, відкривалися лікувальні та освітні заклади. У 1897 р. в місті працювало 2 шкіряних і пивоварний заводи, 5 водяних млинів і 1 паровий, знову відновила роботу суконна фабрика. У 1898 р. граф Й. Потоцький побудував тут цукровий завод, на якому в 1906 р. працювало 437 робітників.

У 1893 р. відкрито перший в історії міста офіційний навчальний заклад – двокласну церковнопарафіяльну школу.

Корець у 1780-х рр. був одним з найкрасивіших міст Волині. У ньому була поштово-телеграфна контора і станція диліжансів. Містечко займало велику

територію і складалося з містечка (з переважно єврейським населенням) і кількох передмість – Жадківка, Заруддя, Юзефина та інших, де мешкало православне населення. Загальна кількість жителів сягала 12 тис. чоловік, з них 10 тис. становили євреї. Вигідне розташування на Києво-Берестецькому шосе сприяло розвитку в місті торгівлі та промисловості.

17 червня 1902 р. в Корці відкрито лікарську дільницю. Також існували єврейська лікарня, лікарня при цукрозаводі, земська лікарня на десять ліжок, дві аптеки; медичну допомогу населенню надавали чотири лікарі, три зубних лікарі, акушерка. З промислових підприємств на початку XIX ст. в Корці діяв цукровий завод, суконна фабрика, шкіряна фабрика.

Ситуація в краї ускладнилася під час Першої світової війни. Кореччина знаходилася у прифронтовій смузі. У Корці та Межирічах розташувалися військові частини царської армії.

Події в Петрограді не пройшли повз Корець: у червні 1917 р. повстали наймити та селяни околиць міста, до них приєдналися солдати. Згодом було створено волосну Раду робітничих, селянських і солдатських депутатів.

3 квітня до грудня 1918 р. в Корці при владі були представники адміністрації гетьмана Павла Скоропадського. 14 грудня до Києва вступили війська Директорії, і владу гетьмана було повалено. На початку січня 1919 р. більшовицька Червона Армія розпочала наступ на Україну, змушуючи Директорію постійно відступати на захід. 1 травня війська Першої Української радянської дивізії під командуванням Миколи Щорса вступили до Корця. А в серпні 1919 р. Польща захопила Корець і він став опорним пунктом, з якого поляки вирушили до Новограда-Волинського.

Згідно з мирним договором, підписаним у Ризі 18 березня 1921 р. між РРФСР, УСРР і Польщею, Корець увійшов до складу Польщі. Він став центром гміни Рівненського повіту Волинського воєводства. Відразу ж за східною околицею міста проліг кордон між Польщею та Радянським Союзом.

Згідно з пактом Молотова-Ріббентропа, який було підписано 23 серпня 1939 р., Західна Україна увійшла до сфери впливу Радянського Союзу. Одним з перших населених пунктів, до якого 17 вересня 1939 р. увійшли радянські війська, був Корець, котрий у 1940 р. став районним центром. Тоді в ньому мешкало 15 тис. осіб.

Нова влада розпочала свою діяльність з організації радянського управлінського апарату: в січні 1940 р. проведено вибори до районної та міської Рад народних депутатів. По селах організовували колгоспи, а в місті дрібних кустарів об'єднували в артілі. У Корці був націоналізований цукровий завод і розпочалася його реконструкція. На околиці міста стала до дії машино-тракторна станція. Було також реорганізовано систему освіти: відкрилися середня та неповна середня школи з українською мовою викладання.

22 червня 1941 р. Німеччина напала на Радянський Союз. Менше ніж через тиждень бойові дії велися вже під Корцем. У перші тижні німецької окупації в Корці розстріляно 300 осіб, головним чином партійних і радянських активістів. Частину території міста окупанти відвели під єврейське гетто. Взагалі за роки окупації в Корці та районі німці розстріляли понад 8 тис. жителів міста.

Радянські війська вступили до Корця 12 січня 1944 р. Бій за місто вів 416-й стрілецький полк (командир – майор Макеев), 112-а Рильсько-Коростенська стрілецька дивізія 13-ї армії.

Відразу ж після звільнення Корця в місті та районі почала діяти державна надзвичайна комісія з установаження та розслідування злочинів фашистських загарбників на Рівненщині. Її результати були викладені в повідомленні від 7 травня 1944 р. Згідно з висновками комісії, за час німецької окупації у Корці зруйновано 50% житлових будинків і знищено 909 селянських господарств у районі.

Після закінчення Другої світової війни поживався розвиток промисловості, сільського господарства, освіти і культури Корецького району. У 1947 р. район, перший у області, завершив колективізацію сільського господарства. Тоді було створено 31 колгосп. У травні 1948 р. відбудовано цегельний завод, відкрито клуб, при якому почала працювати бібліотека, обладнано кімнати для роботи гуртків художньої самодіяльності, відкрито кінотеатр на 250 місць.

За декілька післявоєнних років невпізнанно змінився Корець. У ньому виросли нові підприємства: завод пластмасових виробів, харчокомбінат з кондитерсько-консервними цехами і вальцювальними млинами, побутовий комбінат, ремонтно-будівельна дільниця, хлібопекарня, реконструювався і з кожним роком нарощував виробничу потужність цукровий завод. У місті розвивалася торгівля, медичні та культурно-освітні заклади.

У 1959 р. з містом злилися села Зарів'я і Закорчицьке. На його околицях на східному і західному напрямках виросли нові впорядковані селища. Корець був райцентром до грудня 1962 р. Під час укрупнення районів його було віднесено до категорії міст районного підпорядкування. Але в 1966 р. було знову утворено Корецький район у складі 20 сільських Рад із центром у м. Корці.

У Корці виявлено джерела радонових вод. Поблизу них споруджено водолікарню, що надає медичне та профілактичне лікування населенню області та України.

У 1960 р. зведено новий корпус середньої школи №1, а в грудні 1962 р. відкрито сільськогосподарське професійно-технічне училище. З 2002 р. воно вже є вищим професійно-технічним училищем. У жовтні 1977 р. відкрито районний будинок культури на 600 місць, а згодом, у 1985 р., побудовано середню школу № 3 на 1000 навчальних місць. Урочистою подією в освітньому житті Корця та району стали відкриття в 2000 р. ще одного навчального закладу – Корецького ліцею.

З містом пов'язана доля багатьох відомих людей. Серед них особливою колоритністю вирізнявся Самійло Яхимович. Одружений з дочкою молдавського господаря Ієремії Могили – Катериною, разом з іншими зятями Могили М. Вишневецьким та С. Потоцьким, спираючись на козацтво, Самійло збройно підтримував тестя в боротьбі з турками. За даними польських істориків він виграв 13 битв, в 14-й був захоплений у полон. З полону втікає. У 1618 р. його приймає папа римський Сикст V. З іменем Самійла пов'язують також ікону «Споручниця грішних» та плащаницю, які він привіз з Константинополя. Ці реліквії зараз знаходяться в Корецькому Свято-Троїцькому монастирі.

У 1612–1634 рр. (з перервами) в місті жив відомий український поет, педагог, церковний діяч Лаврентій Зизаній Тустановський – автор першої української

граматики і першого в Україні букваря зі словником. У Корці він перебував на запрошення князя Іоахима Корецького, якого Зизаній привабив релігійною освіченістю, проповідницьким талантом. Зизаній помер і похований в Корці.

З Корцем пов'язані останні роки коханої Пушкіна – Анни Оленіної-Андро, яка після смерті чоловіка оселилась неподалік від міста, в с. Середня Деражня. Вона подарувала місцевому монастирю землі, допомагала своїм коштом утримувати сирітський притулок для дівчаток. За її заповітом, похована на території Корецького жіночого монастиря.

У жовтні 1846 р., як член Київської археографічної комісії, був у місті Тарас Шевченко. Про це письменник написав у повістях «Варнак» та «Прогулка с удовольствием и не без морали».

У селі Харалуг під час навчання в Рівненській гімназії в 1865–1871 рр. проводив свої канікули майбутній письменник В. Короленко. З коротким візитом був у Корці О. Драгоманов. У селі Самостріли Корецького району в 1863 р. народився відомий ботанік Володимир Липський – перший президент Академії наук України. У селі Великі Межиричі на початку ХХ ст. проживав М. Коцюбинський. Там він завершив роботу над повістю «Фата Моргана».

Вигідне географічне розташування, розміщення на перетині торговельних шляхів спонукало до інтенсифікації економічного розвитку міста і околиць, що, у свою чергу, сприяло містобудуванню, особливо в середні віки. Найбільшої уваги в історико-архітектурному аспекті заслуговують споруди світського й церковного характеру.

Головною архітектурно-історичною перлиною Корця безумовно є живописні руїни старого замку. Як магнітом притягують подорожнього загадкові руїни – німі свідки колишньої магнатської слави князів Корецьких. Замок закладений у 1386 р. князем Федором Острозьким. У першій половині XVI ст. князь Богуш Корецький укріпив замок мурами. Тоді ж побудовано кам'яний міст. Зараз подібні мости збереглися тільки в Кам'янці-Подільському. У XVII–XVIII ст. замок перебудовувався Й. Чарторийським. Це був цілісний комплекс, який складався з житлових, господарських споруд, замкової церкви, розкішного саду та ін. Замок оточений високими стінами і ровом, куди в свій час були відведені води р. Корчик. У 1832 р. в замок спалахнула пожежа. Залишилися тільки стіни.

На північ від замку, майже впритул до головної вулиці міста, стоїть Миколаївська церква, збудована в 1834 р. у стилі класицизму за заповітом Й. Чарторийського. В основі композиції її плану лежить типова для волинського культового будівництва тричастинна структура з дещо розширеною та підвищеною середньою та центральною частинами. У 1844 р. в храмі встановлено іконостас, а в 1860 р. – горішне місце й жертвник.

Біля Миколаївської церкви знаходиться добре збережений Малий палац Чарторийського, збудований ним у 1788 р. Широкий покатий партер об'єднує двоповерхову будівлю з головною вулицею Корця.

Навпроти Малога палацу видно будівлю келій Воскресенького монастиря. Вони збудовані в 1764–1767 рр. в стилі пізнього бароко. Належали колишньому Воскресенькому монастирю отців Василіан. Зараз споруда реставрується за участю Свято-Троїцького монастиря.

На лівому березі р. Корчик, на невеличкому підвищенні розмістився приходський костел Святого Антонія.

Костел на цьому місці був заснований князями Корецькими ще в 1533 р. У 1706 р. споруду оздоблено декором у стилі бароко, а 1916 р. – повністю перебудовано. У південній його частині розміщений вхід і дзвіниця з арками для дзвонів. Костел орієнтований вівтарною частиною на захід. Основний об'єм доповнений каплицею, покритою куполом. Нині діючий.

Найбільшим архітектурним ансамблем Корця є жіночий Свято-Троїцький монастир. Він задумувався в 1620 р. як францисканський кляштор, який у 1831 р. відібрано в католиків і передано православної громаді. У 1863 р. тут заснували жіночий православний монастир, який без перерв діє до сьогодні. Підпорядкований безпосередньо московському патріарху.

Трохи далі в сторону Києва біля дороги видніється дерев'яна церква Святого Георгія. Вона знаходиться на території центрального міського кладовища. Дата побудови не з'ясована. Відомо, що поновлена вона була 1877 р.

Сакральна архітектура Кореччини розвивалася в контексті формування стилів світової архітектурної думки. Цікаво відзначити, що майстри дуже рідко повною мірою слідували визначеним канонам. Часто зустрічалися споруди, які не зовсім відповідали ustalеним нормам. Наприклад, костел Святого Антонія в Корці, незважаючи на католицьку спрямованість, вибудований майстрами переважно в стилі бароко. У той же час у Корецькому Свято-Троїцькому монастирі яскраво прослідковуються риси готичного стилю.

Корецький район визнано регіоном з багатими культурними та історичними традиціями. У 1998 р. спеціальною постановою уряду Корець було включено до реєстру архітектурних і культурних центрів України. Тільки в місті знаходиться понад десять пам'яток архітектури державного значення. Серед них Корецький замок, який постановою Кабінету Міністрів України вирішено реставрувати як пам'ятку архітектури XIV ст.».

У доповіді «Археологічні пам'ятки міста Корця та Кореччини», яку зробив **Богдан Прищепа**, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, зокрема, зазначено: «Коли йдеться про роботу істориків з матеріалами Литовсько-Польської доби, можна сказати, що письмових документів про Корець збереглося дуже мало. У такому випадку, вивчити період історії може допомогти тільки археологія, яка надасть дані про заселення цих територій.

Коли ми говоримо про корецький регіон, обов'язково згадуємо курганний могильник – унікальну пам'ятку, що знаходиться на півдні від сучасного Корця. Як виявилось під час досліджень, пам'ятка відноситься до бронзового віку (3 тис. до н. е.). Наразі це єдиний на Волині курган, якому більш ніж чотири тисячі років. Також необхідно відзначити унікальний комплекс, який зберігся прямо над об'їзною трасою біля Корця. Його дослідження проводилися в 1980-х рр., у результаті чого виявлено матеріали бронзового, залізного і більш пізніх віків.

Що стосується курганних могильників у регіоні Корця, які збереглися у багатьох пунктах, то я вибрав один з унікальних, що біля села Богданівки – найбільший за масштабами (висотою біля трьох метрів). Він дає уявлення про такого

роду пам'ятки, як комплексні (насапилися вони ще з язичницьких часів, мають у собі прикмети залізного, бронзового і більш пізніх віків – слов'янського періоду, саме перед прийняттям християнства). Цікаво те, що в період литовсько-польської доби вони використовувалися знову – тут робили підпоховання і ставили хрести. Дослідження показали, що хрести датуються XV-XVI ст. і висвітлюють поховальні обряди даних територій.

Ще одна цікава пам'ятка знаходиться в сусідньому з Корцем селі Гвоздів, де є незабудована ділянка – це давні святі місця – сім курганів, що стоять посеред села. Це язичницькі слов'янські кургани. Один з них, який ми розкопали, датується X ст. – початок активного заселення регіону та поява тут фортець, у ті часи, це границя території волинян і древлян.

Результатом розвідки кінця 1980-х рр. на околиці Корця поблизу давнього городища, знайомого ще з кінця XIX ст. було знайдено велике селище X–XII ст. – це ранній племянний комплекс, згодом ці землі увійшли до Київської Русі.

Центральна частина Корця – замок – ядро середньовічного міста. Цікаво дослідити, наскільки це місце давнє. На жаль, тривалий час дослідження тут не проводилися. Були лише проведені архітектурні зондажі, в результаті чого архітектори звернули увагу на те, що тут є пам'ятки епохи Київської Русі.

У 2005–2007 рр. були проведені археологічні дослідження в Корці в місцях забудови. Культурний шар тут сягав від двох до трьох з половиною метрів. Було виявлено братське поховання епохи Київської Русі, про що свідчать типові для того часу археологічні знахідки: хрестики з овруцького шиферу, скляні браслети, уламки посуду.

Дослідження показали, що Корець не тільки багатий на історико-архітектурні пам'ятки, але й на комплексні археологічні пам'ятки, що можуть дати цікаві матеріали про різні періоди історії міста Корця».

Олександр Булига, директор Рівненського обласного краєзнавчого музею, виступив з доповіддю «**Волинська династія князів Корецьких**» і, зокрема, сказав: «У повідомленнях середньовічних київських літописів, які головну увагу зосереджували на життєдіяльності князівської династії Рюриковичів, про міжусобну боротьбу між Юрієм Долгоруким та Ізяславом Мстиславичем уперше згадується Корчеськ (Корець). Кому належав він в той час, чи мав своїх князів, чи входив до складу Турівського князівства й управлявся його намісниками, невідомо. Виходячи з того, що в історичних джерелах не залишилось згадки про князів Корецьких у період роздробленості Києво-руської держави, можна припустити, що Корець тоді ще не досяг рівня інших міст за своєю значимістю, своїм впливом, кількістю населення, економічним і політичним розвитком. Проте місцерозташування міста, через яке проходив шлях з Києва на Волинь і далі в Галичину, зумовило майбутнє його зростання.

Територія, де знаходиться Корець, у XI–XII ст. називалась Погориною і до середини XII ст., так само, як волинські Дорогобуж, Пересопниця, Острог контролювалась безпосередньо Києвом. А відхід від нього Погорини розпочинається в часи Ізяслава Мстиславича, який заснував на Волині князівську династію Ізяславичів, тобто, – у період першої літописної згадки про місто. Михайло Грушевський вказує, що претензії цього князя простяглися до міста Корчеська на

сході. «Складаючи самостійний уділ Київської землі, – продовжує далі дослідник, – Погорина по мірі ослаблення Київського князівства увійшла поступово до сфери впливу та інтересів волинських князів».

У часи входження краю до складу Володимиро-Галицького князівства, літописи вдруге, під 1258 р., повідомляють про Корець і знову у зв'язку з перебуванням тут одного з Рюриковичів: «Данило Романович (Галицький) протягом цілого дня, очікував у Корчеську підходу військової допомоги».

Далі місто в історичних джерелах згадується в наступному столітті, коли Волинь стала складовою частиною Великого князівства Литовського. Ця згадка пов'язує Корець, уже традиційно, з князівським іменем: Федору Даниловичу Острозькому, поряд з іншими містами, литовським князем Ягайло, у 1380 р. підтверджено право на володіння Корцем.

Недовгий час місто належало князям Острозьким. Вже на початку XV ст. тут з'являються власники, які дістали назву за іменем головної резиденції – Корецьких. Нарешті Корець отримав власний княжий рід, який протягом майже 250 років розбудовував та охороняв його. Першим з відомих Корецьких є Олександр Патрикійович – князь стародубський та корецький, який помер у 1406 р. Його син Василь Олександрович Корецький отримав привілей про те, що бояри та інші сусіди повинні слухати його як і батька, Олександра.

Існує два погляди на походження князівської династії Корецьких – литовське та руське (українське). Першу, найбільш вірогідну, точку зору відстоюють ті, хто вважає, що Корецькі розпочинають свій рід від Бутави, в хрещенні – Костянтина Ольгердовича, князя Литовського, послаючись на те, що на надгробному пам'ятнику Самуїлу Корецькому зазначалося, що він є Ольгердович. Інші дослідники переконані, що Корецькі ведуть свій рід від князів Туровських та Пінських. На їхню думку, хтось з князів Корецьких, одружившись на княжні Острозькій, отримав у придане за нею і місто, від якого стали називатись князі – Корецькі.

Більш відомою є біографія сина Василя Олександровича Корецького – Івана. Він був одружений на дочці князя Гліба Лизиновича. У них було п'ятеро синів і одна донька. Троє синів – Василь, Лев та Олександр загинули в битві з татарами під Сокалем (1519), не залишивши після себе нащадків. Четвертий – Іван, мав лише доньку Ганну. Найстарший син Федір Іванович став продовжувачем княжого роду. Він достойно представляв династію Корецьких. За військові походи, як вправний воїн, Федір отримав від короля Сигізмунда II Августа замок в Торговиці.

Батьківські військові традиції розвивав Богuš (Евфимій) Федорович, будучи воєводою Волинським, старостою Луцьким, Вінницьким, Брацлавським, Житомирським. Зі згоди польських королів Богuš побудував замки в Брацлаві (1550) та Вінниці (1571). Він неодноразово громив турок і татар, організовував перші козацькі загоны.

У середині XVI ст. князь двічі розбив кримських прибульців, визволивши волинян, що були забрані в ясир. Дбав князь і про духовні справи, допомагаючи монастирям у Корці, Городищі, Меренені. Згідно з його заповітом, Зимненський Святогірський монастир отримав п'ять коп литовських грошей. За заслуги князя Корецького польський король подарував йому власного коня та лука. Останні дні

свого бурхливого життя Богуш Федорович провів у Луцьку. Поховали його, як визначного православного вельможу, в Києво-Печерській лаврі.

Від першого шлюбу князя з дочкою Андрія Коширського не було дітей. Після смерті дружини Богуш Корецький одружився на дочці Василя Шпанівського-Чаплича, від якої народився син Яким (Юхим).

Яким Корецький, будучи продовжувачем справ батька, за власний кошт утримував військовий загін для захисту своїх маєтностей від нападу татар. Його дружиною була Ганна Ходкевич, донька каштеляна Віленського. У 1612 р. подружжя Корецьких запросило до свого родового гнізда відомого церковного діяча, просвітителя Лаврентія Зизанія-Густановського, надавши йому соборну Корецьку церкву з усіма приходами.

Помер князь Яким у рідному Корці і був похований у церкві Корецького замку. Його нащадками були двоє синів – Самійло та Ян-Карл.

Самійло, одружений на дочці молдавського господаря Яреми Могили – Катерині, бажаючи повернути втрачену тестеву спадщину, розпочав війну з турками. Потрапивши в полон, був страчений у Стамбулі у 1622 р. Дослідник П. І. Вікторовський в архіві Корецького монастиря віднайшов легенду, яка ніби-то була записана з вуст княжого хлопця-джури і розповідає про князя Самійла Корецького: «І привели його бусурмани на площу Стамбула, і на ногах його були диби з дерева, і вкопали стовпи в п'яти карабелях (турецька шабля – прим. П. Вікторовського) висоти, і зробили на горі перекладину, прив'язали шнура, і до нього гака, тяжкості 5 кіп грошів мідних, повісили його за власне ребро... а опісля взяв люльку і курив її, висячи, і відійшов з землі бусурманської в царствіє вічності».

Постать Самійла Корецького, який потрапив у турецький полон у битві під Цецорою (1620), ототожнювалась також з іменем козацького героя Самійла Кішки. Тіло князя Корецького було викуплене в турків братом Яном-Карлом і поховане у францисканському костелі, який він розпочав будувати. За життя Самійло Якимович, покинувши православ'я, прийняв католицизм. Єдина дочка Ганна одружилася з володарем міста Чарторийська – Андрієм Лещинським – і покинула Корець.

Ян-Карл був каштеляном Волинським. Дочка Андрія Потоцького народила йому єдиного сина Самійла-Карла. Він став останнім представником роду князів Корецьких, займав посаду старости Рибницького.

У 1649 р. козаки Хмельницького напали на Корець, пограбувавши місто, а його володар урятувався втечею. Ця подія привела його у військовий табір польського короля Яна II Казимира, на боці якого він брав участь у Берестецькій битві (1651). У цьому ж році він помер, не залишивши нащадків. З його смертю згас і рід князів Корецьких. Містом і всіма маєтностями заволоділи князі Лещинські.

Ось такими були долі представників однієї з найвідоміших князівських династій Волині, яка залишила помітний слід у минувшині України. Безумовно, діяльність роду князів Корецьких вимагає детальніших досліджень. Історикам і краєзнавцям ще належить віднайти нові документи, які глибше розкриють походження і становлення цієї князівської родини».

Ольга Михайлишин, кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне)

у своїй доповіді «Архітектурно-просторовий розвиток міста Корця» торкнулася аспектів розвитку міста, ядром якого є Корецький замок: «Замок князів Корецьких (1386) – головна перлина міста, який є просторовим об'єктом, навколо якого і сформувалося поселення. Етапи його розвитку мають архітектурні особливості, пов'язані з історичними періодами того чи іншого часу.

Основними опорними пунктами формування міста, що визначали його обороноздатність і заслуговують найбільшій уваги в історико-архітектурному аспекті, є міські споруди світського та церковного характеру: Корецький жіночий Свято-Троїцький монастир (1620), Келії Воскресенського монастиря (1764-1767), малий палац Йозефа Чарторийського (1788), Миколаївська церква (1834), Козьмодем'янівська церква (1897), у передмісті Новий Корець – костел Святого Антонія (1533), у передмісті Жадківка – храм Параскеви П'ятницької (1911-1914).

У контексті розбудови й реконструкції замку, що була зроблена князем Йозефом Чарторийським наприкінці XVIII ст., який був знищений під час пожежі (1832) і після чого більше ніколи не відбудовувався, можна підкреслити одну деталь – замки тих часів, завдяки втручанням в їх розбудову Волинських магнатів, набували світських рис і втрачали обороноздатність.

План розбудови та реконструкції замку Чарторийського важливий тим, що він не обмежувався лише замком, а поширювався на саме місто. Зокрема, відоме креслення, що зберігається у фондах архітектурного факультету Варшавської Політехніки – це проект реконструкції центральної частини міста – площі Ринку, яка за ініціативи Йозефа Чарторийського набула форми правильного восьмикутного многогранника. Польські історики пов'язують це з тим, що сам Чарторийський був більше французом, ніж поляком (основний час свого життя він проводив у Парижі) і вважають, що на таку форму реконструкції площі в Корці його надихнула паризька площа Зірка.

Барокова площа в Корці є значним просторовим акцентом. Креслення, що зберігається в Києві в Центральному історичному архіві, – це фрагмент плану Корця з показом прокладання телеграфної лінії, цікаве саме тим, що тут показана восьмигранна площа Ринок, Корецький замок і основні будівлі площі, одна з яких дійшла до нашого часу, хоча й у видозміненому вигляді.

Креслення міжвоєнного періоду 1930 рр., коли протягом короткого 20-ліття Корець належав до Великого воєводства Другої Речі Посполитої і став прикордонним містом, показує нам міські просторові об'єкти. Повернувшись на Волинь, поляки прагнули відродити колишні магнатські міста в тому вигляді, в якому вони були в часи свого розквіту. Для цього створювалася велика кількість різноманітних планів реконструкцій з відродження цих міст, у тому числі, насамперед, робилися фіксаційні плани. Це стосувалося і Корця – було створено фіксаційний план з показом існуючих вулиць, а також вулиць, які пропонувалося реконструювати. Очевидно, що площа Ринок на той момент була частково забудована будинками кінця XIX ст. Вулиці, які вели до основних об'єктів міської забудови, підлягали реконструкції для того, щоб відтворити атмосферу центру міста XVIII ст. Але, на жаль, у цей короткий період роботи не були проведені в повному обсязі, не вистачало коштів, щоб здійснити їх за планом.

На основі матеріалів інституту «Укрпроектреставрація» у 1980-1990 рр. мною була відтворена реконструкція зовнішнього вигляду Корецького замку. Документів про вигляд внутрішніх інтер'єрів було знайдено дуже мало. Наразі важливого значення набуває те, щоб замок повернув своє обличчя». Доповідь супроводжувалася демонстрацією слайдів містобудівного характеру Корця.

Лариса Виногородська, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту археології НАН України, доцент Національного університету «Києво-Могилянська академія», у своєму виступі «**Історико-архітектурні пам'ятники Корця: проблеми та перспективи**», сказала: «Я только что вернулась из Каменец-Подольского после научно-практической конференции и хочу отметить, что замки этих городов имеют одинаковые проблемы в плане изучения, охраны и реставрации. Сразу же скажу и об общей ошибке реставрации в замках этих городов – железобетонное перекрытие моста. На старых кирпичных кладках XIV-XVI вв. делать этого нельзя, потому что все рухнет. Хочу отметить, что я, как археолог, занимаюсь раскопками замков в Украине и могу сказать, что территория Корецкого замка очень интересна в аспекте и археологии, и архитектуры. Тут явно прослеживается присутствие древнерусского городища, о чем свидетельствует первая нерегулярная планировка. Должны присутствовать остатки деревянного замка, построенного Федором Острожским.

На мой взгляд, местным властям стоит уделить внимание подвалам, хорошо сохранившимся в замке на сегодняшний день. Постараться устроить туристические маршруты, экскурсии, найти средства на реставрационные работы, предварительно проведя археологические раскопки, которые помогут показать еще большую историческую ценность Корецкого замка. Прежде чем начнут работать реставраторы, необходимо провести археологические раскопки объекта, чтобы не получилось так, как с некоторыми заново отстроенными замками, к сожалению, уже не имеющими никакой исторической ценности.

Я думаю, нужно очень осторожно относиться к реконструкции таких памятников истории, культуры, архитектуры. Ценность их заключается в их первозданности.

Почему я назвала свое выступление «...проблемы и перспективы», потому что нет средств на археологию и реставрацию таких объектов, а перспективы зависят от местного руководства: начать с чего-то малого, заработать средства на туризме и продолжить восстановление замка».

Учасники заходу переглянули ще один **документальний фільм «Зелене Купало у літо упало»**, який познайомив присутніх з різноманітними творчими колективами Корця, що відродили традицію святкування давнього обрядового свята «Івана Купала» на Кореччині.

З доповіддю «Сучасне культурно-мистецьке життя міста Корця» виступив **Віталій Сидорчук**, директор Корецької дитячої школи мистецтв, заслужений працівник культури України, який, зокрема, розповів про діяльність дванадцяти самодіяльних колективів, які носять звання «народний», школи мистецтв, яка є однією з кращих в області.

Дмитро Мироненко, бібліограф I категорії, в. о. зав. відділу бібліографічної та довідково-інформаційної роботи ДНАББ ім. В. Г. Заболотного виступив з

доповіддю «Місто Корець Рівненської області у виданнях фонду ДНАББ ім. В. Г. Заболотного», супроводжуючи її відеорядом.

Також до бібліотечного заходу, присвяченого рідному місту, корчани привезли авторські вишивані роботи майстринь-вишивальниць – **Ніни Дицяк, Галини Жереліної, Олени Бусленко**, які експонувалися в читальній залі бібліотеки.

У виконанні авторів (слова **Ніни Дицяк**, музика **Віталія Сидорчука**) пролунав гімн м. Корця.

На завершення заходу Чоловічий народний аматорський квартет «**Ясени**», лауреат всеукраїнських конкурсів та фестивалів, який продовжив музичну сторінку бібліотечного клубу, виконав українські народні пісні.

Презентації

Презентація книги «100 провідних будівельників та архітекторів України. Вип. 2» (2010)

8 лютого 2011 р. у приміщенні бібліотеки відбулася презентація книги «100 провідних будівельників та архітекторів України. Вип. 2», підготовленої та виданої Українською конфедерацією журналістів, Інститутом біографічних досліджень, Українським видавничим консорціумом у 2010 р. Автор ідеї та автор-упорядник книги – Вадим Болгов. Проект було спрямовано на розвиток української науки, техніки, економіки, будівництва заради розвитку будівельної галузі України на європейському рівні.

У науково-популярному та біографічному виданні вміщено інформацію про будівельників та архітекторів, проектні установи, організації та підприємства, будівельні підприємства, творчі архітектурні майстерні, спеціалізовані наукові, навчальні установи та організації, які зробили вагомий внесок у розвиток будівельної галузі України.

У виданні також вміщено дані про присвоєння звання Героя України у 2009 р., нагородження орденом «За заслуги» I, II та III ступенів у 2009-2010 рр., присвоєння почесних звань «Заслужений архітектор України» та «Заслужений будівельник України» у 2009-2010 рр.

У виданні вміщено статтю про діяльність ДНАББ ім. В. Г. Заболотного – головної галузевої книгозбірні державного значення з питань будівництва і архітектури.

На презентацію книги прийшли архітектори, будівельники, керівники підприємств, установ і організацій будівельного комплексу, представники громадських галузевих організацій, засобів масової інформації.

В урочистій обстановці численним учасникам видавничого проекту було вручено спеціальні Дипломи. Гостей вітали творчі колективи.

Презентація книги Д. В. Малакова «У Києві 50-х» (2010)

19 квітня 2011 р. у приміщенні ДНАББ ім. В. Г. Заболотного відбулася презентація книги Дмитра Малакова «У Києві 50-х» (2010), у якій взяли участь наукові працівники, архітектори, мистецтвознавці, видавці, викладачі, студенти, бібліотечні працівники.

Презентацію відкрила **Галина Войцехівська**, директор бібліотеки, яка представила автора книги Дмитра Васильовича Малакова, відомого музеєзнавця, будівельника, багатолітнього читача бібліотеки, та видавництво «Варто», що видало книгу.

У виступі головного редактора видавництва «Варто» **Олени Насирової** охарактеризовано діяльність молодого видавництва, якому виповнилося лише два роки, але колектив, який працює у видавництві, займається київською тематикою вже близько п'яти років. Видавництво також займається мультимедійною продукцією (оцифруванням аудіо- та відеоматеріалів телерадіопрограм і текстових матеріалів – книг). Виступаючи, зокрема, сказала: «Книга Дмитра Малакова «У Києві 50-х» – це вже друга наша спільна робота з автором. Перша робота – книга-фотоальбом «Київ. 1939–1945. Post scriptum».

Ідея створення книги-фотоальбому, яка сьогодні презентується в бібліотеці, виникла в нас півтора роки тому. Схема розташування матеріалу в книзі відрізняється від схеми, яка застосовується багатьма киевознавцями і видавництвами тим, що матеріал подається не тільки тематично, але й у часовому розрізі десятиліття. На наш погляд, тема Києва другої половини минулого століття цікава і юному поколінню, і поколінню людей, які жили або народилися в ті роки. Автор книги Дмитро Малаков також є свідком того часу, і тому книга просякнута енергетикою 50-х років минулого століття».

Дмитро Малаков, провідний науковий співробітник Музею історії міста Києва, відомий історик-краєзнавець, автор багатьох видань про історію міста Києва продемонстрував присутнім відеоряд світлин, які увійшли до книги-фотоальбому «У Києві 50-х», а також ознайомив присутніх з світлинами, що не потрапили до видання. Він уточнив, що для більшості присутніх тут людей Київ 1950-х рр. – це дитинство, юність, зрілість, це спогади про місто й життя в ньому. Підкреслив, що «саме тому ми й зупинили свій погляд на цьому часі, часі, коли закінчилася перша половина ХХ сторіччя, яка пов'язана з двома світовими війнами, двома кровопролитними революціями, і почалася його друга половина до кінця десятиріччя, включаючи 1960 р. Тобто, то був час, коли вже пройшло п'ять років після Другої світової війни, почали підростати народжені по війні діти, життя налагоджувалося, у повітрі відчувалося всесвітнє бажання мирного життя».

Автор акцентував увагу на початку роботи над книгою, коли сумісно з видавництвом «Варто» збиралися фотоматеріали не тільки з державних архівів та установ, але й приватних колекцій мешканців міста, які надали вагому частину матеріалу, тому ця книга не має ілюстрацій, на яких було б зображено виробничий процес, це книга-фотонарис про життя та побут пересічних киян, це історія простих людей, мешканців міста Києва в 1950-ті рр., хоча політичні мотиви вчуваються в повсякденному київському житті.

Констатував, як свідок тих часів, що тогочасні політичні події спричинили зміни на краще в житті пересічних громадян СРСР. Зміни відбувалися і в будівництві, і в архітектурі. У 1954 р. ухвалено постанову партії та уряду, ініційовану М. Хрущовим, «Про боротьбу з надмірностями в архітектурі та перехід на масове житлове будівництво». Уточнив, що до середини 1950-х рр. житлове будівництво в Києві велося виключно коштами відомств. Кожне відомство мало відділ капітального

будівництва, який займався будівництвом об'єктів соціально-культурного побуту. Сказав про те, що в середині 1950-х рр. у Києві створюються два потужні домобудівні комбінати і починається епоха масового житлового домобудування за державний коштів, мешканцям Києва безкоштовно надаються квартири. На вільній території міста починається забудова житлових масивів. З'являються поняття: масив, типовий будинок, типовий проект.

Відзначив зміни, що відбувалися в той час і у свідомості людей, і в побуті, і в усіх сферах повсякденного життя. У першу чергу, цьому сприяли закордонні стосунки радянського уряду УРСР з іноземними державами (впав «залізний занавіс»). Почали з'являтися нововведення у сфері торгівлі (магазини самообслуговування, їдальні самообслуговування), у сфері транспорту (трамваї, тролейбуси без кондукторів) тощо. Ці нововведення сприймалися тоді як вісники майбутнього комуністичного життя, коли всім керує людська совість.

Розповів і про містобудівні нововведення в міському транспорті: зводилися нові шляхопроводи, дворівневі транспортні розв'язки, мости через Дніпро.

До фотоальбому також увійшли ілюстрації малюнків старшого брата автора – Георгія Малакова, заслуженого художника України, а тоді, у 1950-х рр., студента, який робив перші кроки у великому мистецтві.

Виступ Дмитра Малакова не залишив байдужими учасників, які висловили свою думку про видання. Високо оцінили та висловили подяку за підготовлену та видану книгу **Валентин Кобзар**, дослідник та автор книг з історії київського водогону, **Микола Дьомін**, доктор архітектури, професор, завідувач кафедри міського будівництва Київського національного університету будівництва і архітектури, керівник «ТАМ «М. Дьомін», **Борис Єрофалов-Пилипчак**, головний редактор журналу «А+С», який назвав автора подвижником у збереженні історичної пам'яті киян, **Сергій Карамаш**, старший науковий співробітник Державного архіву міста Києва, президент клубу «Скарбниця документальної пам'яті», який висловив своє захоплення завзятістю та працьовитістю автора, який працює над київською тематикою.

Завершуючи презентацію **Галина Войцехівська** зазначила, що проведений захід дав можливість поговорити про книгу, дотичну до архітектури, і викликав у дослідників української архітектурно-будівельної спадщини особисті та професійні спогади.

Презентація книги Б. Єрофалова-Пилипчак «Архитектура советского Киева» (2010)

12 травня 2011 р. в приміщенні ДНАББ ім. В. Г. Заболотного відбулася презентація книги Бориса Єрофалова-Пилипчак «Архитектура советского Киева» (2010), у якій взяли участь архітектори, конструктори, мистецтвознавці, видавці, викладачі, студенти, музейні та бібліотечні працівники.

Презентацію відкрила **Галина Войцехівська**, директор бібліотеки, яка відзначила, що українська архітектура радянського періоду сьогодні викликає велику зацікавленість як у вітчизняних фахівців, так і зарубіжних. Нещодавно німецький мистецтвознавець Таня Сорока, яка активно досліджувала фонд бібліотеки протягом 2004–2009 рр., передала свою книгу про архітектуру українського бароко та одного з його представників – Дмитра Дяченка «Soroka T. Die Ukraine auf der Suche nach ihrem

nationalen Stil: Neobarocke Baukunst in den 1920er Jahren am Beispiel der Allukrainischen Landwirtschaftsakademie in Kiev von Dmytro Djacenko» (Berlin, 2010). Наразі фахівці мають нагоду ознайомитися з дослідженням радянської архітектури київського архітектора, головного редактора журналу «А + С» Бориса Єрофалова-Пилипчак.

Борис Єрофалов-Пилипчак, автор нової книги «Архитектура советского Киева», розповів учасникам заходу передісторію створення та охарактеризував матеріали книги. Першою його книгою з історії архітектури Києва була книга «Архитектура имперского Киева» (2000), яка охопила 300-літній період історії. У виданні вміщено унікальний список вулиць Києва з усіма попередніми назвами. Видання мало успіх серед науковців і автором було прийнято рішення описати наступний період. Сьогодні ця задумка реалізована у виданні «Архитектура советского Киева».

Автор зазначив, що протягом семи років проводився збір матеріалу, з'явилися статті про видатних архітекторів радянського часу, таких як П. Альошин, І. Фомін, Й. Каракіс, А. Добровольський, А. Мілецький та ін. Вступне слово до книги написав В. Єжов рівно рік тому, в травні 2010 р.

Аналізуючи видання, автор представив главу «Стили и периоды советского Киева» першого розділу «Формула города», яку відкриває малюнок кубістичної скульптури Карла Маркса, що розташовувалася перед Київрадою і міськомом КП(б)У (будинок колишньої Думи) на Радянській площі (нині майдан Незалежності), скульптор І. Чайков (1922). Акцентував увагу на тому, що в книзі вміщено значну кількість рідкісних фотографій, які демонструють прагнення радянської архітектури показати достаток і щасливе життя, до якого під керівництвом партії та уряду прагнуло радянське суспільство, наприклад, ескіз (1928) та проект (1933) письменницького будинку Роліт архітектора В. Кричевського.

Доповідач зазначив, що в цьому ж розділі вміщено главу, присвячену Київській архітектурній школі, яку відкриває фотографія викладачів і випускників архітектурного факультету Київського художнього інституту (1928). Підкреслив, що в січні 1918 р. у Києві в Митрополічому будинку, що на території Софії Київської, було відкрито перший архітектурний інститут, а з 1944 р. там розташовувалася Академія архітектури УРСР. Навіть не менш цікаву інформацію про те, що в будівлі Київської духовної семінарії (архітектор Є. Єрмаков, 1888) з 1925 р. було розташовано Київський художній інститут (нині Національна академія образотворчого мистецтва, яка й донині знаходиться в цій будівлі). Продовжуючи екскурс у минуле, сказав, що у приміщенні Російського технічного товариства (архітектор О. Кобелев, 1911-1914) квартирував архітектурний факультет Київського будівельного інституту (сьогодні тут розміщено Інститут геології НАН України).

Повідомив, що до книги ввійшла інформація про генеральні плани Києва.

Зазначив, що найбільш цікаві матеріали, на погляд автора, це матеріали про конкурсні проекти: Урядова площа (30-ті роки), аванплоща на тлі Святої Софії (1939-1940), післявоєнна реконструкція Хрещатика (1944-1959), реконструкція палацу «Україна» (1964-1970), Стіна Пам'яті (1967-1982), житловий масив Виноградар (1972-1991), проект реконструкції Бесарабки (1980), що знайшли відображення у другому розділі книги «Проекты 20-го века».

Один з таких проектів – Форум або Урядова площа Дмитра Чечуліна (1935) – можна побачити на обкладинці книги. Підкреслив, що поштовою до проведення цього конкурсу послужив переїзд столиці України з Харкова до Києва (1934). Констатував факт великої кількості проектів-варіантів розміщення Урядового центру в різних центральних районах Києва: Печерський варіант Урядового центру архітектора М. Гречини (1934), Липський варіант архітектора П. Альошина (1934), Хрещатицький варіант архітектора В. Заболотного (1934), «роzosереджений» варіант Урядового центру архітектора В. Кричевського (1934), Михайлівські варіанти: без знесення Золотоверхого Михайлівського собору – архітектора Й. Каракіса (1934), зі знесенням собору – архітектора П. Юрченка.

Детальніше зупинився на історії будівництва унікальної споруди – Стіни Пам'яті і парку Пам'яті на Байковому кладовищі. Розповів, що переможці конкурсу, скульптори Ада Рибачук і Володимир Мельниченко, вирішили тривіальну ідею крематорію перетворити на меморіал. Роботи розпочалися в 1970-х рр., до 1980 р. вже було створено бетонну споруду на металевому каркасі довжиною двісті метрів і висотою чотирнадцять метрів. Зазначив, що у книзі наявні фотографії робочого процесу, а також вміщено панораму рельєфів Стіни Пам'яті на вклейці-розвороті, це одна з останніх фотофіксацій (літо 1981 р.) в максимальній збірці. Трагедія сталася, підкреслив автор, тоді, коли партійні функціонери вирішили, що це дуже брутално і буде засмучувати людей, які йдуть на цвинтар. Протягом двох місяців стіну «закатали» в бетон. У книзі вміщено сумну фотоілюстрацію саркофагу, в якому «поховали» Стіну Пам'яті (1982).

На думку автора, ще одна трагедія Києва – «недобудови», інформація про одну з яких наведена в книзі – кіно-концертний комплекс «Виноградар» архітектора Е. Більського (вміщено проектний план 1987 р. і руїни 1997 р.).

Третій розділ книги «Каменщики ССРСР» знайомить з людьми, які будували Київ, в якому ми живемо. Архітектори, будівельники, конструктори, проектувальники створили будинки, міські парки, промисловий простір для роботи, відпочинку, життя, творчості киян.

Одним з таких «каменярів» є Ігор Лебедич, відомий київський конструктор, фахівець високого рівня з металевих конструкцій. Розмова на професійні теми з ним відображена у главі «Архитектура большого каркаса». Інституту «УкрНДІпроектстальконструкція ім. В. М. Шимановського», де працює І. Лебедич, належать реалізовані проекти: друга за висотою в СРСР телевежа (1972-1973), готель «Київ» – перша в Україні металокаркасна будівля (1968-1972), меморіальний комплекс Національного музею Великої Вітчизняної війни з монументом «Батьківщина-Мати» (1981). У фотоматеріалах книги відображено процес роботи великого колективу містобудівних організацій та творчих особистостей над втіленням грандіозного проекту в життя, це і скульптори В. Бородай, Ф. Сагоян, В. Швецов, і архітектори В. Єлізаров, Г. Кислий, М. Фещенко, Є. Стамо, і колектив київського заводу ім. Паризької Комуні, де збиралися деякі частини монумента, і київський комбінат Художнього фонду УРСР, де проводилися випробувальні роботи на моделях монументу.

Звернув увагу на заключну статтю книги – «Послесловие дилетанта» (автор Людмила Шарінова), яка змалювала атмосферу радянської епохи та життя в ній пересічних громадян.

Акцентував увагу на тому, що особливістю цієї книги є те, що вона знайомить читачів з таким Києвом, яким він міг би стати, але не став через особливості архітектурного процесу, відповідно до якого значна частина розроблених проєктів ніколи не втілюється в життя, а залишається лише на папері.

Наталія Кондель-Пермінова, кандидат архітектури, старший науковий співробітник Інституту проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України зробила рецензію на книгу «Архітектура Києва між імперією та незалежністю». Вона, зокрема, сказала: «Нова книга Бориса Єрофалова присвячена архітектурі Києва дуже короткого історичного періоду (адже сім десятиліть для життя міста не казна-який термін). Однак справа в тому, що соціалістичний експеримент, ґрунтовно розсунувши межі міста, мав на Київ такий потужний вплив, що розбиратися з його наслідками доведеться не одному поколінню. Цей, ще дуже близький нам, період вже починає розчинятися в часі, огортає парами пострадянської ностальгії. Тому книга Б. Єрофалова своєчасна й цінна саме розгорнутим у ній авторським дискурсом сучасника.

Автор віртуозно, наче «між крапельками» обійшов ідеологічні штирі, якими втикана вся радянська архітектура. Розмірковуючи над цим феноменом, прийшла до висновку, що вдалося це зробити завдяки обраній конструкції книги, що складається з коротких есе. Бо масштабно писати про архітектуру, яка є формою суспільного буття, минаючи ідеологічні рамки, практично неможливо.

Вважаю, що працю Бориса Єрофалова очікує жвава багатофокусна комунікація з наступними дослідниками радянської архітектури. На книгу будуть посилатися, категорично заперечувати автору або натхненно з ним погоджуватися.

На завершення – про очікуваний третій том трилогії, про «Київ незалежний». Інтрига наростає як за змістом (адже об'єкт – Київ новітніх часів), так і за виконанням. Якщо добротні, з круглим корінцем, перші дві книги мають, відповідно, товщину в 2 і 5 см, то якою вийде третя? Не інакше, як у пропорціях «золотого перетину».

На презентації зібралися однодумці, друзі й колеги автора. Вони привітали Бориса Леонідовича з виходом у світ книги, написаної живою мовою діалогу з класиками архітектури, що представляє собою інтерес не тільки для професіоналів, а й для пересічного читача, який бере в руки цей важкий том, не бажаючи випускати його з рук, не дочитавши, не подивившись ілюстрацій, що відображають епоху, з якої ми всі родом. Це архітектори **Тетяна Добровольська**, **Микола Дьомін**, **Андрій Пучков**, **Валерій Сопілка**, дослідник історії київського водогону **Валентин Кобзар**, киевознавець **Михайло Кальницький**, металіст-конструктор **Ігор Лебедич** та ін.

На завершення заходу **Галина Войцехівська** зазначила, що проведена презентація також засвідчила підтримку та розвиток добрих традицій, закладених в бібліотеці на початку її створення, які забезпечують фахівцям будівельної галузі можливості для обговорення актуальних питань сьогодення.

**Презентація книги Т. Скібіцької
«Київський архітектурний модерн (1900–1910-і роки)» (2011)**

27 жовтня 2011 р. в приміщенні ДНАББ ім. В. Г. Заболотного відбулася презентація книги Тетяни Скібіцької «Київський архітектурний модерн (1900-1910-і роки)» (2011), у якій взяли участь архітектори, мистецтвознавці, видавці, викладачі, студенти, музейні та бібліотечні працівники, а також колеги і друзі автора.

Учасники презентації відзначили, що книга представляє інтерес не тільки для архітекторів, будівельників та мистецтвознавців, а й для киян і гостей міста, які щодня можуть бачити будинки, відображені в книзі, їх своєрідну велич і гармонійність виконання у камені, бетоні, що радує око і занурює подумки в часи їх створення.

Презентацію відкрила **Галина Войцехівська**, директор бібліотеки, яка відзначила, що тема книги, стиль написання, якість фотоматеріалів, європейський рівень видання викликали велику зацікавленість архітекторів, мистецтвознавців, істориків, киевознавців, студентів, шанувальників мистецтва.

На презентації був присутній **Сергій Фрухт**, директор видавництва «Центр Європи», видавець книги, який відзначив серйозну авторську підготовку книги, що сприяло чіткій і злагодженій роботі над її виданням.

Автор книги, мистецтвознавець **Тетяна Скібіцька**, охарактеризувала київський модерн як стиль, якому було відведено історією дуже короткий час, усього лише період з 1901 р. до 1914 р. Також підкреслила, що за цей короткий період модерн у Києві пройшов усі етапи розвитку, всі модифікації від раннього інтернаціонального (1901-1907), що був представлений такими яскравими особистостями архітекторів, як В. Городецький, Е.-Ф. Брадтман, В. Безсмертний, О. Вербицький, до пізнього ретроспективного класичного модерну (1907-1914), що відбився в працях архітекторів Й. Зекцера, П. Альошина, В. Осьмака, В. Рикова, Ф. Олтаржевского та багатьох інших талановитих зодчих тієї епохи.

Нагадала, що перша будівля у стилі модерн, яка з'явилась у Києві – павільйон панорами Голгофа (1901) інженера В. Римського-Корсакова – фактично почала епоху стилю модерну в місті, що закінчилася у важкий час Першої світової війни (1914), коли архітектори були відправлені на фронт.

Констатувала незаперечний факт сьогодення, стверджуючи, що плеяда архітекторів, які натхненно творили в стилі модерн, залишили в Києві справжні шедеври. Деякі об'єкти (300) збереглися до наших днів і продовжують нагадувати нам про те, що кредо модерну: «Краса понад усе».

Розповіла присутнім про чотирирічну роботу над книгою в київських архівах, зазначила, що містобудівельний аспект київського модерну талановито і професійно висвітлив у вступній статті архітектор **Георгій Духовичний**.

У презентації взяв участь **Георгій Духовичний**, архітектор, керівник творчої архітектурної майстерні «ТАМ «Г. Духовичний», який у своєму виступі виділив чотири рівні сприйняття книги, першим з них є освідчення в любові старому Києву, який, на жаль, зникає. Підкреслив, що в книзі відображена картина того Києва, який був блискуче задуманий архітекторами епохи модерну, і який, завдяки цим архітектурним проектам, за короткий час перетворювався в справжнє європейське місто. Другим рівнем він назвав сприйняття книги як імпровізованого путівника, в

якому авторам хотілося показати те, що маємо сьогодні і як це виглядає. Третім рівнем сприйняття цієї книги назвав уважне розглядання цікавого фотоматеріалу, а четвертим – знайомство з професійно написаними відібраними й сформованими текстами, тобто книга є фаховим виданням.

Обговорюючи стиль модерн з точки зору професіонала-архітектора, аналізуючи те, як стиль вплинув на архітектуру Києва, підкреслив, що в цей період у місті почало формуватися єдине стильове архітектурне обличчя зі своїми перспективами, кулісами і задніми планами, що й намагалася передати автор у своїй книзі.

Презентовану книгу рецензував **Микола Дьомін**, доктор архітектури, професор, завідувач кафедри міського будівництва КНУБА, керівник ТАМ «М. Дьомін», який зауважив, що стиль модерн справді створив те місто, яке ми сьогодні любимо, пишаємося і намагаємося зберегти його історичну частину. Зазначив, що за останній час з'явилося декілька книг і безліч аналітичних статей, які підтверджують значний інтерес суспільства до цього стилю. Дав високу оцінку книзі, як серйозному, професійному дослідженню стилю модерн, яка допоможе розібратися в суті його буття у Києві.

У заході взяла участь **Ольга Самойленко**, головний архітектор Національного заповідника «Софія Київська», яка у своєму виступі згадала слова класика, що назвав період модерну «поетизацією повсякденності». Дала високу оцінку колективу, який працював над створенням та виходом у світ книги «Київський архітектурний модерн (1900-1910-і роки)», що відобразила найяскравіші приклади архітектури стилю того часу.

Віталій Отченашко, архітектор, науковий співробітник Національного заповідника «Софія Київська», зазначив, що книга Т. Скібіцької підготовлена на високопрофесійному рівні, підкресливши, що українська історико-архітектурна наука потребує аналогічних досліджень як про модерн у Києві, так і український модерн у цілому.

Олена Насирова, директор видавництва «Варто», відзначила високий професіоналізм та якісну працю колег з видавництва «Центр Європи».

Тетяна Трегубова, кандидат архітектури, сказала про те, що завдяки молодим фахівцям, у тому числі і Тетяні Скібіцькій, які працювали з різноманітними архівами, відбираючи і систематизуючи наукові матеріали, світ побачила донині не використовувана в історико-архітектурній науці інформація. Відзначила, що автором була скрупульозно зібрана необхідна інформація, проаналізована, систематизована і покладена в основу фундаментального дослідження про київський модерн першого десятиліття ХХ ст.

На презентації також виступили архітектори – **Олена Олійник**, **Наталія Кондель-Пермінова**, історики, краєзнавці – **Дмитро Малаков**, **Інна Шулежко**, фотограф **Сергій Марченко**, мистецтвознавець **Світлана Стрельникова**, археолог **Лариса Виногородська**, друзі і колеги автора книги.

На завершення заходу **Галина Войцехівська** зазначила, що проведена презентація стала гідним продовженням традиційних бібліотечних заходів щодо популяризації архітектурної книги, де у творчій обстановці відбувається знайомство фахівців з новими книгами наших авторів.

Заходи, приурочені до 130-річчя від дня народження П. Ф. Альошина

Презентація книжкової виставки

«Український архітектор Павло Федотович Альошин (1881–1961)»

У 2011 р. виповнилося 130 років від дня народження одного з найбільш відомих, знаних і шанованих українських архітекторів радянського часу – Павла Федотовича Альошина. Він – архітектор і педагог, дійсний член Академії архітектури УРСР (1945–1958), почесний член Академії будівництва та архітектури УРСР (з 1958 р.), доктор архітектури (з 1946 р.), автор понад десяти архітектурних шедеврів у стилях російської та радянської класичної архітектурної школи, модерну та конструктивізму.

Павло Федотович Альошин народився в м. Києві 15 (28) лютого 1881 р. в родині відомого київського підрядчика, київського купця другої гільдії (артіль стельмахів) Федота Олександровича Альошина, людини роботящої, хитрої, підприємницької. Дід П. Альошина, кріпак-умілець з Курської губернії, прийшов до Києва на «отхожий промысел».

У 1899 р. Павло Альошин одержує середню освіту. Під час навчання виявилися певні уподобання майбутнього зодчого: деякий час він відвідує знамениту київську рисувальну школу М. Мурашка (існувала в 1875–1901 рр.).

Неабиякі прибутки Альошина дозволили його синові вступити до Санкт-Петербурзького інституту цивільних інженерів (ПІЦІ) та одержати інженерний диплом. Серед вихователів Альошина були такі видатні люди, як академік архітектури Є. Кітнер, професор архітектури А. Красовський, професор історії архітектури Й. Михаловський, професор М. Белелюбський (інженер-містобудівельник) та ін.

Уже студентом четвертого курсу ПІЦІ двадцятирічний Павло Альошин бере участь у конкурсі на проект зразкового чотирикласного училища ім. Н. А. Терещенка в Києві, в якому його проект перемагає проект цивільного інженера П. І. Голландського (1868–1939). Одним з перших помітних творів П. Ф. Альошина став проект будинку торговельно-промислового товариства Бажанова й Чувалдіної в С.-Петербурзі, що був здійснений у 1907–1909 рр. Молодий 26-річний архітектор здійснював авторський нагляд над зведенням цієї споруди. Слід зазначити, що в облаштуванні інтер'єру будинку Бажанова та Чувалдіної брав участь М. К. Реріх, листи якого до П. Ф. Альошина зберігаються в Центральному державному архіві-музеї літератури та мистецтва України.

Протягом 1906–1909 рр. П. Альошин проектує будинок комерційного училища в Казані (отримав четверту премію на конкурс), гімназію у Катеринбурзі, чотири типові школи для різних міст Російської імперії (друга премія на Всеросійському конкурсі), публічну бібліотеку в Києві.

Але головною роботою – і за архітектурними якостями, і за політико-історичною значущістю, що пов'язана з ім'ям П. Альошина, – став проект будинку Педагогічного музею Цесаревича Олексія, здійснений в 1909–1911 рр. та реконструйований у 1937 р. Він змінив багато функцій: спроектований як «народний дім», був побудований як Педагогічний музей, навесні 1917 р. став штаб-квартирою Центральної Ради, потім протягом тривалого часу був українською філією

Центрального музею Володимира Ілліча Леніна; в останні роки будинкові повернуто майже первинну функцію – тепер це Будинок учителя.

Восени 1913 р. Павло Федотович, склавши вступні іспити до Академії мистецтв, потрапляє до навчальної майстерні академіка архітектури Л. Бенуа (1856–1928). Паралельно з навчанням у Петербурзі П. Альошин продовжує практикувати: у 1914 р. Ф. Альошин зводить за проектом сина семиповерховий житловий будинок у стилі «українського необароко» на Софійській площі (Володимирська, 19, зруйнований під час Другої світової війни). У рік шалених політичних подій П. Альошин закінчує другу вищу освіту, здобуваючи звання «архітектор-художник».

У 1917–1918 рр. П. Альошин разом з професором Г. Дубеліром виконує проекти розпланування двох географічно діаметральних поселень: генеральний план Мурманська та курорту-саду «Камперія-Сарич» поблизу Ласпі в Криму.

У 1918–1920 рр. П. Альошин обіймає посаду головного архітектора; у 1922–1924 рр. працює губернським архітектором, водночас беручи активну участь в організації київських архітектурних і художніх навчальних закладів. Саме П. Альошин (разом з колегами за цехом) був ініціатором створення київських інститутів – архітектурного та художнього. 2-го грудня 1920 р. Рада з реорганізації Київського політехнічного інституту обрала 39-річного зодчого професором кафедри історії архітектури, а у 1921 р. його затверджують у вченому званні професора.

До 1927–1930 рр. відноситься праця П. Альошина над своїм найвидатнішим об'єктом післяреволюційної доби — житловим будинком кооперативу «Радянський лікар» по вул. Великій Житомирській, 17 (співавтор О. Колесниченко), що став символом вітчизняного конструктивізму, у всій повноті відбивши витончений смак зодчого, його здатність працювати в будь-якому формологічному жанрі.

П. Альошин – делегат Першого з'їзду радянських архітекторів СРСР (1937 р.), дійсний член Академії архітектури УРСР (1945–1956 рр.), почесний член Академії будівництва та архітектури УРСР (з 1958 р.), доктор архітектури *honoris causa* (1946), керівник персональної творчої майстерні Академії архітектури УРСР (з 1944 р.).

Павло Федотович відбув у вічність 7 жовтня 1961 р., похований на Лук'янівському кладовищі.

На вшанування пам'яті про цю, без перебільшення, епохальну людину в Державній науковій архітектурно-будівельній бібліотеці імені В. Г. Заболотного було підготовлено й проведено презентацію двох виставок: одна із них – книжкова, друга – виставка графічних робіт майстра. Презентація виставок відбулась у день народження П. Альошина – 28 лютого.

Презентацію виставок провів Д. Мироненко, бібліограф I категорії ДНАББ ім. В. Г. Заболотного. Відвідувачів було ознайомлено з книжковою виставкою «Український архітектор Павло Федотович Альошин (1881–1962)», на якій представлено довідково-енциклопедичні видання про П. Ф. Альошина, власні праці мицця та видання, в яких згадується про діяльність архітектора.

Наразі існує єдине монографічне видання, присвячене постаті П. Альошина, – праця В. Ясієвича «Київський зодчий Альошин» (1966), представлене на книжковій виставці. До 120-річчя від дня народження зодчого фахівцями бібліотеки видано бібліографічний покажчик «Павло Федотович Альошин (1881–1961)» (2000), в якому наведено систематизовану бібліографію про життя та діяльність українського

архітектора. До 125-річчя від дня народження архітектора бібліотекою видано бібліографічну письмову довідку, що охопила період з 2000 р. до 2004 р. (2005). Наразі це найповніший список літератури, спираючись на який можна проводити наукові дослідження.

Серед друкованих праць П. Альошина особливу увагу привертають такі, як «Педагогический музей Цесаревича Алексея», «Архитектура школьных зданий» (1952), «Архитектурные ордера: по лекциям гражданских инженеров», «Конкурсный проект городской публичной библиотеки для г. Киева» (1910), «Батько і син Беретті (з архітектурної спадщини)» (1938), «Будинок Верховної Ради УРСР в Києві» (1939) та ін. Ці праці характеризують науковий і науково-публіцистичний стилі архітектора.

Презентація виставки «Проектні роботи Павла Альошина (1881–1961)»

Відвідувачів також ознайомлено з виставкою «Проектні роботи Павла Альошина (1881–1961)». Д. Мироненко зазначив, що краще, ніж слова, про досягнення архітектора «розкажуть» його роботи. Виставка графічних робіт П. Альошина – це свого роду автобіографія митця. На ній експоновано копії оригінальних робіт П. Альошина – документів, яких торкалася його рука, які всотували творчу атмосферу, що панувала під час їх створення. На виставці представлені копії робіт зодчого, оригінали яких зберігаються у фонді ДНАББ ім. В. Г. Заболотного (частина з них раніше знаходилася в методичному фонді НДІТІАМ). На превеликий жаль, значна частина оригінальних робіт ушкоджена грибком і знаходиться в пошарпаному стані. Тому наразі дуже важливе завдання постало перед архітектурною громадськістю – зберегти неперевершений спадок П. Альошина.

Виставку відкриває портрет митця, подарований ДНАББ ім. В. Г. Заболотного його родичами і написаний відомим українським художником Борисом Микитовичем Піанідою (1920–1993). За ним у хронологічному порядку представлені основні графічні роботи П. Альошина. Вони дають змогу простежити розвиток і зміну архітектурних вподобань митця, побачити на власні очі особливості його роботи над кожною спорудою, кожним проектом тощо. Так, відвідувачі мали змогу побачити фасад технічного училища (1902), фасад будинку Ф. Альошина (1910–1914), головний фасад, план цокольного поверху будинку Педагогічного музею Цесаревича Олексія (1910–1914, 1937), фасади жіночої гімназії Святої княгині Ольги (1911–1914), особняк М. Ковалевського (1911–1912), план м. Мурманська (1917), різні будівлі Миронівської дослідної станції (1922–1923), фасад Робітничо-селянського палацу ім. В. Леніна (1924), план кооперативного будинку «Радянський лікар» (1928), зразок художньої кераміки для оздоблення будинків (1945), проект відновлення Маріїнського палацу (1947) та ін.

На завершення презентації учасники переглянули документальний фільм режисера В. Соколовського – «Павло Альошин» (Укртелелефільм, 2000).

Діяльність Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В.Г.Заболотного у 2011 році: інформ.-аналіт. огляд / уклад. Г. А. Войцехівська, О. В. Жидецька ; редкол. : Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. Б. Рудич. – К.: ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2012. – 111 с.

Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека

імені В. Г. Заболотного

04070, Київ-70

Контрактова пл., 4 (Гостиний двір)

Тел./факс (044) 417-63-87, 417-67-42

Е-mail: dnabb2004@ukr.net

<http://www.dnabb.org>